

f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

La Societat Catalana de Terminologia, punt de trobada de la terminologia catalana

La Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002) i esdevingué filial de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2008. En tant que societat filial de l'Institut, la SCATERM treballa per ser un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM constitueix un lloc de trobada per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Feu-vos-en socis!

La SCATERM us convida a participar activament en la cooperació i la difusió del treball terminològic. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, col·laborar amb el *Butlletí* —enviant-hi notícies, comentaris, cròniques o novetats— i col·laborar amb la revista *TERMINÀLIA*, trametent articles o propostes de ressenyes.

Com a socis de la SCATERM podeu gaudir d'aquests avantatges:

- Recepció de *TERMINÀLIA*, revista científica de periodicitat semestral.
- Recepció d'un exemplar de les obres publicades per la Societat, si se'n fa una versió en paper. A partir del núm. 4, les «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» es poden rebre en paper només per encàrrec. Accés a les publicacions electròniques corresponents.
- Recepció del *Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia*, una publicació electrònica bimestral que us mantindrà al dia de les novetats i activitats terminològiques.
- Inscripció gratuïta a les activitats ordinàries de la SCATERM, com la Jornada o el Seminari, organitzades sovint en col·laboració amb altres institucions o organismes.
- Reducció de l'import de la inscripció en les activitats extraordinàries que organitzem, com ara cursos, tallers, etc.
- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre persones representants que gaudeixen dels avantatges anteriors que són aplicables individualment.

Si voleu més informació, visiteu <http://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades per a socis individuals i socis col·lectius i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número	5
----------------------	---

ARTICLES

Anna I. Montesinos López La terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica a través del temps i dels reculls terminològics	7
Elisenda Bernal i Andreu Gallén Sobre la falta de referència lexicogràfica normalitzada en la terminologia musical per al català	17
Mercedes Suárez de la Torre i Mónica Naranjo Ruiz Enseñanza de lenguajes de especialidad: perspectiva didáctica para el análisis y comprensión de textos especializados	26

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb... Jan Hoel, president de l'Associació Europea de Terminologia i membre del Consell de la Llengua de Noruega	37
---	----

DOSSIER: La terminologia a Europa, avui	41
--	----

Coordinat per Glòria Fontova, Mercè Lorente, Pilar Sánchez-Gijón i Elisabet Solé

RESSENYES

Difusió i ús dels termes. Espais terminològics 2012 del TERMCAT Joseba Ezeiza Ramos	46
La telefonia al dia del TERMCAT M. Amor Montané March	48
SimpleExtractor versió 1.0 de DAIL Software, SL Pilar Sánchez-Gijón	49

ESPAI DE TROBADA

El món de la terminologia al Parlament Europeu 50
Rodolfo Maslias

TermNet: la història d'una associació de terminologia 51
Anja Drame

SEMBLANÇA: Eugen Wüster

Breu retrat d'Eugen Wüster 53
Consell de Redacció

La recepció de Wüster a Catalunya 56
M. Teresa Cabré i Castellví

TERMINÀLIA
Número 8 (2013)

IMATGE DE PORTADA:
Fragment de Becerles, 1989-1991. Joan Brossa
Institut d'Estudis Catalans
Foto: Fundació Tam-Tam

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITORIA EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF)
CONSELL DE REDACCIÓ:
Ester Bonet (UFEC), Glòria Fontova
(TERMCAT), Joan M. Romaní (Generalitat
de Catalunya), Miquel-Àngel Sánchez Ferriz
(SCATERM), Pilar Sánchez-Gijón (UAB),
Elisabet Solé (UB)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ.
de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina
Célestin (OQLF), Guiomar Ciapusio (UBA),
Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela
Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC),
Salvador Reguant (UB, IEC)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA I TIPOGRÀFICA:
Serveis Editorials de l'Institut d'Estudis
Catalans
CAPÇALERA DE LA REVISTA: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Fundació Tam-Tam
IMPRESSIÓ: Fundació Tam-Tam

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Giovanni Adamo, Elisenda Bernal,
Maja Bratanić, M. Teresa Cabré, Paola
Cañete, Alba Coll, Rute Costa, Iria da Cunha,
Anja Drame, Joseba Ezeiza, Glòria Fontova,
Andreu Gallén, Rita Gonçalves, Panagiotis
G. Krimpas, Jorge Adrián Lázaro, Elisabet
Llopart, Mercè Lorente, Rodolfo Maslias, Alba
Milà, M. Amor Montané, Anna I. Montesinos,
Mónica Naranjo, Óscar Pozuelo, Pilar
Sánchez-Gijón, Johannes Schnitzer, Kerstin
Schwandtner, Elisabet Solé, Maria Spassova,
Mercedes Suárez, Lieve Vangehuchten, Joanna
Wolborska-Lauter.

© dels autors dels articles
© de la Societat Catalana de Terminologia,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans
© del poem visual de Joan Brossa,
Fundació Joan Brossa, 2013

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<http://scaterm.iec.cat>
President: Jaume Martí
Vicepresidenta: Judit Freixa
Secretària: Ester Bonet
Tresorera: M. Teresa Miret
Vocals: Àngels Egea, Agustí Espallargas,
Miquel-Àngel Sánchez Ferriz
Delegada de l'IEC: M. Teresa Cabré Castellví

Els continguts de la revista estan subjectes a
una llicència Reconeixement – No comercial –
Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative
Commons, si no s'indica el contrari.

Llicència completa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca
Científica Catalana utilitzen com a descriptors
les 15 propietats recomanades al Dublin Core
Metadata Element Set, versió reduïda de la
norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

SUBSCRIPCIONS: El preu de la subscripció
és de 26 euros l'any, per dos números de la
revista. Els membres de la Societat Catalana
de Terminologia en són automàticament
subscriptors, i la reben sense que això
representi cap encàrrec de la quota anual.
Per subscriure-us-hi o per demanar més
informació, adreceu-vos a:

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 104 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>, <http://revistes.iec.cat>,
<http://terminalia.iec.cat>

Revista indexada a: CARHUS Plus+, CIRC,
DICE, DOAJ, Hispana, IEC, ISOC, Latindex,
MIAR, RACO, RESH, Ulrich's PDDb, TRACES

Amb la col·laboració de:

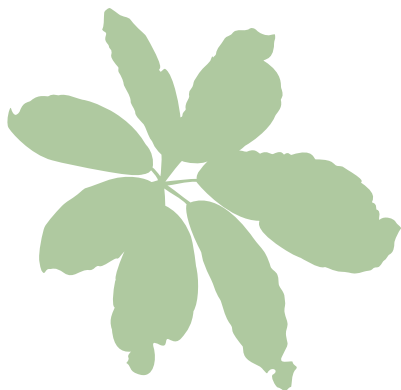

Fe d'errates del número 7 (2013)

El segon cognom de la col·laboradora Anna
Bosch és Gras (i no Grau) tal com va sortir
per error.

Imprès en paper 100 % reciclat.

Aquest número

Quan llegiu aquestes línies ja haurem tancat un altre any, i ja en són quatre de sencers per a la revista. Des d'ací us volem encoratjar a fer-nos arribar els vostres suggeriments i comentaris per millorar-la.

En aquest número 8 trobareu els següents tres articles, avaluats externament: un d'Anna I. Montesinos de la Universitat Politècnica de València sobre la terminologia catalana de la informàtica; un d'Elisenda Bernal de la Universitat Pompeu Fabra i d'Andreu Gallén, músic, sobre les mancances lexicogràfiques detectades en l'àmbit de la música; i un de Mercedes Suárez i de Mónica Naranjo, ambdues de la Universitat Autònoma de Manizales (Colòmbia), consistent en una experiència a l'aula per a l'ensenyament del discurs especialitzat.

Hem volgut dedicar el monogràfic d'aquest número a l'actualitat de la terminologia europea. Evidentment, les limitacions de la revista ens menen a proposar-vos només un tast del panorama actual de la terminologia a Europa. No pretenem fer una revisió exhaustiva de la terminologia de tots els països europeus. Simplement hem volgut aplegar algunes dades i interpretacions, que ens duguin més endavant a aprofundir en les activitats terminològiques d'algunes zones d'Europa, enteses com a agrupacions de països i comunitats lingüístiques amb tradicions comunes o vinculats a través de xarxes de cooperació. N'hem exclòs expressament les activitats terminològiques dutes a terme a l'Estat espanyol, que, per proximitat, poden ser objecte d'un o més monogràfics futurs. El tema «La terminologia a Europa, avui» està construït al voltant de les seccions «Entrevista», «Dossier», «Espai de trobada» i «Semblança». Per aquest número hem parlat amb el lingüista Jan Hoel, president de l'Associació Europea de Terminologia. En el «Dossier» hem recollit les aportacions d'una vintena de col·laboradors, a partir de les quals hem preparat un reportatge parcial, però esperem que interessant, sobre la mena d'organismes que treballen en terminologia a l'Europa actual, i els principals reptes que es plante-gen. L'«Espai de trobada» ens presenta dues entitats diferents, d'àmbit general, que dinamitzen el coneixe-

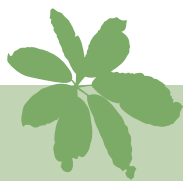
ment i el reconeixement de la terminologia a Europa: la Unitat de Coordinació de Terminologia del Parlament Europeu i la xarxa TermNet. I, com era raonable, hem volgut dedicar la «Semblança» d'aquest número a la figura d'Eugen Wüster, considerat el pare de la terminologia moderna. M. Teresa Cabré ens ofereix un text sobre la recepció de Wüster en la terminologia catalana. I completa la secció un recull bibliogràfic de l'obra wüsteriana i una nota breu sobre el Premi Internacional de Terminologia Eugen Wüster i les persones guardonades.

Les ressenyes incloses en aquest número de la revista s'ocupen d'un llibre, un diccionari i una eina informàtica, tots tres d'interès per als diversos agents de la terminologia: Joseba Ezeiza ens parla de *Difusió i ús dels termes. Espais terminològics 2012* del TERMCAT; M. Amor Montané, del quadríptic *La telefonia al dia*; i Pilar Sánchez-Gijón analitza les possibilitats del producte *SimpleExtractor*, de l'empresa DAIL Software i la Universitat Politècnica de Madrid.

Volem convidar especialment els lectors, i especialment els socis de la SCATERM, a participar més activament en la confecció de la revista, que és de tots, i que pot ser factible per diverses vies: avisar de novetats bibliogràfiques o tecnològiques que puguin ser ressenyades, enviar textos breus que descriguin projectes i recursos terminològics en curs de desenvolupament, enviar originals d'articles, recomanar nous col·laboradors o informar de punts on seria interessant de difondre la revista. Gràcies a l'avançada.

Quan estàvem tancant l'edició d'aquest número ens ha arribat la notícia tan trista de la mort de la nostra companya Rosa Colomer, directora del TERMCAT des del 2002 fins a final del 2012. Des de TERMINÀLIA volem sumar-nos a les mostres de condol de tot el món de la terminologia, amb el reconeixement de la seva predisposició a col·laborar amb la revista (vegeu l'entrevista del número 4, de desembre de 2011). Rosa, sempre en el nostre record.

EL CONSELL DE REDACCIÓ

TERMINÀLIA és la revista semestral de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que es publica tant en paper com en suport electrònic. Aquesta revista sorgeix en un entorn lingüístic molt actiu des del punt de vista terminològic (activitat científica, planificació lingüística, docència, recerca, innovació, desenvolupament de recursos, xarxes de cooperació), i pretén cobrir un espai natural d'intercanvi d'idees i d'actualització informativa, tot publicant contribucions sobre terminologia i àmbits afins.

L'objectiu principal és fer conèixer arreu l'activitat científica i professional relacionada amb la terminologia catalana, des de la recerca fins a les aplicacions, des dels serveis fins als productes, des de les accions de formació fins al debat social. Ens interessa reflectir el treball que es fa en els territoris de llengua catalana (tant si es refereix a la llengua catalana com a d'altres llengües de treball), pel que té d'exportable a altres comunitats lingüístiques. Alhora ens volem fer ressò de les experiències de l'exterior

que puguin ser aplicables en el nostre entorn o que siguin d'interès general.

Per tant, tot i que neix com una revista d'abast local, pel fet de ser l'òrgan de debat científic de la Societat Catalana de Terminologia, té una clara vocació de projecció exterior; per aquest motiu, les llengües de la revista són el català i l'anglès. S'admeten també contribucions en espanyol i en francès.

El 50 % dels continguts de la revista són contribucions originals, sotmeses a avaluació per parelles d'experts externs. La resta de la revista està estructurada en seccions fixes, que pretenen reflectir l'actualitat de les diverses activitats de la terminologia i d'àmbits afins, i servir d'òrgan d'intercanvi i d'expressió dels diversos perfils professionals vinculats a la terminologia.

Els temes que s'hi poden tractar són, entre d'altres: la terminologia catalana, la terminologia de sectors específics, els aspectes socials i lingüístics de la terminologia, la terminòtica, el discurs especialitzat, la traducció especialitzada, la lexicografia especialitzada, l'ensenyament de la terminologia i la història de la terminologia.

La terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica a través del temps i dels reculls terminològics

ANNA I. MONTESINOS LÓPEZ
Universitat Politècnica de València
amontelo@idm.upv.es

Anna I. Montesinos López és doctora en Filologia Catalana per la Universitat de València i és professora del Departament de Lingüística Aplicada de la Universitat Politècnica de València, on imparteix assignatures de llenguatges d'especialitat. Ha publicat *El discurs de la informàtica. Anàlisi de les seqüències descriptives* (2002) i diversos articles al voltant del discurs informàtic, de la terminologia informàtica i de la seva didàctica. També ha participat en projectes i publicacions de material electrònic d'aprenentatge de la llengua catalana com ara *Valencià Interactiu* (2000) i *Argumenta* (2006).

Resum

En aquest treball s'estudien els trets de la terminologia informàtica en llengua catalana dels reculls terminològics que s'han editat des del seu inici fins avui. S'hi analitzen les fonts terminològiques que han determinat els usos i les propostes terminològiques al llarg del temps. En aquest sentit, s'hi mostren els canvis que s'han experimentat quant al suport, els receptors, els objectius i les tendències terminològiques d'aquestes obres.

PARAULES CLAU: terminologia catalana; terminologia de la informàtica; reculls terminològics; neologismes

Abstract

Catalan Terminology in the Field of Computer Science Through Time and Terminological Collections

This study analyzes computer terminology in Catalan present in the literature published up until now. The terminological origins that have determined terminology uses and proposal over time will also be reviewed. Changes related to the medium, the receivers, the objectives, and terminology trends of the works will be presented.

KEYWORDS: Catalan terminology; computer terminology; terminological dictionary; neoterm

TERMINÀLIA 8 (2013): 7-16 · DOI: 10.2436/20.2503.01.55
Data de recepció: 16/07/2013. Data d'acceptació: 31/07/2013
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció

La terminologia de l'àmbit de la informàtica en llengua catalana sempre ha estat, des del seu inici, un tema ben destacat. Potser inicialment per la novetat que arribava des de fora de l'àmbit lingüístic català, poc després per la importància d'entendre la informàtica, que es generava en la llengua anglesa, així com la necessitat d'entendre aquest aspecte especialitzat de la llengua catalana a fi de tenir una llengua de cultura i amb presència en tots els àmbits, sense excepció de la informàtica. Així, el ràpid augment de conceptes informàtics, el creixent nombre de termes i la ràpida divulgació tant dels uns com dels altres han generat un fenomen social molt determinat, que ha dut a la realització d'un gran treball en la normalització i en la normativització terminològica de la llengua catalana.

L'objectiu d'aquest treball és fer un recorregut pel camí que ha seguit la terminologia de l'àmbit informàtic en llengua catalana, des del seu inici fins avui. Al llarg d'aquests anys, s'han produït diferents fenòmens terminològics que volem descriure aquí, que han donat lloc a moments diferents de la vida terminològica. Això ha permès la sistematització d'aquests moments en etapes diferenciades per on ha transitat la terminologia catalana de temàtica informàtica. D'aquesta manera, en primer lloc, s'enumeren i es descriuen els reculls terminològics que s'han analitzat per fer aquest estudi. Es té en compte el nombre de termes, l'any de publicació, el suport, el format, la procedència geogràfica i institucional, així com algunes peculiaritats d'algunes de les publicacions.

En segon lloc, s'enumeren els trets comuns i discordants dels reculls esmentats anteriorment. A més a més, es mostren els mecanismes de formació més importants de la terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica, així com alguns fenòmens terminològics que han determinat clarament l'evolució de la terminologia que és objecte d'estudi.

En tercer lloc, fruit de l'estudi de les obres terminològiques esmentades anteriorment i de l'observació durant els anys considerats, s'estableixen tres etapes en què el camí terminològic s'estructura a fi d'assentar les bases que duen a continuar aquest camí.

2 Les obres terminològiques

En aquest estudi s'han considerat tots els reculls terminològics (glossaris, vocabularis i diccionaris) que han significat una aportació important en la normalització, normativització i divulgació de la terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica, al llarg dels últims trenta anys (vegeu-ne les referències completes a l'annex 1).

La primera obra és la de Castellanos i Ferràndiz, *Diccionari d'informàtica*, de l'any 1976, i l'última que considerem és la del Centre de Terminologia, TERMCAT,

Terminologia bàsica de les xarxes socials, del 2012. Entre aquestes dues i en ordre cronològic, les publicacions de caràcter estrictament informàtic que formen part d'aquest estudi són les que exposem a continuació (taula 1). Hem de dir que els reculls s'han etiquetat amb una abreviatura per fer-ne referència al llarg de l'article.

Obra	Nre. de termes	Codificació
<i>Diccionari d'informàtica</i> (1986) (2a versió). Carles Castellanos i Eulàlia Ferràndiz. Cambra Oficial de Comerç	2.000 termes	DI1986
<i>Vocabulari d'informàtica</i> (1986). Rafael Iborra i Gemma Lluch. Generalitat Valenciana	500 termes	VI1986
<i>Vocabulari d'informàtica</i> (1993). Josep Lacreu. Generalitat Valenciana	185 termes	VI1993
<i>Diccionari de termes informàtics</i> (1994). Anna Cervera i Josep M. Merenciano. UPC	249 termes	DTI1994
<i>Vocabulari d'informàtica</i> (1999). Mercè Coll. UAB	1.084 termes	VI1999
<i>Tècnic/a de sistemes microinformàtics</i> (2003). Teresa Rocamora. Generalitat de Catalunya	170 termes	TSM2003
<i>Glossari de l'Open Office</i> (1998-2011). Softcatalà	6.900 termes	GOO2011
<i>Recull de termes de Softcatalà</i> (2010) (versió 4.2)	6.000 termes	RTS2010
<i>Terminologia i fraseologia dels productes informàtics</i> (2011). TERMCAT	6.000 termes	TFPI2011

TAULA 1. Publicacions buidades de caràcter estrictament informàtic

A més a més, hem considerat també les obres que han tractat un aspecte determinat i parcial de la informàtica, especialment les que tenen a veure amb Internet, com són les obres següents:

Obra	Nre. de termes	Codificació
Lèxic bàsic d'Internet (1998). Magdalena Ramon. UIB	181 termes	LBI1998
Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet. Diccionari terminològic (2000). TERMCAT	2.071 termes	SINTI2000
Diccionari d'Internet (2001). TERMCAT	1.056 termes	DI2001
Vocabulari bàsic d'Internet (2002). Marta Estella, Sílvia Llovera i Montserrat Noró. UPC-UAB	913 termes	VI2002
Lèxic panllatí del comerç electrònic (2004). Realiter	300 termes	LPCE2004
Terminologia del comerç electrònic (2005). TERMCAT – Govern d'Andorra	300 termes	TCE2005
Terminologia dels videojocs (2008). TERMCAT	300 termes	TV2008
Terminologia bàsica de les xarxes socials (2012). TERMCAT	100 termes aprox.	TBXS2012

TAULA 2. Publicacions buidades que tracten un aspecte parcial de la informàtica

Abans d'entrar en l'anàlisi de les obres, volem remarcar que hem triat la segona versió del DI1986, en primer lloc, perquè la primera versió és de l'any 1976 i això implica que la informàtica encara estava en un estadi inicial (en què no hi havia altres obres publicades) i, en segon lloc, perquè tenia només 800 mots (revisats per l'IEC), mentre que la versió del 1986 té uns 2.000 termes. Així mateix, quant al RTS2010 hem preferit considerar una sola versió de totes les que s'han anat publicant i n'hem triat l'última per tenir un nombre més gran de termes. Així mateix, hem considerat dins de la nostra anàlisi la terminologia informàtica que el TERMCAT considera en les fonts informatives i de consulta, com són la finestra neològica i el Cercaterm. Finalment, som conscients que hi ha més obres, però hem fet aquesta selecció que considerem representativa.

Alguns dels trets més destacats que es desprenen d'aquest estudi de les obres enumerades anteriorment són els que tractem a continuació. En primer lloc, la procedència geogràfica i institucional de les obres és diversa, ja que, quant al primer aspecte, les obres encara que naixen majorment a Catalunya, també hi ha

obres del País Valencià, de les Illes Balears i d'Andorra. En aquest sentit, la procedència determinarà algunes propostes, encara que anecdòtiques, de les obres terminològiques. No és casualitat que l'LBI1998 contingui el terme *ensaïmada*, com a forma col·loquial i local, corresponent al terme *arrova*. En altres paraules, dels dos registres o estils que hi ha per tractar el llenguatge informàtic, el primer és d'ús divulgatiu i el segon és d'àmbit acadèmic (Sempere, 2001, p. 335).

En segon lloc, trobem que el nombre de termes és força diferent. Això és degut al tipus de publicació, a l'objectiu de l'obra, així com al moment de la publicació i al moment en què es troba la terminologia informàtica i també la mateixa ciència informàtica. Hi ha un cert contrast entre les obres que tenen 300 termes o menys i les que en tenen més de 2.000, i fins i tot més de 6.000.

En tercer lloc, les obres, generalment, contenen el català i el castellà quan es tracta d'un vocabulari, encara que en alguns casos contenen diverses equivalències lingüístiques amb la descripció i al final afegeixen annexos amb els índexs de termes en les altres llengües que contenen, com passa en el DI1986 i el DTI1994 (català, anglès, castellà, francès). L'LPCE2004 és el que més llengües conté: català, castellà, francès, gallec, italià, portuguès, romanès i anglès. Això no obstant, n'hi ha d'altres, com és l'RTS2010, que recull els termes informàtics en anglès amb la seva corresponent traducció al català.

En quart lloc, l'adreçament de les obres terminològiques a les persones receptores no sempre és coincident i es diversifica i s'amplia amb el temps i el creixement i la divulgació de la informàtica, fins que, finalment, s'estabilitza. Així, podem llegir en les introduccions d'algunes obres a qui s'adrecen de manera ben explícita. Una de les primeres obres terminològiques ho expressa així: «Hem dividit aquest treball que us presentem en quatre apartats. El primer d'ells és un vocabulari castellà-valencià sobre els termes més utilitzats per un alumne de BUP o FP d'informàtica.» (VI1986, p. 9). Això no obstant, en el DI1986 (p. 7) els seus autors diuen: «Hem volgut així fer una obra que fos d'utilitat per al moment actual d'expansió universal de la informàtica amb l'obertura a nous àmbits professionals, educatius, personals, etc.»

Fet i fet, les primeres obres terminològiques remarquen en les seves introduccions les persones a qui van destinades i generalment són persones expertes en informàtica i persones dedicades a la lingüística o a la traducció. Més tard, les obres ja no especifiquen aquest tipus de receptors sinó les persones usuàries, fins que, finalment, la informàtica ja s'ha introduït en la vida quotidiana de tothom i ja no cal especificar el tipus de receptor que rebrà l'obra.

Vegem, doncs, el VI1993 (p. 7), on es diu el següent: «Volem contribuir a augmentar la presència del valencià en l'àmbit universitari. Es tracta d'una iniciativa tendent a facilitar a alumnes i professors l'assimilació

del vocabulari bàsic de les diverses disciplines científiques que constitueixen la matèria curricular dels nivells superiors de l'ensenyament.»

En canvi, en el DTI994 (p. 9), es considera un tipus de persona receptora diferent, com es pot veure en les paraules de la introducció: «L'obra s'adreça especialment a professionals del sector que necessiten disposar de la terminologia del seu camp d'actuació: professors, estudiants d'informàtica, tècnics i usuaris d'aquesta àrea, i també als professionals de la traducció i de la correcció.»

En cinquè lloc, en un principi, el suport de les obres terminològiques és majorment el paper, després hi conviuen el suport en paper i l'electrònic, fins que en un determinat moment el suport en paper desapareix progressivament per donar pas de manera exclusiva al format electrònic. A partir de l'any 2008 les obres es publiquen en aquest format a Internet i moltes de les obres publicades anteriorment en paper passen a tenir-ne una versió electrònica, bé mitjançant un document PDF o bé mitjançant la cerca dels termes en una pàgina web.

Quant al tema, el que en un principi era estrictament «informàtica de l'ordinador», un temps després, les obres terminològiques incorporen com un tema important «Internet» i, fins i tot, se'n publiquen exclusivament d'aquest tema. La xarxa de xarxes en les obres terminològiques coincideix amb la divulgació de la informàtica i suposa una fita tant social com informàtica i terminològica.

En últim lloc, les tendències terminològiques no sempre coincideixen en les diferents obres. Així, podem trobar que la traducció de les sigles de l'anglès al català és habitual en el DTI994 i, en canvi, en el DI2001 ja no és la tendència habitual. Així mateix, en les obres es poden observar els mecanismes més importants de creació de la terminologia informàtica, aspecte que tractem a continuació.

3 Fenòmens terminològics

La neologia morfològica ha estat molt productiva, pel que fa a la formació per derivació. D'una banda, quant a la prefixació, destaquen els prefixos: hiper- (hipertext, hipermèdia), mega- (megabyte, megahertz), micro- (microinformàtica), mini- (miniaplicació), mono- (monotasca), multi- (multimèdia). Quant a la derivació per sufixació, destaquen els sufixos: -ment (tractament, processament, esborrament, encriptament, enviament, acoblament, encaminament, etc.), -ció (localització, miniaturització, instal·lació, aplicació, commutació, automatització, actualització, compilació, etc.), -atge (xifratge, multiplexatge, emmagatzematge, escombratge, muntatge, etc.) i -dor (desmodulador, desmultiplexor, acoblador, descodificador, descompilador, convertidor, commutador, processador, cercador, servidor, traçador, etc.).

De l'altra, la combinació sintagmàtica és un mecanisme de formació terminològica molt abundant en

la informàtica, com es pot veure en els termes que ja des de l'inici de la informàtica són presents fins avui, per exemple: sistema de gestió de bases de dades (DTI994), xarxa d'àrea local o xarxa digital de serveis integrats (VI999) i algorisme de branca i límit (TFPI2011).

És precisament la gran presència de termes sintagmàtics en el discurs informàtic la que dona lloc al gran nombre de sigles que podem trobar-hi. Així, la major part dels termes sintagmàtics tenen una forma abreujada i, per això, els termes sintagmàtics exemplificats anteriorment tenen la seva sigla corresponent: LAN (de l'anglès local area network) per a xarxa d'àrea local, en canvi per a sistema de gestió de bases de dades és SGBD (en anglès DBMS) i per a xarxa digital de serveis integrats és XDSI (en anglès LSDN).

Veiem que la problemàtica es planteja quant als equivalents catalans de les sigles provinents de la llengua anglesa. Aquesta llengua genera els termes i s'hi divulguen ràpidament. Aleshores, en l'àmbit informàtic hi ha una certa tensió entre les dues tendències, com hem vist en l'exemple esmentat abans: o bé es tradueixen les sigles seguint el terme sintagmàtic corresponent en la llengua catalana o bé, encara que hi ha el terme sintagmàtic en la llengua catalana, la sigla corresponent a aquest no es tradueix i es manlleua de l'anglès, tot mantenint la tendència internacionalista dels termes. En les obres estudiades hi ha tant l'una com l'altra tendència. L'evolució de la informàtica i els factors que l'han envoltada, així com els trets socials de la llengua catalana, han donat lloc, finalment, a un posicionament quant a la qüestió de les sigles, com veurem més endavant.

Un altre mecanisme especialment present en la terminologia informàtica és la neologia de significat i molt especialment la metaforització. Així, per exemple, en els manuals per als futurs enginyers informàtics, per descriure una base de dades jeràrquica, sovint, es diu que és un model on les dades s'organitzen d'una manera semblant a un arbre invertit on un nus pare pot tenir diferents fills, però un fill solament pot tenir un pare; el nus del nivell superior, que no té pare, s'anomena arrel i els nusos dels nivells inferiors sense fills s'anomenen fulles. En aquest sentit, podem veure la metaforització en els grups de termes informàtics següents:

- arbre, fulla, arrel, nus;
- pare, fill;
- escriptori, paperera, arxiu, fitxer, carpeta;
- navegar, galeta, cuc, tallafoc, troians, aranya, etcètera.

Quant a aquest mecanisme de formació terminològica, Estopà (2010, p. 18) comenta que, en informàtica, aranya, galeta, virus, xarxa són paraules que ja existien i a les quals hem atorgat un nou sentit; així doncs, s'hi produeix un reciclatge lèxic, és a dir, una reutilització del lèxic consolidat per a nous sentits. Es tracta, doncs, d'un mecanisme especialment productiu en la terminologia d'Internet (Gómez, 2007, p. 39; Montesinos, 2002 i 2009b; Pérez, 2007).

D'altra banda, els calcs terminològics, especialment de termes construïts per metaforització, són nombrosos al llarg del temps, com en els exemples anteriors i també en els termes més nous, com per exemple: informàtica en núvol (*cloud computing*) (TFPI2011), ordinador zombi (*zombie computer*), xarxa de zombis (*zombie network*) (finestra neològica del TERMCAT, 23/02/2011).

En últim lloc, la neologia de préstec, encara que és menys abundant, també és un mecanisme de formació terminològica que cal considerar en la informàtica en llengua catalana. A més del fenomen de les sigles esmentat anteriorment i que podem veure exemplificat, per una banda, en PC (*personal computer*) (VI999), GIF (*graphics interchange format*) (TFPI2011), WAP (*wireless application protocol*) (SINTI2000), BIOS (*basic input / output system*) (VI986; TFPI2011), etc., amb el seu terme sintagmàtic corresponent (*ordinador personal, format d'intercanvi de gràfics, protocol d'aplicació sense fil, sistema bàsic d'entrada/sortida*) i, per una altra banda, en HTML, HTTP, USB, URL, etc., sense un terme sintagmàtic corresponent en llengua catalana, hi ha també els préstecs de termes sense abreujar i altres d'abreujats per acronímia provinents de l'anglès, com es pot veure en bàner (TFPI2011), escàner (VI999; SINTI2000; RTS2010; TFPI2011), aliàsing (RTS2010), píxel (VI993; SINTI2000; RTS2010; TFPI2011), bit (DI986; VI986; VI993; DTI994; LBI998; SINTI2000; DI2001; VI2002; RTS2010; TFPI2011) de l'anglès *banner, scanner, aliasing, pixel, bit*, respectivament. Així mateix, trobem més préstecs en els noms dels llenguatges de programació, molts d'aquests formats per acronímia en la llengua anglesa i incorporats a la llengua catalana sense cap modificació, com es pot observar en els exemples següents (DI986; VI986; VI999):

- BASIC (*Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code*);
- COBOL (*Common Business Oriented Language*);
- ALGOL (*Algorithmic Language*);
- FORTRAN (*Formula Translator*);
- PROLOG (*Programming in Logic*).

Així, tots els exemples estan formats per acronímia, on el nou terme parteix de determinades parts de dos o més mots que componen un terme sintagmàtic, com també ocorre en bit (*binari digit*) i píxel (*picture element*), però en aquest últim cas sí que té un terme diferent per al terme equivalent en català. En canvi, hi ha altres noms de llenguatges de programació que no es formen per acronímia, però que suposen un calc del terme original, com són ADA o PASCAL, els quals provenen de noms propis de persones significatives en la construcció de la computació, com són Ada Byron i Blaise Pascal.

El caràcter creatiu de la terminologia informàtica en llengua anglesa arriba a la llengua catalana també en el préstec de sigles amb escriptura fonètica, en què per exemple s'empra el número 2, *two*, per representar la preposició *to*, amb un nombre menor de caràcters, com es pot veure en A2B (*administration to business*, en

català *d'administració a empresa*) (LPCE2004; TCE2005; TFPI2011), B2B (*business to business*, en català *d'empresa a empresa*) (DI2001; LPCE2004; TCE2005; TFPI2011), B2C (*business to consumer*, en català *d'empresa a consumidor*) (DI2001; LPCE2004; TCE2005; TFPI2011), P2P (*peer-to-peer*, en català *d'igual a igual*) (LPCE2004; TCE2005; TFPI2011), etcètera.

Finalment, cal considerar en aquest estudi determinats fenòmens terminològics que han esdevingut fruit de l'evolució de la informàtica. Al llarg de la relativa curta vida de la informàtica es pot establir la desaparició de termes a causa de la mateixa desaparició de la tecnologia corresponent, com és el cas de fitxa perforada, fitxa de control, fitxa de finestra, fitxa de perforació, etc. (DI986); la desaparició del terme *escac* (SINTI2000) com a sinònim complementari de píxel o la desaparició del terme intrús i el femení intrusa (SINTI2000; DI2001; VI2002) com a sinònim complementari de *furoner* *furoner* o *hacker*. A més de la desaparició de termes i arran de la ràpida evolució de la informàtica també s'han detectat vacil·lacions quant als termes, com ara el tractament terminològic en català del terme anglès *interface*, que ha donat lloc a formes diferents (*interface* i *interfase* en VI986; *interfície* en DI986), i de les quals ha tingut èxit, finalment, només la forma *interfície*.

D'altra banda, amb la fixació de les tendències i els usos terminològics també s'observen canvis o substitucions de termes per a un mateix concepte. Per exemple, el que durant uns quants anys s'havia considerat una troballa terminològica afortunada en el terme català *cibertira* (SINTI2000; DI2001; VI2002; LPCE2004), forma derivada per prefixació (de construcció anàloga a *ciberespai* i *cibernauta*), finalment és substituïda per la forma manllevada amb adaptació, més difosa entre els usuaris i experts informàtics, bàner (de l'anglès *banner*) en TCE2005, RTS2010 i TFPI2011. Un cas ben diferent el trobem quan, amb el pas del temps i dels usos terminològics, un concepte que només té un terme o dos corresponents en un recull acaba tenint-ne dos o més actualment com és el cas de *fer (un) clic* (LBI998; DI2001; VI2002) i *clicar* (VI993; VI2002; TFPI2011); *fer un xat* (SINTI2000; DI2001; VI2002; TFPI2011), *fer una tertúlia* (SINTI2000; DI2001; VI2002) i *xatejar* (TFPI2011).

4 Etapes de la terminologia informàtica en llengua catalana

Arran de la realització de l'estudi amb les obres terminològiques, proposem tres etapes diferenciades en què la terminologia de l'àmbit informàtic en llengua catalana ha anat construint el que avui és aquesta. Una primera etapa és la de l'inici de la ciència informàtica i la seua terminologia, i l'arribada a les altres llengües diferents a l'anglesa; la segona etapa és la de la popularització de la informàtica i els seus termes, i, finalment, proposem l'etapa de consolidació de la terminologia informàtica.

4.1 Etapa inicial

L'etapa inicial comprèn els anys setanta i vuitanta del segle XX i coincideix amb la gestació del Centre de Terminologia Catalana, TERMCAT, creat el 1985, el qual esdevé una institució fonamental en tota la vida de la terminologia informàtica en llengua catalana, ja que estableix els criteris terminològics (TERMCAT, 2006). Durant aquests anys, la informàtica és una matèria d'experts i és una tecnologia críptica per als no iniciats. Com ja s'ha esmentat anteriorment, s'indica de manera clara en les introduccions de les obres terminològiques l'objectiu d'ajudar les persones expertes. Al principi d'aquesta etapa, la terminologia planificada és més aviat escassa i és una etapa d'abundant terminologia espontània. Cal la neologia planificada a fi de denominar els conceptes nous i eradicar les denominacions que no es consideren prou idònies (normalització terminològica), seguint Cabré (2004a, p. 24). Per tot això, Cervera i Merenciano (1994, p. 9) assenyalen en la introducció del seu diccionari que «la terminologia informàtica presenta dues grans dificultats que, tot i ser generals en la terminologia tècnica, s'accentuen més en aquest camp. En primer lloc, el ritme vertiginós amb què es produeixen les innovacions (certs aspectes queden obsolets ràpidament i són superats per d'altres de més moderns) fa que s'incorporin al lèxic català nocions creades fora del nostre àmbit cultural. La major part d'aquesta terminologia té una denominació anglesa, ja que gairebé sempre els termes procedeixen del món anglosaxó, capdavanter de la tecnologia que ens ocupa; i, en segon lloc, la manca de fixació dels termes informàtics en altres llengües preses com a referència, sobretot el castellà».

La terminologia en les llengües en procés de normalització té un doble paper molt especial, ja que aquesta és l'eina expressiva que permet que els especialistes representin i transfereixin el seu coneixement en situació professional, però, al costat d'aquesta funció, els termes són unitats del lèxic que qualsevol llengua ha de posseir si aspira a ser el vehicle habitual de comunicació (Cabré, 2004b, p. 17).

Els experts, en informàtica sobretot, proposen solucions terminològiques pròpies per als equivalents termes anglesos. Així, com a conseqüència d'això, en les obres estudiades d'aquesta etapa destaquen algunes propostes col·loquials, de manera espontània, que no tindran gens d'èxit, com ara *petada*, *petar*, *OP* (per a *ordinador personal*), *escalfatecles*, etc., com es veu en el DI1986.

Així mateix, també hi ha propostes d'adaptació que no trobaran un lloc posteriorment, com són les solucions terminològiques del VI1986: *metxa*, *escape*, *coma mòbil*, *unitat aritmètica-lògica*, *direccionament*, *formatitzar*, *interfase*, *modem*, etc.; o bé les del DI1986: *escandall*, *escandallador*, *escandallar*, *endegament*, *encaix*, *formatatge*, etc.

D'altra banda, en aquesta etapa inicial hi ha nombroses propostes d'anglicismes sense adaptació al

català, com són *array*, *backspace*, *bug*, *dump*, *plotter*, *acrol·ling*, *hard copy*, que trobem en VI1986. Com apunten Castellanos i Ferràndiz en el DI1986 (p. 8), «alguns problemes terminològics hauran de quedar per resoldre per al moment en què puguin ésser adaptades solucions definitives com a fruit de treballs d'enquesta i d'estudi prou detinguts». Això, esdevé, per exemple, en *hardware*, *software*, *spool*, etc., els quals són casos que no tenen solucions adients i definitives i els autors opten pel manteniment dels anglicismes i ho assenyalen amb un asterisc a la part de dalt dreta del terme.

En aquest sentit, quant a les sigles, cal dir que és un tema controvertit i trobem un bon nombre de sigles angleses sense adaptació al català marcades amb un asterisc, en el DI1986, tot indicant la seua controvèrsia i la procedència forana, com ara *ALU*, *CPU*, *FIFO*, *CMOS*, *CAM*, *OCR*, *OMR*, etc., de les quals algunes han canviat al llarg del temps i d'altres no han canviat gens en català, com ha passat amb la sigla *FIFO* (*first in first out*), corresponent al terme primer que entra primer que ix. En canvi, entre les primeres, *ALU* i *CPU* van canviar a *UAL* (DI1986; VI1999) i *UCP* (DI1986; VI1999) segons la forma catalana dels termes, però en una etapa posterior han tornat a tenir l'equivalent en la forma anglesa, *ALU* i *CPU*, per als termes unitat aritmètica i lògica i processador. El mateix fenomen ha esdevingut amb la sigla d'ordinador personal o microordinador, ja que el DI1986 recull la sigla *OP* i al cap de poc i fins avui trobem *PC* (de l'anglès *personal computer*) (TFPI2011).

No obstant això, poc de temps després, en el DT1994 trobem un bon nombre de sigles traduïdes al català, com podem observar en els exemples següents:

- *RTAU* (*receptor-transmissor asíncron universal*), en anglès *UART*;
- *RTSAU* (*receptor-transmissor síncron i asíncron universal*), en anglès *USART*;
- *MLP* (*matriu lògica programable*), en anglès *PLA*;
- *LDD* (*llenguatge de descripció de dades*), en anglès *DDL*.

Aquestes contrasten amb altres en què la sigla es conserva en la forma anglesa, com ara *JCL* (*job control language*) per al terme sintagmàtic *llenguatge de control de feines*.

4.2 Etapa de la popularització

La segona etapa de la terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica és la de la popularització i es produeix a partir dels anys noranta del segle XX fins a mitjan any 2000. La transformació de la tecnologia informàtica és notable i la informàtica de consum és possible, en part, gràcies a un entorn amigable. Es multipliquen els conceptes de manera accelerada i també ho fan els termes corresponents, alhora que s'accelera la presència de la informàtica a la vida quotidiana. Així, les llengües receptores de l'especialitat diferents de l'anglesa necessiten prendre-hi partit si

no volen quedar-se desfasades. La informàtica ja no és una qüestió només d'experts, sinó que se'n diversifiquen les persones usuàries així com els contextos d'utilització. Amb l'arribada d'Internet, l'ordinador és una eina útil i imprescindible en quasi totes les àrees del saber i comença a ser-ho en les tasques de la vida quotidiana i en la comunicació social no presencial.

Quant a la llengua catalana, al principi d'aquesta etapa, les obres terminològiques encara continuen expressant la intenció de contribuir a la normalització lingüística. Per això, en el VI1999 s'expressa que «l'objectiu d'aquests vocabularis és contribuir, tant a la normalització de la terminologia científica i tècnica en català, com a difondre les formes equivalents en altres llengües d'ús habitual en l'activitat universitària; contribuir, en definitiva, a l'ús normal de la llengua catalana i a la qualitat lingüística».

D'aquesta manera, el LBI1998 empra l'expressió «terme pendent d'estudi» en els termes pendents d'aprovació, com són *llista de destinataris* (en anglès *mailing list*), *xarxa troncal* (*backbone network*), etc., i també en els termes *pirata*, *pirateig* i *piratejar*.

En aquesta etapa, el creixent nombre de conceptes i de termes suposen un repte per a la llengua catalana; és per això que es publiquen nombroses obres terminològiques amb l'objectiu tant de divulgar els termes que va aprovant el TERMCAT, que s'encarrega de la terminologia planificada, com d'estudiar solucions a aquells termes pendents d'aprovació. En aquest sentit, l'ús indiscriminat del sufix *ciber-* és d'aquesta etapa i dóna lloc als termes derivats següents: *ciberalumne -a*, *cibercafé*, *cibercriminologia*, *cibercultura*, *ciberespai*, *ciberestudiant -a*, *ciberformador -a*, *cibermàrqueting*, *cibernauta* (VI2002). Això no obstant, també es van plantejar formes que no s'han mantingut fins avui com ara: *criminal informàtic* per al terme anglès *cracker* en LBI1998 (terme actual *pirata*) o *chat* en LBI1998 (terme actual *xat*). D'altra banda, es produeix el canvi ortogràfic del terme *escàner* (*scanner*), de manera que en VI1993 encara trobem la forma *escàner*, però poc després es substitueix per la forma *escàner* (VI1999) i així es manté en tots els reculls i, evidentment, en tots els seus derivats (*escanejar*, *escaneig*, *escanista*).

També es va produir el fenomen següent: que no es proposés un terme a favor d'un altre i que finalment es proposés en una etapa posterior, com és el cas del terme *pujar* (encara que ja apareix en LBI1998), complementari de *baixar*, per exemple *pujar arxius a la xarxa*, moment en què només hi havia el terme *penjar* en SINTI2000 i DI2001 (Montesinos, 2009a, p. 307).

Quant a les sigles, tenim per exemple les formes dels termes abreujats MTA i ATM (*mode de transferència asíncrona*, en anglès *asynchronous transfer mode*) en LBI1998, encara que posteriorment només una, l'anglesa ATM, romandrà en la resta dels reculls. En aquest moment, la tendència comença a ser de manera palesa no buscar formes equivalents a les sigles provinents de l'anglès;

això no obstant, s'hi mantenen algunes sigles que sí que tenen una forma equivalent en català, tot partint del terme sintagmàtic en català, com és ACAO (*aprenentatge col·laboratiu assistit per ordinador*, en anglès CSCL, *computer supported cooperative learning*) (SINTI2000) i AAO (*aprenentatge assistit per ordinador*, en anglès CAL, *computer-assisted learning*) (SINTI2000), totes dues de l'àmbit educatiu. El mateix esdevé amb la sigla PAO corresponent al terme *producció assistida per ordinador* (en anglès *computer-aided manufacturing*) (SINTI2000). En canvi, ara per ara aquest terme té les dues sigles PAO i CAM (TFPI2011). Això no obstant, en aquesta etapa hi ha nombroses sigles que ja tenen l'equivalent català en la forma anglesa, per exemple CAE (*enginyeria assistida per ordinador*, en anglès *computer-aided engineering*) (SINTI2000).

Amb Internet, la presència de la llengua anglesa hi és habitual, així com l'augment del nombre d'acrònims i de sigles tant en la terminologia informàtica com en la comunicació electrònica que la mateixa informàtica permet. Per això, el DI2001 (p. 28) expressa dins de la definició d'acrònim el text següent:

Des dels inicis de la comunicació per Internet els acrònims han estat molt utilitzats pels internautes. Tot i que pretenen agilitar la comunicació, si se n'abusa, ens podem trobar un missatge realment intel·ligible. Per exemple, IMO GOAGAL HAND CUL, que correspon a *in my opinion go out and get a life, have a nice day, see you later* (segons la meua opinió vés-te'n i viu la vida, que tinguis un bon dia, fins després).

En un principi, la presència d'un gran nombre de sigles i d'expressions angleses en l'àmbit de la informàtica va fer pensar que inundaria la comunicació electrònica no sols en àmbits especialitzats, de la mateixa manera que havia esdevingut en els àmbits especialitzats anteriorment, sinó també la comunicació electrònica quotidiana. El pas del temps ha demostrat que aquesta incertesa sobre el lloc que ocuparien tant la llengua anglesa com els acrònims i les sigles en la comunicació electrònica s'ha transformat en la certesa d'un ús molt més restringit del que s'esperava i, evidentment, la llengua anglesa no ha inundat els missatges electrònics, ni les abreviacions s'han multiplicat de manera gratuïta.

Quant a l'ús de la terminologia, en aquesta etapa la terminologia planificada té un pes important, però de vegades és qüestionada per alguns experts. És un temps de debats públics, especialment a la xarxa, a fi de determinar les millors solucions. En aquest sentit, el parell de termes que potser ha generat més debats ha estat *maquinari* i *programari*. Per posar-ne dos casos importants, en primer lloc, Izaguirre va impulsar el debat a Internet i ha realitzat diverses publicacions d'investigació sobre aquest tema (Izaguirre, 1995 i 2001; Alonso et al., 2002), en què hi ha una anàlisi completa de la problemàtica així com de les soluci-

ons possibles. En segon lloc, el creador de Vilaweb, Vicent Partal, en la revista *Saó* (2004, p. 27) qüestionava aquestes solucions de la terminologia planificada tot dient que:

Les institucions normativitzadores són molt conservadores. Considere que és una ridícula que pretenguin que diguem *programari* o *maquinari* per a parlar de *software* i *hardware*. En canvi, popularment hem inventat unes paraules que em pareixen molt bones: *pensalla* per al *software* i *ferralla* per al *hardware*. Personalment no puc imaginar una adaptació millor per a eixos mots, però els acadèmics no les accepten. O ara, han adaptat *link* com a *hipervíncle*, quan els mallorquins han trobat una solució tan senzilla i gràfica com *bot*. Per a defensar la llengua hem construït un sistema massa conservador, que li costa molt obrir-se a genialitats populars com les que he anomenat. D'alguna manera, es mata el geni de la llengua.

S'hi desprèn que l'equilibri entre el manteniment de les formes genuïnes i l'acceptació de les formes foranes és una tasca àrdua i no sempre s'aconsegueix. Fins i tot, el mateix Partal assenyalava que les solucions de la neologia planificada no sempre aconseguen reflectir el tarannà lúdic i creatiu de la terminologia anglesa.

4.3 Etapa de la consolidació

En l'última etapa, la terminologia bàsica de l'àmbit de la informàtica es consolida, així com també ho fan les tendències terminològiques d'aquest camp. Una de les tendències més paleses és no traduir les sigles provinents de la llengua anglesa en els seus equivalents catalans. Per exemple, al terme *processador* li correspon finalment una sola sigla: CPU (*computer process unit*) (TFPI2011).

Així mateix, com que molts especialistes reconeixen la sigla corresponent a un concepte, però en desconeixen l'expressió plurilèxica font, la tendència que proposa el TERMCAT (2006) és donar la sigla en l'entrada d'un recull i indicar quina és l'expressió plurilèxica font en una nota, com ocorre amb el terme *arbre BSP*, ja que en la nota que hi ha després del concepte es diu «La sigla BSP correspon a la denominació anglesa *binary space partitioning* (en català, *partició binària de l'espai*)» (TV2008).

Quant als debats terminològics, podem dir que hi ha un gran canvi respecte de les etapes anteriors. Ara són d'un altre caràcter i són de tipus col·laborador a partir d'unes bases comunes. Així mateix, tot el procés no ha passat per casualitat, sinó gràcies al gran esforç que s'ha dut a terme en dos camps: tant en la terminologia com en l'ús i la presència de la llengua catalana en la informàtica (Siguan, 2006, p. 71).

En aquesta última etapa, el TERMCAT produeix un gran nombre d'obres terminològiques relaciona-

des amb la informàtica i, juntament amb organismes professionals de la informàtica com ara Softcatalà, produeixen els reculls terminològics de referència per a usuaris, professionals de la informàtica i de la llengua, en format electrònic. Així, Softcatalà té el suport del TERMCAT en els seus reculls terminològics (revisió terminològica), atès que hi ha un acord de col·laboració des del 1999.

Així mateix, aquests organismes també ofereixen la possibilitat de la consulta electrònica dels diccionaris i dels vocabularis, tot permetent la divulgació terminològica per Internet. A més a més, quant al procés que comporta la terminologia planificada, hi ha la possibilitat del treball col·laboratiu quant als termes sense equivalent català o pendents d'aprovació, la qual cosa implica una democratització terminològica. En aquest sentit, els fòrums de discussió, per exemple de Softcatalà, s'empren per debatre les possibles solucions terminològiques dels casos que hem esmentat. Algunes d'aquestes propostes del RTS2010 que ara per ara no han trobat una solució definitiva són:

- *hash table* / *taula de dispersió*
- *hatching* / *ombreig*
- *rating* / *valoració*
- *hazardous* / *arriscat -ada*
- *root user* / *usuari primari*
- *hang-up, to* / *penjar, penjar-se*

Això no obstant, en aquesta etapa el TERMCAT aprova pràcticament tots els termes que en l'etapa anterior estaven pendents d'aprovació i així es mostra en els reculls terminològics publicats pel TERMCAT. Per exemple, en la primera etapa, el símbol corresponent a *megabyte* era Mb, MB o M (DI1986; VI1993). Posteriorment, serà MB (SINTI2000; VI2002; TFPI2011). Així mateix, el símbol corresponent a *megabit* havia estat la forma Mbit (SINTI2000; VI2002) i és en l'última etapa quan la forma Mb conviu amb Mbit (TFPI2011).

D'altra banda, un fenomen important és el canvi de manera de procedir en relació amb els sinònims complementaris que va experimentar el TERMCAT: al principi, en els casos en què el Consell Supervisor aprovava una denominació catalana per substituir l'ús d'un manlleu, solia introduir el manlleu sense adaptar com a sinònim complementari de la forma catalana, però aquest procediment va canviar cap a l'any 2000 (TERMCAT, 2006, p. 69). Així, molts dels sinònims complementaris que s'havien proposat en els reculls terminològics per a un mateix terme s'eliminen per passar a ser un únic terme, com ha esdevingut en RTS2010 i TFPI2011: *maquinari* (*hardware*, en LBI1998; VI2002), *programari* (*software*, en LBI1998; VI2002), *xat* (també en TBXS2012) (*tertúlia*, en SINTI2000; DI2001; VI2002), etcètera.

Un altre exemple el trobem en el terme *píxel* (en anglès *pixel*). En la primera etapa el trobem sense adaptació ortogràfica: *pixel* (DI1986; VI1986), poc després

ja té aquesta adaptació, píxel, en VI1993. Uns quants anys després apareix el sinònim complementari *escac* (SINTI2000). Finalment, en TFPI2011 el terme que roman és píxel.

Aquesta és l'època del puntcom (dot com), aliàsing (aliasing), antialiàsing (antialiasing), hacktivisme (hacktivism), apunt (post, posting), avatar (avatar), etc. (TV2008; RTS2010; TFPI2011; TBXS2012). Tot i ser una etapa menys atzarosa, encara hi ha per resoldre alguns aspectes, com ara el terme *hacker*, ja que en el RTS2010 trobem l'equivalent català *hacker*, mentre que a la TFPI2011 hi ha tant el terme *hacker* (que dóna lloc a *hacktivisme*) com el terme *furoner* -a.

Hi ha nous conceptes amb diversos termes amb sinònims complementaris que més endavant, segurament, es quedaran fora del camí de la terminologia catalana. Per exemple, en el TBXS2012 trobem *tuit*, que prové de *twitter*, i el seu sinònim complementari *piulada* per referir-se al text que un internauta publica en un fòrum o en un blog. Així mateix, tenim *piulaire*, *piulador* -a, *tuitaire* i *tuitejador* -a per referir-se als internautes que publiquen un tuit. Finalment, els termes derivats d'aquests termes són *tuitejar*, *retuitejar*, *piular*, *repiular*, *repiulada* i *retuit*.

5 Conclusions

La terminologia informàtica en llengua catalana ha evolucionat a mesura que ho ha fet l'evolució tecnològica i social de la informàtica. L'interès social que ha despertat aquesta terminologia s'ha estès geogràficament i institucionalment, i ha donat lloc a nombroses obres terminològiques els últims trenta anys. El Centre de Terminologia Catalana ha estat determinant i és qui principalment edita i divulga avui dia les obres terminològiques en aquesta àrea del saber.

Internet ha possibilitat la divulgació de la terminologia informàtica i la discussió sobre les possibles solucions, així com el treball col·laboratiu. Hi ha hagut termes que han canviat, definicions que s'han modificat, termes que han vacil·lat i canvis en les tendències de formació terminològica. Al llarg del temps, la terminologia catalana de l'àmbit de la informàtica ha passat per diferents etapes per arribar a una certa situació d'estabilitat que ara per ara ha assolit gràcies a les institucions esmentades, a les persones professionals de la informàtica, a les usuàries i a les que es dediquen a la terminologia i a la publicació d'un bon nombre d'obres terminològiques en relativament pocs anys. ✱

Bibliografia

- ALONSO, Araceli; YZAGUIRRE, Lluís de; FOLGUERA, Rosanna; TEBÉ, Carles (2002). «La mesura de la implantació terminològica: dades, variables i resultats». A: *Actes de la I Jornada sobre Terminologia i Serveis Lingüístics*. Barcelona, 18 de maig de 2001. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 123-136.
- CABRÉ, M. Teresa (2004a). «La importància de la neologia per al desenvolupament sostenible de la llengua catalana». A: OBSERVATORI DE NEOLOGIA (2004). *Llengua catalana i neologia*. Barcelona: Meteora, p. 17-45.
- CABRÉ, M. Teresa (2004b). «Terminologia i llengua catalana: funció social i cooperació». A: MASSOT I MUNTANER, Josep (coord.) (2004). *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XLVIII. Miscel·lània Joan Veny. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 181-208.
- ESTOPÀ, Rosa (2010). «La neologia especialitzada, repte constant per al mediador lingüístic». A: COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia: Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2), p. 15-39.
- GÓMEZ, Adelina (2007). «Léxico especializado y traducción». A: ALCARAZ, Enrique; MATEO, José; YUS, Francisco (ed.) (2007). *Las lenguas profesionales y académicas*. Barcelona: Ariel, p. 27-40.
- MONTESINOS, Anna I. (2002). «Les metàfores en la terminologia d'Internet». A: LUTTIKHUIZEN, Frances (ed.) (2002). *V Congrés Internacional sobre Llengües per a Finalitats Específiques. The language of International Communication*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- MONTESINOS, Anna I. (2009a). «Terminologia informàtica local en un món globalitzat». A: KABATEK, Johannes; PUSCH, Claus D. (ed.) (2009). *Variació, poliglòssia i estàndard: Processos de convergència i divergència lingüístiques en català, occità i basc*. Aachen: Shaker, p. 303-312.
- MONTESINOS, Anna I. (2009b) «Descripción y metáfora en el discurso de la informática» [recurs electrònic]. A: OTTO, Estefanía C. de; LÓPEZ DE VERGARA, Alejandro F. (coord.) (2009). *Las lenguas para fines específicos ante el reto de la Convergencia Europea: VIII Congreso Internacional AELFE*. 1 disc òptic (CD-ROM), p. 697-706.
- PARTAL, Vicent (2004). «El català en el món cibernètic i tecnològic». *Saó*, núm. 283, p. 15-27.
- PÉREZ, Roger (2007). «Internet: una xarxa de metàfores» [en línia]. *Digithum: Les Humanitats en l'Era Digital*, núm. 9. [Consulta: 1 juliol 2013].

- SEMPERE, Joan A. (2001). «La formació del llenguatge de la cibernetica i els anglicismes tècnics». A: BRUMME, Jenny (ed.) (2001). *La historia de los lenguajes iberorománicos de especialidad: La divulgación de la ciencia*. Frankfurt: Vervuert; Madrid: Iberoamericana, p. 333-338.
- SIGUAN, Miquel (2006). «Terminologia i diversitat lingüística i cultural». A: CABRÉ, M. Teresa; ESTOPÀ, Rosa; TEBÉ, Carles (ed.) (2006). *La terminología en el siglo XXI: Contribución a la cultura de la paz, la diversidad y la sostenibilidad: Actas del IX Simposio Iberoamericano de Terminología RITermo4*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 63-71.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2006). *La normalització terminològica en català: Criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- YZAGUIRRE, Lluís de (1995). «Maquinar-hi o programar-hi». A: *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. III. Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 341-366.
- YZAGUIRRE, Lluís de; TEBÉ, Carles; ALONSO, Araceli; FOLGUERA, Rosanna (2001). «El seguimiento de la implantación de términos vía Internet: estrategias de cálculo y control». A: CORREIA, Margarita (ed.). (2001). *Terminologia e indústrias da língua. Actas do VII Simpósio Ibero-Americano de Terminologia RITerm*. Lisboa: Instituto de Linguística Teórica e Computacional, p. 323-336.

ANNEX 1. Reculls terminològics analitzats

- CASTELLANOS, Carles; FERRÀNDIZ, Eulàlia (1986). *Diccionari d'informàtica [DI1986]*. 2a versió. Barcelona: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.
- CERVERA, Anna; MERENCIANO, Josep M. (1994). *Diccionari de termes informàtics [DTI1994]*. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya.
- COLL, Mercè (1999). *Vocabulari d'informàtica [VI1999]*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- ESTELLA, Marta; LLOVERA, Sílvia; NORÓ, Montserrat (2002). *Vocabulari bàsic d'Internet [VI2002]*. [Castelló de la Plana]: Institut Joan Lluís Vives; Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya. Servei de Llengües i Terminologia; Universitat Autònoma de Barcelona. Gabinet de Llengua Catalana.
- IBORRA, Rafael; LLUCH, Gemma (1986). *Vocabulari d'informàtica [VI1986]*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- LACREU, Josep (dir.) (1993). *Vocabulari d'informàtica [VI1993]*. Oliva: Generalitat Valenciana: Colomar Editors.
- RAMON, M. Magdalena (1998). *Lèxic bàsic d'Internet català-anglès [LBI1998]*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Gabinet de Terminologia: Servei de Publicacions i Intercanvi Científic.
- ROCAMORA, Teresa (2003). *Tècnica de sistemes microinformàtics [TSM2003]*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- SOFTCATALÀ (1998-2011). *Glossari de l'Open Office [GOO2011]* [en línia]. Barcelona: Softcatalà. [Consulta: 15 agost 2013].
- SOFTCATALÀ (2010). *Recull de termes de Softcatalà [RTS2010]* [en línia]. Versió 4.2. Barcelona: Softcatalà. [Consulta: 15 agost 2013].
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2000). *Societat de la informació: Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic [SINTI2000]*. Barcelona: TERMCAT.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2001). *Diccionari d'Internet [DI2001]*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; GOVERN D'ANDORRA (2005). *Terminologia del comerç electrònic [TCE2005]* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. [Consulta: 15 agost 2013].
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2008). *Terminologia dels videojocs [TV2008]* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. [Consulta: 15 agost 2013].
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2011). *Terminologia i fraseologia dels productes informàtics [TFPI2011]* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. (Diccionaris en Línia). [Consulta: 15 agost 2013].
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2012). *Vocabulari de les xarxes socials [TBXS2012]* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. [Consulta: 15 agost 2013].
- XARXA PANLLATINA DE TERMINOLOGIA (REALITER) (2004). *Lèxic panllatí del comerç electrònic [LPCE2004]* [en línia]. Canadà: Bureau de la Traduction. [Consulta: 15 agost 2013].

Sobre la falta de referència lexicogràfica normalitzada en la terminologia musical per al català

ELISENDA BERNAL
Universitat Pompeu Fabra
elisenda.bernal@upf.edu

Elisenda Bernal és llicenciada en

Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona (1994) i doctora en Lingüística per la Universitat Pompeu Fabra (2000). És professora lectora a la Facultat de Traducció de la Universitat Pompeu Fabra. Com a membre del grup InfoLex i de l'Observatori de Neologia d'aquesta universitat, centra la seva recerca en els àmbits de la morfologia, la neologia i la lexicografia.

Andreu Gallén és pianista i

director musical. Graduat per l'Esmuc (2011) i postgraduat en lied al Koninklijk Conservatorium de Brussel·les (2013), becat per la Generalitat de Catalunya. Ha obtingut diversos premis d'interpretació. En l'àmbit del teatre musical, ha estat director musical i pianista de *La vampira del Raval*, d'Albert Guinovart, i de *T'estimo, ets perfecte, ja et canviaré*, de Joe di Pietro i Jimmy Roberts.

ANDREU GALLÉN
Músic
andreu.gallen@gmail.com

Resum

L'absència d'un diccionari terminològic de música en català obliga que l'única referència de consulta siguin els diccionaris generals, bàsicament el DIEC2 i el GDLC. Aquests diccionaris resulten clarament limitats davant les necessitats que sorgeixen en una traducció (o en una correcció), en la qual es posen en relleu les dificultats que hi ha en traslladar un text d'una llengua a una altra, cosa que exigeix un coneixement de la matèria que, sovint, el traductor no té. En aquest treball presentem una anàlisi dels termes musicals presents en el DIEC2 i en quatre diccionaris especialitzats, atenent especialment la tipologia de manlleus que s'hi recullen, així com també una descripció de les àrees temàtiques que cobreixen.

PARAULES CLAU: música; manlleus; diccionaris; traducció

Abstract

About the Lack of Standard Lexical Reference in Musical Terminology for Catalan

The absence of a specialized dictionary of music in Catalan leaves general dictionaries, mainly DIEC2 and GDLC, as the only reference source. These dictionaries clearly fall short of the needs that arise from translation (or editing), a process which highlights the difficulty in expressing the meaning of a text in another language, and which requires a knowledge of the subject matter which the translator often lacks. In this article we present an analysis of the musical terms that can be found in DIEC2 and in four other specialized dictionaries, paying special attention to the typology of the loanwords included in them, as well as to the description of the thematic areas they cover.

KEYWORDS: music; loanwords; dictionaries; translation

TERMINÀLIA 8 (2013): 17-25 · DOI: 10.2436/20.2503.01.56
Data de recepció: 03/06/2013. Data d'acceptació: 18/07/2013
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció

Davant la notícia de la celebració de la jornada que la SCATERM va dedicar a la terminologia musical l'any 2012, l'editorial Tritó, especialitzada en l'edició de música, publicava el 30 de març de 2012 en el seu blog (Cabrè, 2012) les paraules següents:

Des del món de la música, quantes vegades no ens hem lamentat de la desconexió entre el català normatiu i la realitat del nostre glossari? Quantes vegades no hem pensat de quina manera podríem influir en aquells que redacten i estableixen aquestes normes? A hores d'ara, encara no és possible trobar en el diccionari paraules tan habituals per als músics com *acciaccatura* o bé *particella*¹ entre moltes altres.

Tal vegada és aquesta una bona oportunitat per tal que tots aquells músics lletraferits, delerosos de la precisió i la correcció en el seu llenguatge professional —em consta que n'hi ha més d'un—, puguin influir d'una manera directa i precisa en la **normativització de neologismes**² que, des de temps gairebé immemorial, són el pa de cada dia de tots els que estem involucrats en el gremi de la música.

Certament, el nombre de manlleus que s'utilitzen en música no és gens negligible, i l'adopció de manlleus és freqüent. Tant Colomer, Fargas i Montes (2006) com el TERMCAT (2005) recullen els motius pels quals s'arriba a adoptar un manlleu, amb el benentès que l'adopció «pura» no es dona pràcticament mai, perquè sempre hi ha un cert grau d'adaptació, fonètica o morfològica, en la llengua que els acull. Així, en l'àmbit de la música, sovint hi trobem termes molt fixats internacionalment, sense variacions d'una llengua a una altra, com passa amb *allegro* o *lied* (Colomer, Fargas i Montes, 2006, p. 156), als quals s'han d'afegir els casos en què l'adaptació del manlleu arribaria a desfigurar-ne tant la forma que la faria irrecognoscible, com podria succeir amb formes com *atxacatura*, *jas* o *sínguel*.

Les raons que acabem d'adquirir, però, no han d'impedir que el català pugui disposar d'un diccionari de música de referència, que resolgui les dificultats amb les quals es troben tant els especialistes a l'hora de comunicar-se com els traductors i correctors que s'aproximen als textos especialitzats. Tanmateix, la realitat és que aquesta àrea no està ben coberta i que, a la pràctica, les obres de referència són els diccionaris generals (bàsicament, el DIEC2 i el GDLC), i, puntualment, altres reculls terminològics, que només resolen els dubtes d'una manera parcial.

Aquest treball presenta una descripció dels termes musicals presents en el DIEC2, així com en altres obres terminològiques, atenent especialment els manlleus, amb l'objectiu de detectar-ne els punts forts i els punts que s'haurien de cobrir.

2 Els termes musicals en el DIEC2 i en els diccionaris especialitzats

El DIEC2 és un diccionari general, amb tot el que això implica i, per tant, no ens ha de sorprendre si no hi trobem segons quines paraules específiques d'un àmbit especialitzat. Amb tot, la cerca avançada ens permet trobar 1.112 entrades en què almenys una accepció té l'àrea temàtica de música.³ Això, però, desdibuixa el nombre de termes reals que hi ha, perquè en algunes entrades hi ha més d'un terme. Per exemple, el resultat de la cerca ens dona *segona* com a paraula, però dins de l'entrada hi ha dos termes més:

4 1 f. [MU] En mús., interval que abraça dos graus consecutius de l'escala diatònica.

4 2 [MU] *segona major* Segona d'un to.

4 3 [MU] *segona menor* Segona d'un semitò.

Així mateix, les entrades sintagmàtiques queden ocultes en la cerca i no és fins que es consulta l'entrada concreta que es descobreix el terme musical:

espiritual 1 adj. [...] 4 m. [MU] *espiritual negre* Cant religiós d'inspiració cristiana que cantaven els negres dels Estats Units.

Del total d'entrades, 134 (el 12,05 %) són manlleus, entesos en un sentit ampli. Com diu Cabré (1996), si s'analitza des del punt de vista del parlant, un manlleu pot arribar a desdibuixar-se quan els parlants d'una llengua no el perceben com a tal, com ha passat amb paraules com *piano* (truncació de l'italià *pianoforte*) o *corranda*. Tanmateix, des del punt de vista del seu origen, un manlleu no deixa mai de ser-ho, i, en aquest sentit, hem tractat de recollir l'origen de les entrades del DIEC2 per tal d'aproximar-nos més directament al tractament dels manlleus que fa el diccionari.

Així, hem dividit els manlleus entre els manlleus en origen, però que ja estan plenament integrats en la llengua, i els manlleus evidents, bàsicament perquè la seva grafia els allunya de les pautes de les combinacions de grafies catalanes o perquè no és possible associar-los amb processos derivatius propis del català.⁴ Pel que fa al primer grup, destaca la diversitat de llengües que hi trobem i que il·lustrem a la taula 1.

Llengua	Nombre	Exemples
alemany	4	polca, vals, xotis
anglès	7	foxtrot, gong, xarleston
àrab	4	alboc, alduf, matraca
espanyol	14	fandango, maraca, xacona
francès	21	ballet, rigodon, virolai
hindi	1	sitar
italià	30	bagatel·la, romança, trèmol
llatí	16	impromptu, sanctus, tedèum
portuguès	1	samba
rus	2	balalaica, masurca

TAULA 1. Manlleus del DIEC2 plenament integrats a la llengua catalana

Pel que fa als manlleus amb grafies o pronúncies marcades, que evidencien el seu origen manllevat, obtenim els resultats següents:

Llengua	Nombre	Exemples
alemany	1	leitmotiv
anglès	7	blues, jazz, swing
espanyol	1	parado
francès	1	suite
italià	24	crescendo, larghetto, pizzicato

TAULA 2. Manlleus del DIEC2 amb indicació de la llengua d'origen

En el cas dels exemples de la taula 2, els lemes van seguits de l'abreviatura de la llengua de la qual provenen entre claudàtors. Tanmateix, alguns termes, com *rock* o *floritura* (que coexisteix amb la forma adaptada *floritura*), que creiem que delaten de manera clara l'origen, no tenen aquesta informació.

En totes dues taules, destaca sobretot la presència de l'italià, amb el 40,3 % del total, seguit del francès (16,42 %), el llatí (11,94 %), l'espanyol (11,19 %), i, més modernament, l'anglès (10,45 %).

Els termes musicals en el DIEC2 es refereixen sobretot a danses (*branda*, *tirolea*, *xàquera*), instruments (*oboè*, *flabiol*, *flauta*), parts d'instruments (*bec*, *llengüeta*, *cordal*) i instrumentistes (*acordionista*, *cornamusaire*, *dolçainer*), composicions (*cànon*, *fantasia*, *nocturn*), veus (*tenor*, *contralt*, *baix*), etc., però queden desateses o descompensades altres subàrees temàtiques, com la de gèneres i formes musicals (no hi ha, per exemple,

glee, *varsoviana* o *lied*), termes de teoria musical (com ara *xifrar*, *cromatisme* o *agògica*) o termes del llenguatge de les partitures, ja siguin referents a la velocitat (*animat*, *vivaç* o *vivace*), a l'articulació (*vibrat* o *vibrato*, lligat o *legato*), o de caràcter i expressió (*aeri*, *amorosament*, *sobrevolant*).

Vegem-ne un exemple concret. Les suites van aparèixer a la primera meitat del segle XVII com una forma musical consistent en la successió de danses populars escrites en la mateixa tonalitat, que alternen compasos binaris i ternaris. Amb J. S. Bach la suite va arribar a assolir el nivell màxim de perfecció i va quedar generalment formada per alemandes, corrandes, sarabandes, giges i moviments complementaris que variaven segons el lloc per tal de complaure l'auditori (minuets, gavotes, rigodons, capritxos, etc.). Tot i que en la pràctica una suite solia tenir sis danses, el nombre total de danses que hi podia arribar a figurar arriba quasi a la trentena. Les danses principals que han figurat a la suite són les següents:

alemanda	gavota	pavana
basse danse	giga	polonesa
bourrée	hornpipe	rigodon
branle	loure	rondó
capritx	minuet	saltarello
corranda	morisca	sarabanda
estampida	passacaglia	siciliana
forlana	passamezzo	tarantel·la
gallarda	passepied	xacona

Les danses escrites en rodona sí que apareixen en el DIEC2 i la pregunta és clara: per què no hi ha la resta, o almenys formes tan comunes com la *bourrée* (o *borreia*, com apareix en el GDLC), la *passacaglia* o el *passepied*? Potser en el moment de fer la selecció per incloure-les a la nomenclatura es van considerar formes menys freqüents que les altres, però també podria ser que s'hagin considerat casos més difícils d'adaptar al català, tot i que en el cas de la *passacaglia* ja existeix l'equivalent *cercavila* i només caldria afegir-hi la definició corresponent.⁵

Per completar la descripció, a més del DIEC2, hem consultat quatre diccionaris especialitzats en l'àmbit musical: el *Diccionari de la música* [DM] de Roland de Candé (1982), el *Vocabulari català de música* [VCM] de Mestres i Aramon (1983), i el *Lèxic musical*. Els noms de la música d'Úbeda [LM] (1998), a més del vocabulari especialitzat en didàctica de la pedagogia musical [VDEM] de la Xarxa Vives d'Universitats (2007). Els cinc repertoris, però, tenen objectius i formats molt diversos i això en dificulta la comparació. A tall d'exemple, el buidatge de sis lletres a l'atzar per saber el nombre de termes que inclouen dona els resultats següents:

	DIEC2	DM	VCM	LM	VDEM
A	83	10	156	108	57
B	69	4	109	62	29
E	46	4	110	61	23
G	31	5	69	51	13
L	23	5	42	40	18
N	15	1	28	14	11
Total	267	29	514	336	151

TAULA 3. Nombre d'entrades dels diccionaris

Com es pot observar, les dades divergeixen força: el VCM és el que té un nombre més elevat d'entrades i el DM, que és el més especialitzat de tots, en canvi, en té molt poques (tot i que cal tenir en compte que ens referim només als termes amb entrada pròpia; dins les definicions, apareixen termes relacionats que no formen part, tanmateix, de la nomenclatura). El DIEC2 i l'LM tenen un nombre d'entrades força semblants, i finalment el VDEM és el menys comparable per tal com només inclou termes d'una subàrea temàtica molt concreta. Presentem a continuació les característiques més rellevants de cadascun.

El diccionari de Roland de Candé (1982) és la traducció de l'original francès del 1961. És un diccionari erudit, molt minuciós, amb explicacions detallades, il·lustracions, exemplificacions d'obres i, fins i tot, notes a peu de pàgina. En el proemi a l'edició catalana no venal del 2003, Xosé Aviñoa afirma:

A hores d'ara no existeix en català una obra que ofereixi el servei que proporciona el diccionari de De Candé. I el potencial usuari d'aquesta obra tampoc no ho té fàcil, perquè el que abunda més és el diccionari de termes i autors breument referenciats o bé els textos d'història i de teoria de caràcter monogràfic.

Certament, l'obra de Roland de Candé és molt valuosa, però l'accés a la informació és molt complex: la macroestructura té molt poques entrades, però molt complexes, en les quals trobem altres termes que s'hi relacionen. Així, dins les definicions apareixen paraules en versaleta seguides d'asterisc, que indica que tenen una entrada pròpia dins el diccionari, i s'exclouen les que no duen l'asterisc, així com «algunes danses: les que no pertanyen a la SUITE* (llevat d'excepcions cèlebres), i les que tenen una forma incerta (ANGLESA, per exemple). La mateixa observació és vàlida per a certs títols, als quals no correspon una forma ben determinada: ESTUDI, NOCTURN, IMPROMPTU, INTERMEZZO, SERENATA, etc.». Tampoc no s'inclouen els «instruments extravagants» (que pràcticament no s'usen en el concert) ni termes que pertanyen a «l'argot de cappella» (Candé, 1982, p. 24). Vegem-ne un exemple amb l'entrada d'*allemande*:

Allemande

Primer moviment tradicional de la SUITE* instrumental, de TEMPS* moderat i de compàs binari (2/2, 4/4, 2/4); és d'origen alemany, com el seu nom indica, però no és una dansa. No s'assembla en res a la DANSA ALEMANYA a 3 temps practicada en els segles XVIII i XIX (Mozart, Haydn, Beethoven), i el seu parentiu amb l'antiga dansa alemanya és discutible, car aquesta era considerada ja arcaica per Thoinot Arbeau en 1589.

En les suites dels segles XVII i XVIII (Corelli, Bach, Rameau, Haendel), es compon de dues parts, amb repeticions, i adopta generalment l'estil d'imitació. El curt preludi que la precedeix algunes vegades no li treu pas la seva posició privilegiada entre les peces característiques de la suite, i és d'ella que sorgirà directament el primer moviment de la SONATA CLÀSSICA.

Discografia

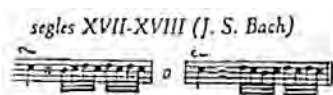
BACH, Suite anglesa núm. 3.
BACH, Partita per a piano núm. 1.
BACH, Suite per a violoncel sol.
RAMEAU, Pièces de clavecin.
COUPERIN, Pièces de clavecin (ordre 8).

La complexitat a la qual al·ludíem es palesa en l'entrada d'ornaments, sota la qual s'inclouen, sense seguir l'ordre alfabètic, els termes *appoggiatura*, *trémolo*, *portament de veu*, *lligat*, *acciacatura*, *vibrato*, *trinat*, i *tremblement o cadència*. A continuació en reproduïm tres:

♫ APPOGGIATURA:* Vegeu aquest mot. El costum d'executar l'*appoggiatura* breu abans del temps data del segle XIX i només es justifica avui per a la música posterior a Beethoven.

TRÉMOLO: Reforçament periòdic, o repetició ràpida d'un so. Sovint indicat pel signe tr, només pot ésser aleshores distingit del trinat a base d'un seriós coneixement dels estils (cf. Monteverdi: *Vespro* i *Combattimento*).

TRINAT: Alternança ràpida de dos sons veïns. Tr = trinat ordinari no mesurat (comença per la nota superior en la música antiga).

Aquests tres termes presenten problemes conceptuals i de contingut: a *appoggiatura* la referència del temporal avui xoca amb la perspectiva actual, que no ho entén de la mateixa manera. Així mateix, a *trémolo* s'indica que el seu símbol és tr, que és del trinats, tal com torna a aparèixer a l'entrada corresponent.

El volum es clou amb un índex dels termes que s'hi tracten. Tot i que no es diu explícitament, és un índex temàtic, en què es referencien totes les pàgines en què

apareix un terme determinat, cosa que en dificulta l'accés, encara que es marca tipogràficament, amb la cursiva, que aquell terme té una entrada específica:

ORQUESTRA, 108, 140	PASTORAL, 139
ORQUESTRACIÓ, 109	PAVANA, 96, 155, 178, 179
OUVERTURE FRANÇAISE, 134, 171, 172, 179	PAVELLÓ, 56, 188, 190
PADOVANA, 179	PECES DE GÈNERE, 179
PANDERETA, 156	PECES GRAVADES, 148
PANDERO, 156	PEDAL, 94, 155
PARDESSUS (DE VIOLA), 199	PEDAL (D'UN INSTRUMENT), 159, 178
PARTITA, 179	PEDAL HARMÒNIC, 155
PARVE, 112	PEDAL MELÒDIC, 155
PAS (NOTES DE), 49, 100, 153	PEDAL RÍTMIC, 155
PASSACAGLIA, 55, 90, 154, 179, 206	PEDALER, 147, 148
PASSEPIED, 154, 179	PEDALS D'EXPRESSIÓ, 148
PASSIÓ, 70, 115	PENTAGRAMA, 58

Per bé que les definicions siguin precises i aportin exemples, el fet que l'accés als termes no sigui transparent ni l'índex final sigui més clar, i que inclogui alguns manlleus amb la grafia original encara que ja tinguin una forma normalitzada (fins i tot en la reedició del 2003), com hem vist amb el cas d'*allemande*, fan del DM un diccionari poc eficaç des del punt de vista del traductor i corrector, però també del músic, per les incoherències en les definicions.

El VCM neix com a resposta al Congrés de Cultura Catalana de 1977, en el si del qual, en les resolucions de l'àmbit de música, s'afirmava que «l'empresa més urgent i immediata és la confecció d'un diccionari de terminologia musical, o sigui, del Vocabulari Musical Català.» Els autors admeten que el seu recull és només una primera aproximació que caldria ser revisada, corregida i augmentada, i fa un esment explícit al tractament dels manlleus amb les paraules següents (Mestres i Aramon, 1983, p. 7):

Un dels principals problemes de la terminologia musical és la gran quantitat de paraules procedents d'altres llengües. Moltes d'elles són assimilades de fa més o menys temps i no presenten complicacions especials puix que es troben acceptades pels diccionaris generals de la nostra llengua. N'hi ha d'altres, però, que són usades habitualment malgrat l'existència d'un equivalent en català; en aquest cas hem introduït únicament el mot català sense fer cap al·lusió a la paraula estrangera, amb algunes excepcions que corresponen a paraules, principalment italianes, molt arrelades en l'ús. Queden finalment aquelles que no tenen, o no l'hem trobat, equivalent català, les quals hem deixat en la forma d'origen tot indicant a quin idioma corresponen.

Les entrades s'organitzen com en un diccionari general, amb accepcions separades per una plec doble, tot i que algunes definicions contenen punts i s'acosten més a la definició enciclopèdica:

conga (cast.) f. Instrument llatinoamericà de percussió format per dos tambors de cos allargat i una sola pell. Es toca amb les mans o amb baquetes. || Ball popular cubà.

fagot m. Instrument de vent format per dos tubs de fusta paral·lels, amb forats que es tapen els uns amb els dits i els altres amb claus i que té l'embocadura de llengüeta doble situada a l'extrem d'un tudell. És el baix dels instruments de fusta. || Músic que toca el fagot. || Joc de llengüeteria de l'orgue.

curts m. pl. Terme de dansa propi del contrapàs i de la sardana. En el contrapàs designa els passos i punts que es fan cap a la dreta en sèries de tres. En la sardana, ultra designar els passos i punts que es fan cap a tots dos costats en sèries invariables de dos, el nom de curts és donat a tota la part de dansa en la qual es fan exclusivament aquests punts.

funció f. Acció especial que s'atribueix als sons i a altres components que formen la música. Aquesta acció és diversa segons que s'apliqui al ritme, a la melodia o a l'harmonia.

Quan el terme és un manlleu, s'indica la llengua d'origen entre parèntesis i en cursiva. En el cas dels manlleus diferents del castellà que mantenen la grafia original, el lema va marcat amb un asterisc:

pauta (cast.) f. Pentagrama.

frottola* (it.) f. Cançó profana de caire popular, per a cor a quatre veus, molt estesa al nord d'Itàlia els segles xv i xvi.

gagaku* (jap.) m. Gènere musical culte practicat únicament a la cort i als grans santuaris japonesos. Quan és acompanyat de dansa s'anomena *bugaku*.

Sprechgesang* (al.) m. Terme, introduït per Schönberg, per a designar un tipus d'emissió vocal mig parlat mig cantat.

Tot i que les entrades es tracten de manera sistemàtica, també trobem algunes entrades sense categoria gramatical, juntament amb altres asistematicitats:

legato* (it.) Indicació que l'execució d'una frase musical ha d'ésser de manera que els diferents sons se succeeixin sense cap interrupció. V. *lligadura*. Abrev. *leg.*

Larsen, efecte Fenomen de realimentació que es produeix quan un micròfon connectat a un amplificador capta el so emès per un altaveu connectat al mateix amplificador. Es produeixen xiulets aguts que pertorben l'emissió.

Així, doncs, *legato* i *efecte Larsen* no tenen cap indicació categorial. A més, a *legato* s'inclou la informació de

l'abreviatura que, no obstant això, no té entrada pròpia. Per la seva banda, *efecte Larsen* s'ordena pel segon nom del compost, cosa que confon quan, més endavant, trobem entrades amb lemes dobles, que, a més, són qüestionables quant a la pertinència d'un diccionari especialitzat en música:

cruix, cruixit m. Soroll o seguit de petits sorolls que fan certs cossos en fregar-los, prémer-los, manejar-los, com les fulles seques, la seda, la fusta a punt de trencar-se, etc.

patatxap, patatxup m. Onomatopeies que representen el soroll que fa una cosa en caure sobre un líquid.

Així mateix, hi trobem entrades massa generals per considerar-les en un diccionari especialitzat:

curriculum vitae* (llat.) m. Llista de dades relatives a una persona i a la seva activitat professional. Se'n sol dir simplement *curriculum*.

Per la seva banda, el *Lèxic musical d'Úbeda* (1998) és un diccionari d'autor, «dur» i poc sofisticat tipogràficament, amb incorreccions gramaticals en les definicions, grafies no adaptades de paraules ja incloses al DIEC i errors conceptuals, cosa que li resta fiabilitat. Trobem exemples d'errors en entrades com les següents:⁶

Allemande (al.). Dansa d'origen incert. Podria tenir una rel germànica, degut al seu nom que sembla indicar aquesta procedència. En el segle XVII s'incorpora a la Suite*, i es situa immediatament després de la Obertura* o Preludi*, mantenint aquest lloc encara a la Suite Clàssica*. El seu Ritme* és moderat* tirant a Lent*. El seu Compàs* sempre és Binari*, de 2 o de 4 Temps*, començant generalment amb una Anacrusi*. La seva estructura és de dues parts, amb repetició de la primera (A-B-A). La seva solemnitat va fer que en el segle XVIII tingués altres aplicacions.

Subdominant, f. Nom que es dóna a la quarta Nota* de qualsevol Escala* Diatònica*. A la Tonalitat, la seva funció és ajudar a estructurar la Cadença*.

Bongo, (cast.), m. Nom que es dóna a un Instrument de Percussió*, que consta de dos Tambors* units de costat, i es toquen amb les mans planes, o també només amb els dits. Sembla d'origen afro-cubà.

Largo (it.), m. Terme que indica el més Lent* de tots els Moviments* musicals. Al Metrònom* va indicat entre les 40 i les 60 pulsacions per minut.

Sul Tasto (it.), adv. Nom que es dóna a una determinada manera d'Interpretar* alguns passatges dels Instruments de Corda* Fregada*. Consisteix en passar la part de fusta de l'Arquet per sobre de la Corda, produïnt-se un So* molt aspre.

En aquestes entrades, a més dels errors de llengua, hi ha diversos problemes: *allemande* manté la grafia francesa, tot i que és un terme que ja inclou el DIEC adaptat sota la forma *alemanda*; a més, li atorga origen alemany en lloc de francès, i n'omet la categoria gramatical; a *subdominant* confon nota amb acord; *largo* només té categoria gramatical de substantiu, tot i que també pot ser adverb, la definició és qüestionable, per tal com la consideració del moviment més lent varia segons l'època i el compositor, i hi afegeix informació irrellevant (i aberrant) sobre el metrònom: la informació del metrònom té a veure amb unes indicacions alienes a la partitura i que es deuen al fet que en el segle XIX, quan es va inventar l'aparell, els fabricants van incloure aquestes indicacions orientatives per ajudar la pulsació en l'estudi, però no per a la interpretació pròpiament dita, etcètera.

El problema principal del diccionari és, segons la nostra opinió, l'asistematicitat. A part que el disseny tipogràfic sigui mínim i que l'acumulació desconcertant d'asteriscos i errors gramaticals en una mateixa entrada li restin efectivitat i fiabilitat, el fet que les definicions no segueixin una pauta coherent al llarg del treball, per tal com combina les pròpiament terminològiques, les enciclopèdiques i les metalingüístiques (vegeu, per a més detall TERMCAT, 2009), l'ús de barres en lloc de pleques, l'absència de categoria gramatical en moltes entrades, etc., i, sobretot, que el contingut de les definicions de molts termes sigui dubtós, fan que sigui un diccionari poc útil.

Finalment, hem consultat el *Vocabulari. Didàctica de l'educació musical de la Xarxa Vives* (2007) que, com es pot veure pel títol, és molt restringit quant a entrades, i encara més quant a informació, perquè els termes inclosos només tenen la categoria gramatical i l'equivalent en castellà, sense definició:

oratori m
es oratorio m

baqueta f
es baqueta f

lector d'àudio m
es lector de audio m

Ara bé, com a producte terminològic, té l'arbre de camp definit, organitzat al voltant de quatre conjunts nociònals, alguns dels quals se subdivideixen: llenguatge musical (so, ritme, harmonia, melodia i forma), habilitats (habilitat vocal, habilitat auditiva, habilitat instrumental, habilitat directiva, expressió corporal i habilitat tecnològica), interpretació, i didàctica i metodologia (recursos i mètodes); i les entrades sintagmàtiques apareixen en entrades independents i no com a subentrades dins el terme simple, de manera que es creen sèries paradigmàtiques o taxonomies de termes, és a dir, sèries de sintagmes cada vegada més com-

plexos sintàcticament i més específics semànticament (Cabrè et al., 2002):

acord m
es acorde m

acord augmentat m
es acorde aumentado m

acord de quinta augmentada m
es acorde de quinta aumentada m

acord de quinta disminuïda m
es acorde de quinta disminuida m

Pel que fa al tractament dels manlleus, quan no estan adaptats gràficament al català, incloïen entre claudàtors superindexats «una indicació de la llengua d'origen, que alerta sobre la pronúncia del mot, que no és deduïble de les regles ortogràfiques del català» (Xarxa Vives d'Universitats, 2007, p. 9). Així:

allegretto ^[it] adv/m
es alegreto adv/m

legatissimo ^[it] adv
es legatissimo adv

lied ^[de] m
es lied m
Nota: El plural és *lieder*.

Així mateix, el tractament dels sinònims i de les remissions és sistemàtic:

baix obstinat m
sin. *ostinato* ^[it] m
es bajo obstinado m
es *ostinato* m

gaita f
veg. sac de gemecs

línia divisòria f
veg. barra de compàs

El VDEM és, doncs, el més adequat terminològicament, més sistemàtic i més acurat quant a la presentació dels termes, per bé que és limitat quant a l'àrea temàtica que cobreix i, per tant, a la nomenclatura, i no ofereix definicions.

3 Els problemes creixen

Els diccionaris descrits fins ara cobreixen unes àrees temàtiques molt clares: instru-

ments (juntament amb parts dels instruments i instrumentistes), veus, danses, etc., però l'ús de manlleus va més enllà dels que normalment es preveuen i que, com hem vist, solen ser de l'italià, en la major part. Ara bé, davant les necessitats que sorgeixen en una traducció (o en una correcció), resulten limitats, perquè es posen en relleu les dificultats que hi ha en traslladar un text d'una llengua a una altra, cosa que exigeix un coneixement de la matèria que, sovint, el traductor no té. Per posar un exemple, els sistemes de notes musicals canvien molt segons si el sistema és l'anglogermànic (basat en l'alfabet, tot i que l'anglès i l'alemany no són totalment equivalents) o el llatí (basat en el poema del segle XI «Ut queant laxis», de Guido d'Arezzo), que també presenta diferències segons les llengües:

Català	Italià	Francès	Alemany	Anglès
do	Do	do / ut	C	C
do sostingut	do diesis	do dièse	Cis	C sharp
do bemoll	do bemolle	do bémol	Ces	C flat
re	Re	Re	D	D
re sostingut	re diesis	re dièse	Dis	D sharp
re bemoll	re bemolle	re bémol	Des	D flat
mi	Mi	Mi	E	E
mi sostingut	mi diesis	mi dièse	Eis	E sharp
mi bemoll	mi bemolle	mi bémol	Es	E flat
fa	Fa	Fa	F	F
fa sostingut	fa diesis	fa dièse	Fis	F sharp
fa bemoll	fa bemolle	fa bémol	Fes	F flat
sol	Sol	Sol	G	G
sol sostingut	sol diesis	sol dièse	Gis	G sharp
sol bemoll	sol bemolle	sol bémol	Ges	G flat
la	la	La	A	A
la sostingut	la diesis	la dièse	Ais	A sharp
la bemoll	la bemolle	la bémol	As	A flat
si	si	Si	H	B
si sostingut	si diesis	si dièse	His	B sharp
si bemoll	si bemolle	si bémol	B	B flat

TAULA 4. Equivalències de les notes

Així mateix, no és estrany trobar en els textos especialitzats, variacions denominatives degudes a l'època a la qual es faci referència: *corxera* en italià actual es diu *croma*, però antigament es deia *fusa* (terme que existeix en català, però amb un altre significat). D'altra banda, per marcar moviments o formes de caràcter, se sol recórrer a l'alemany o l'italià, segons el compositor i, sobretot, segons l'època: per exemple, Mozart escriu totes les indicacions a la partitura en italià; en canvi, Mahler les fa en alemany; per la seva banda, en Beethoven veiem com de jove apunta les indicacions en italià, però al final de la seva vida n'incorpora bastantes en alemany. Per exemple, a la *Sonata opus 110* de Beethoven (composta el 1821, sis anys abans de morir) trobem indicacions de caràcter com ara *sanft* o *zurückhaltend*; a les *Vier Stücke für Klarinette und Klavier opus 5*, d'Alban Berg (1924), apareixen *schwungvoll*, *flüchtig*, *ohne Ausdruck*, *nicht eilen*, etc., que trobem resoltes en el diccionari *Praxiswörterbuch Musik Italienisch – Englisch – Deutsch – Französisch* de Braccini (2005), editat per Langenscheidt:

<i>sanft</i>	<i>dolce</i>	<i>gently</i>	<i>doux</i>
<i>zurückhalten</i> ⁷	<i>ritenere</i>	<i>to hold back</i>	<i>retenir</i>
<i>schwungvoll</i>	<i>(con) brio</i>	<i>full of live</i>	<i>avec verve / enlevé</i>
<i>flüchtig</i>	<i>fugace/sfuggevole</i>	<i>fleeting</i>	<i>fugace/fuyant</i>

El diccionari de Braccini (2005) esdevé, doncs, la taula de salvació de músics, traductors i correctors: tot i que no inclou definicions, el fet que permeti recuperar la informació des de qualsevol llengua a partir de l'índex final, que remet al número de terme que s'està consultant, és àgil i eficaç. Al mateix temps, el diccionari està estructurat en un arbre de camp que agrupa els termes per ordre alfabètic per a cada subàrea temàtica definida, cosa que facilita encara més la tasca si es tracta d'un text circumscribit en alguna d'aquestes subàrees:

- Instruments de corda
 - Parts components i accessoris
 - Maneres de tocar
- Instruments de vent
 - Parts components i accessoris
 - Maneres de tocar
- Instruments de percussió
 - Parts components i accessoris
 - Maneres de tocar
- Instruments de teclat
 - Parts components i accessoris
 - Maneres de tocar
- Instruments musicals mecànics

- Instruments elèctrics/electrònics, enregistrament i reproducció
- Cantants i cant
 - Maneres de cantar i tècniques vocals
- El llenguatge de les partitures
 - Velocitat
 - Dinàmica i articulació
 - Caràcter i expressió
 - Diversos
- Teoria musical
 - Notes
 - Valors de les notes
 - Intervals
 - Gèneres i formes
- El llenguatge quotidià⁸
 - Verbs
 - Petit recull de paraules
 - El cos humà
 - Les professions
- Apèndix
 - Terminologia francesa
 - Terminologia alemanya
 - Terminologia anglesa i americana
 - Jazz, rock, pop
 - 100 composicions cèlebres

Tot i que, evidentment, el diccionari de Braccini (2005) no inclou ni el català ni l'espanyol, esdevé, sens dubte, el més útil per als traductors i els correctors.

4 Final (o desiderata)

Com a traductors i correctors, però també com a músics, la necessitat de disposar d'un repertori terminològic de referència, i, si pot ser, multilingüe, és clara. L'oferta actual és desigual, confusa quant a l'accés o la informació, i això dificulta la comunicació especialitzada. Així doncs, trenta-cinc anys després, encara són vigents les resolucions de l'àmbit de música del Congrés de Cultura Catalana, que conclouen, com ja hem dit anteriorment, que calia amb urgència redactar un diccionari musical en català, «per a la confecció del qual cal un equip d'especialistes de les diferents matèries que componen el món de la música que permeti de recollir moltes més paraules de les que hi ha aquí i suficientment autoritzat per a proposar mots catalans que permetin de substituir els estrangers actualment en ús» (Mestres i Aramon, 1983, p. 7), tot i que cal tenir en compte que molts dels manlleus que caracteritzen l'àrea estan molt arrelats en la comunicació especialitzada i que eradicar-los, quan tenen un ús internacional secular, és certament difícil. Tanmateix, la necessitat de tenir una obra completa és inqüestionable per tal de dotar la llengua catalana d'un pas més en la planificació lingüística. ✿

Bibliografia

- BEETHOVEN, Ludvig van (2001 [1821]). Sonata op. 110. Viena: Wiener Urtext Edition.
- BERG, Alban (1924). Vier Stücke für Klarinette und Klavier op. 5. Berlín: Universal Edition.
- BRACCINI, Roberto (2005). Praxiswörterbuch Musik Italienisch – Englisch – Deutsch – Französisch. Berlín: Langenscheidt.
- CABRÉ, Bernat (2012). «La SCATERM: els manlleus de la terminologia musical» [en línia]. Barcelona: Tritó. <<http://blog.trito.es/ca/2012/03/catala-la-scaterm-els-manlleus-en-la-terminologia-musical/>>. [Consulta: 30 març 2012].
- CABRÉ, M. Teresa (1996). «Sobre manlleus i diccionaris». A: Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 3 i 39-61.
- CABRÉ, M. Teresa; BAYÀ, Maria Rosa; BERNAL, Elisenda; FREIXA, Judit; SOLÉ, Elisabet; VALLÈS, Teresa (2002). «Evaluación de la vitalidad de una lengua a través de la neología: a propósito de la neología espontánea y de la neología planificada». A: OBSERVATORI DE NEOLOGIA (ed.) (2002). Lèxic i neologia. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 159-201.
- CANDÉ, Roland de (2003 [1982]). Diccionari de la música [DM]. Barcelona: Edicions 62.
- COLOMER, Rosa; FARGAS, Xavier; MONTES, Dolors (2006). «Noves perspectives sobre els manlleus». Estudis Romànics, XXVIII, p. 151-177.
- GIRALT, Jesús (dir.) (2003). Gran enciclopèdia de la música [GEM]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Gran diccionari de la llengua catalana [GDLC]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). Diccionari de la llengua catalana [DIEC1]. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Moll: Edicions 314.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). Diccionari de la llengua catalana. 2a edició [DIEC2]. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana. <<http://dlc.iec.cat>>.
- MESTRES, Josep M.; ARAMON, Núria (1983). Vocabulari català de música [VCM]. Barcelona: Millà.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2005). Manlleus i calcs lingüístics en terminologia. Barcelona: TERMCAT.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2009). La definició terminològica. Barcelona: TERMCAT.
- ÚBEDA, Joan (1998). Lèxic musical: Els noms de la música [LM]. Vilassar de Mar: Oikos-Tau.
- XARXA VIVES D'UNIVERSITATS (2007). Vocabulari: Didàctica de l'educació musical [VDEM]. Barcelona – Palma – Tarragona: Universitat de Barcelona – Universitat de les Illes Balears – Universitat Rovira i Virgili.

Notes

1. Cal apuntar que, no obstant aquest comentari, *particel·la* (amb l'adaptació a la grafia catalana) té entrada ja al DIEC1.
2. La negreta és a l'original.
3. Fem notar que caldria fer un buidatge més exhaustiu, perquè hem trobat entrades com *pericon* 'dansa argentina de ritme ternari', *farandola* 'dansa provençal de ritme viu i de compàs ternari' o *cotilló* 'dansa amb figures que s'executava generalment a la fi d'un ball de societat', per exemple, que apareixen sota l'àrea temàtica de jocs i espectacles, però que podrien considerar-se també dins la de música. Així mateix, hem trobat dos termes més (*anticipació* i *discordant*), marcats com a lèxic comú, però amb la indicació de l'àrea temàtica musical sota la referència «en mús.», dislocada a l'esquerra de la definició.
4. També hi ha un cas en què el manlleu es detecta pel significat i no per la forma: és el cas de l'adverbi *piano* 'd'una manera suau, fluixa'.
5. La Gran enciclopèdia de la música (GEM), per la seva banda, prioritza el terme en la llengua original, sota el lema del qual es troba la definició. Així, *alemanda* és la 'forma catalanitzada del terme francès *allemande*', *capritx* es defineix com 'forma catalana del terme italià *capriccio*', mentre que *corranda* remet directament a *courante*, i *forlana* remet a la forma italiana *furlana*; d'altra banda, no es recull *morisca*, sinó que es privilegia *moresca*. La resta de termes són coincidents i no hi ha remissions a les formes en la llengua de la qual provenen.
6. Reproduïm amb fidelitat les entrades, amb els errors i els espais blancs de més, tal com apareixen publicats. L'asterisc que tenen diverses paraules, segons el que es diu a la secció «Abreujaments» (p. 12), indica «que seria convenient consultar aquell mot, amb la finalitat de tenir un concepte més exacte i complet de la paraula en qüestió».
7. L'entrada és de l'infinitiu, *zurückhalten*, i no del gerundi que apareix a la partitura, però és suficient per recuperar el significat.
8. En aquest camp hi ha paraules relacionades amb la música que no són específicament termes exclusius de l'àrea, com ara *intonare* – *to intone* – *anstimmen* – *entonner* 'entonar', *antologia* – *anthology* – *Sammelwerk* – *anthologie* 'antologia', *diaframma* – *diaphragm* – *Zwerchfell* – *diaphragme* 'diafragma', o *liutaio* – *violin maker* – *Geigenbauer* *Geigenbauerin* – *luthier* 'lutier'.

Enseñanza de lenguajes de especialidad: perspectiva didáctica para el análisis y comprensión de textos especializados

MERCEDES SUÁREZ DE LA TORRE Y MÓNICA NARANJO RUIZ

Universidad Autónoma de Manizales

mercedessuarez@autonoma.edu.co, mnaranjo@autonoma.edu.co

María Mercedes Suárez de la Torre

és doctora en Lingüística Aplicada per la Universitat Pompeu Fabra. Professora titular de la Universitat Autònoma de Manizales (Colòmbia), on dirigeix el doctorat en Ciències Cognitives, el màster de Traducció i lidera el grup de recerca CITERM (Centro de Investigación Terminológica). Actualment, és presidenta de la Xarxa Iberoamericana de Terminologia (RITERM).

Mónica Naranjo Ruiz és

llicenciada en Llengües Modernes per la Universitat de Caldas, especialista en Traducció, en Recerca i Docència Universitària, i màster en Traducció per la Universitat Autònoma de Manizales (Colòmbia). Actualment, és professora associada de la Universitat Autònoma de Manizales, on dirigeix l'Institut d'Idiomes i participa com a investigadora en el grup CITERM.

Resum

Ensenyament de llenguatges d'especialitat: perspectiva didàctica per a l'anàlisi i comprensió de textos especialitzats

Aquest article presenta algunes de les condicions discursives i textuals que faciliten la comprensió i l'anàlisi d'un text a l'aula com a eina per ensenyar llenguatges d'especialitat. Els resultats obtinguts mostren que és possible utilitzar formes diferents a les tradicionals per orientar cursos de llengües amb propòsits específics.

PARAULES CLAU: ensenyament de llenguatges d'especialitat; text especialitzat; anàlisi del discurs

Resumen

Este artículo presenta algunas de las condiciones discursivas y textuales que facilitan la comprensión y el análisis de un texto en el aula como herramienta para la enseñanza de los lenguajes de especialidad. Los resultados obtenidos muestran que es posible utilizar otras formas diferentes a las tradicionales, para orientar cursos de lenguas con propósitos específicos.

PALABRAS CLAVE: enseñanza de lenguajes de especialidad; texto especializado; análisis del discurso

Abstract

Specialized Language Teaching: Didactic Perspective to the Analysis and Understanding of Specialized Texts

This paper shows some of the textual and discursive conditions that help to achieve proper understanding and analysis when using a text within the classroom as a tool for teaching specialized languages. The results evidence that it is possible to use ways different from the traditional ones to orient language courses for specific purposes.

KEYWORDS: teaching specialized languages; specialized text; discourse analysis

TERMINÀLIA 8 (2013): 26-36 · DOI: 10.2436/20.2503.01.57

Data de recepció: 17/07/2013. Data d'acceptació: 30/09/2013

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducción

Los lenguajes de especialidad, entendidos como el conjunto de recursos propios de las lenguas naturales que se utiliza para transmitir temas especializados, ha sido un tema abordado desde la didáctica de las ciencias, ya que algunos de los intereses en este campo de conocimiento han sido el discurso especializado como sistema de comunicación (Cazden, 1991) o el importante papel de la comunicación y el lenguaje en la construcción del conocimiento científico, y en concreto en el aprendizaje de las ciencias (Sutton, 1997). El concepto *lenguajes de especialidad* o *enseñanza de los lenguajes de especialidad* se ha difundido de manera más intensa desde la didáctica de las lenguas y, más específicamente, desde la enseñanza-aprendizaje de las lenguas extranjeras. A nuestro modo de ver, existe en la actualidad gran interés por integrar los lenguajes de especialidad en la enseñanza no sólo de las lenguas extranjeras, sino también en la enseñanza de las ciencias; este interés, según Cabré y Gómez de Enterría (2006), se debe principalmente a:

- La importancia de las especialidades y el cúmulo de información de éstas en la sociedad actual.
- Las necesidades sociales en materia de plurilingüismo debido a la transferencia constante de productos y conocimiento.
- El nuevo papel de la lingüística aplicada en el marco de la lingüística general, en el que adquieren gran interés las propiedades y condiciones de uso del lenguaje, así como las características de las producciones lingüísticas en situación real.

Existe, pues, una relación evidente entre la enseñanza o la didáctica de las ciencias y los denominados lenguajes de especialidad, debido a que las ciencias o los campos de conocimiento científicos se expresan o se conciben de alguna manera y se representan lingüísticamente; por lo tanto, podemos decir que se necesita lenguaje para transferir dicho conocimiento bien sea en un contexto didáctico o meramente informativo (Cabré, 1999).

El objetivo de este artículo es realizar un pequeño experimento de caracterización de las condiciones discursivas y textuales de dos textos especializados, ya que siguiendo la propuesta de Cabré y Gómez de Enterría (2006) estas condiciones deberían ser puestas en relieve en las actividades didácticas dentro del aula, ya que facilitan la comprensión, el análisis y el procesamiento de la información.

Somos conscientes de las limitaciones de nuestro planteamiento. Nos basamos únicamente en los aportes de la obra mencionada, mientras que en los últimos años el panorama de los estudios sobre los lenguajes de especialidad (LSP) y de la enseñanza de lenguas para fines específicos (ESP) no ha parado de crecer, con los trabajos de Bowker y Pearson (2002), Bueno Lajusticia (2003), Alcaraz, Martínez y Yus (2007),

Sánchez Hernández et al. (2008), Santamaría (2010), Pérez-Llantada (2003, 2005, 2006), Pérez-Llantada y Watson (2011), Suau Jiménez (2001, 2005a, 2005b, 2005c, 2010), Suau y Olivares (2005), entre otros. No deseamos hacer aquí una revisión del estado de la cuestión, ni ofrecer ningún nuevo aporte teórico. Tan sólo queremos seguir una pauta teórica para explorar cómo podemos trasladar esta pauta al análisis real de textos con fines didácticos. Nuestro modesto objetivo se sitúa pues en la reflexión metodológica, y podría basarse en otros autores citados, pero nuestras vinculaciones académicas nos han conducido a iniciar esta reflexión con la obra de Cabré y Gómez de Enterría, sin descartar que más adelante podamos introducir otras variables de caracterización de los lenguajes y de los textos especializados provenientes de obras más recientes.

2 Marco teórico

2.1 El concepto de lenguajes de especialidad

Numerosas variantes denominativas acompañan el término *lenguajes de especialidad*: *lenguajes especializados*, *lenguas especializadas*, *lenguas de especialidad*, *lenguas para propósitos (o fines) específicos*, *lenguajes para propósitos (o fines) específicos*. Este uso indistinto del término puede explicarse desde diferentes aspectos (Cabré y Gómez de Enterría, 2006): el uso impreciso de las denominaciones *lenguaje* y *lengua*; el uso de las formas *especializado*, *especialidad* y *propósitos (o fines) específicos*, para dar cuenta de los recursos de una lengua, complementados con los procedentes de otros sistemas, utilizados en una situación específica; el uso indiferenciado del término *lenguaje* o *lengua de especialidad* en singular o plural, ya que según estas autoras el uso del plural remite a diferentes subconjuntos de acuerdo con las diversas temáticas (la lengua de la banca, la de la sociología, la del comercio, entre otras); mientras que el uso del singular remite a un espacio abstracto común a partir del cual se describen y se explican las distintas lenguas de especialidad.

Coincidimos parcialmente con la definición de lenguajes de especialidad de estas autoras:

Cuando se habla de lenguas de especialidad se trata de producciones lingüísticas sobre temas relacionados con el saber descriptivo o procedimental, sobre parcelas específicas del conocimiento. Desde este punto de vista todas las áreas científicas, técnicas o profesionales serían ámbitos de comunicación especializada. (Cabré y Gómez de Enterría, 2006, p. 19)

A nuestro modo de ver, esta definición excluye áreas que forman parte de las ciencias humanas, las llamadas ciencias comprensivas según Gadamer (1977); ciencias

sobre las que construimos nuestra vida social debido a que abren posibilidades de conversación hacia la verdad, «el logos común a todos». En este tipo de ciencias también se transmite conocimiento especializado y, para ello, se utilizan lenguajes de especialidad. Otro aspecto que resaltamos de esta definición es la apelación que se hace sólo al saber descriptivo o procedimental, sin mencionar el saber declarativo, ambos indispensables para abordar el tema de las producciones lingüísticas.

2.2 Enseñanza de los lenguajes de especialidad

La enseñanza de los lenguajes de especialidad consiste en «la enseñanza de los recursos que en una lengua se refieren a una determinada parcela temática y que se seleccionan en virtud del uso que se hace de ellos cuando se habla de esta temática en situaciones profesionales» (Cabré y Gómez de Enterría, 2006, p. 57). Esta enseñanza ha experimentado un gran auge en los planes de estudios universitarios, en las líneas de investigación de los grupos y en las dependencias en las cuales están adscritos los programas de postgrado e incluso en los planes de política lingüística de los países (Alcón et al., 2007).

El aprendizaje que realiza un profesional en un dominio de especialidad está muy relacionado con el uso del lenguaje. El profesional que se dedique a la investigación, tendrá que publicar artículos, participar en congresos, asistir a reuniones de trabajo; si su labor es la docencia, tendrá que elaborar actividades de aprendizaje y evaluación, cuestionar, guiar, explicar; si trabaja en una industria o empresa, tendrá que argumentar sus decisiones, explicar, asesorar. En este sentido, no cabe duda que los profesionales deben conocer la lengua que utilizarán como medio de expresión para llevar a cabo su actividad laboral. Lo anterior coincide con la relevancia de conocer los aspectos extrínsecos del texto, debido a que el manejo de estas características y la caracterización de los textos les proporcionan a los usuarios un panorama más completo sobre los textos que leen, su calidad y procedencia.

Pese a que esta última afirmación deja entrever la importancia de adquirir un lenguaje de especialidad o unos recursos expresivos propios de una comunicación especializada, al profundizar en un dominio específico se observa, en el uso real, que los expertos de un dominio aprenden los conocimientos propios de éste, pero adquieren de manera insuficiente los conocimientos lingüísticos requeridos para enfrentar su vida profesional. Esta aseveración, en términos de Cabré y Gómez de Enterría (2006), se sustenta en los siguientes presupuestos:

- Los especialistas de un dominio específico no siempre conocen cabalmente los recursos de expresión más adecuados, ni las estrategias comunicativas más eficientes.

- En los contextos académicos, la práctica profesional se centra en la transmisión de conocimientos y se suele dar poca importancia a las distintas situaciones que debe enfrentar el futuro especialista ante las distintas situaciones comunicativas que se le presenten.
- El conocimiento de la terminología de cada dominio de especialidad no cubre la totalidad de los recursos lingüístico-discursivos que requieren los profesionales para desempeñarse adecuadamente en el mundo laboral.

Estos vacíos, enunciados en este artículo de forma somera, constituyen aspectos relevantes en la enseñanza de los lenguajes de especialidad o, en otras palabras, en la enseñanza de las especialidades. Desde esta perspectiva, consideramos oportuno plantear que «la actuación didáctica debe ir precedida de la identificación de las necesidades comunicativas que determina la disciplina de especialidad» (Alcaraz et al., 2007).

2.3 El discurso especializado y los textos de especialidad

Los conceptos texto y discurso han sido tratados de manera indistinta en muchas ocasiones, aunque muchos autores han persistido en su diferenciación y lo han concebido como un seudoproblema terminológico (Beaugrande y Dressler, 1997); otros insisten en hacer alusión al discurso y no al texto, ya que este último sólo se aplica a la categoría de enunciado (Maingueneau, 1995, citado en Cabré y Gómez de Enterría, 2006) y, en el caso de Calsamiglia y Tusón (1999), se percibe el texto como una unidad lingüística supraoracional y el discurso como un instrumento de acción social.

Cabe resaltar que nuestro objetivo en este artículo no se centra en la discusión antes mencionada, debido a que consideramos, en consonancia con Cabré y Gómez de Enterría (2006), ambos términos como sinónimos, sin dejar de reconocer que hay un límite difuso entre ambos conceptos, lo que nos permite, desde esta perspectiva, hacer referencia, por un lado, a las condiciones discursivas y enfatizar, por consiguiente, en el proceso; esto es, en la generación de un texto y en los procesos que intervienen para dicha generación; y, por otro lado, a las condiciones textuales relacionadas con la estructura textual. Dicho de otro modo, necesitamos desde la enseñanza de los lenguajes de especialidad, analizar los textos desde distintos planos: un plano cognitivo (proceso) y un plano de verbalización lingüística (producto). Y en el plano del producto, puede afirmarse que los textos especializados se caracterizan en dos niveles (Cabré y Gómez de Enterría, 2006, p. 34):

- Nivel textual: textos precisos, concisos y sistemáticos.
- Nivel gramatical (desde el punto de vista léxico): incluye unidades léxicas específicas; es decir, la terminología del tema que trata el texto.

Los datos proporcionados por textos especializados en situaciones reales de comunicación han permitido demostrar que los textos producidos por los especialistas son de carácter heterogéneo, lo que conduce a pensar que, en el uso real, su grado de precisión, concisión y sistematicidad es gradual y no discreto.

3 Metodología

A nuestro modo de ver, la metodología para analizar el material que se presenta, a manera de ejemplo, constituye el principal aporte de este trabajo debido a que la reflexión en torno a los textos de especialidad ha sido muy productiva desde el punto de vista teórico, pero pocos esfuerzos se han hecho por mostrar una aplicación que permita a los interesados en el tema conocer la forma como operan dichos planteamientos desde la perspectiva de la enseñanza. En este apartado, haremos una caracterización de las condiciones discursivas y textuales, las cuales se manifiestan a través de factores intrínsecos y extrínsecos.

El corpus de análisis de nuestro ejercicio está formado por dos artículos de un corpus textual en enfermedades neurológicas, compilado por el grupo de investigación CITERM de la Universidad Autónoma de Manizales: *Disfunción autonómica en el niño con traumatismo craneoencefálico* (en adelante, T1) y *Síndrome de Guillain-Barré en unidad de cuidados intensivos* (en adelante, T2). Hemos seleccionado estos dos textos para analizar y contrastar las condiciones antes mencionadas y evidenciar cómo se pueden operacionalizar los postulados teóricos descritos, con el fin de ofrecer a los docentes de lenguajes de especialidad una orientación didáctica que les permita desarrollar una práctica docente aún más efectiva, cuando se enfrentan a la enseñanza relacionada con la comprensión e interpretación de un texto especializado.

En el reconocimiento de un texto especializado entran en juego factores tanto extrínsecos como intrínsecos. Los factores extrínsecos al texto tienen que ver con las condiciones discursivas, es decir, las condiciones de producción, recepción y transmisión. Los factores intrínsecos al texto se aprecian desde diferentes planos: cognitivo, semiótico y lingüístico.

3.1 Factores extrínsecos

En el proceso de elaboración de un texto especializado, el productor del discurso debe siempre tener presente las características previas de la producción, la programación y la elaboración del texto que, en términos generales, se centran en el emisor, los destinatarios, el canal de difusión y las finalidades del escrito, entre otras. Consideramos inadecuado intentar trazar líneas divisorias tajantes entre los elementos que forman parte de la producción, recepción y transmisión;

por tal motivo, abordaremos estos tres aspectos desde la categoría «macro» de condiciones discursivas.

Generalmente se asocia el productor de un discurso con una persona o grupo de personas que motivados por un tema de su interés deciden ponerse en comunicación con los destinatarios. El productor del discurso lleva en mente una intencionalidad y, de antemano, predice el efecto que desea causar en sus destinatarios. Entre los destinatarios existe el receptor intencional, es decir, a quien se dirige directamente el mensaje y el receptor no intencional a quien le llega el mensaje de manera indirecta, al no ser el foco principal de atención del emisor. En la comunicación especializada, específicamente el emisor se sitúa en situación de informar, y el destinatario se sitúa en situación de expectativa de ser informado.

El propósito comunicativo o tenor funcional ligado a la intencionalidad contribuye a especificar los distintos tipos de texto, según sus finalidades discursivas: informar, evaluar, argumentar, describir, etc. Pretender categorizar los textos especializados, desde esta perspectiva de finalidad discursiva, requiere una gran destreza por parte del analista ya que el emisor puede conjugar, en un mismo texto, distintas finalidades; no obstante, en la mayoría de los textos habrá una función predominante.

El canal permite distinguir las situaciones de oralidad y las de escritura con todos sus matices e intersecciones. El nivel de abstracción permite clasificar los textos en muy especializados o altamente especializados, medianamente especializados y de bajo o muy bajo nivel de especialización. En este sentido, es importante señalar que no son sólo los elementos de indexación de los medios los que permiten reconocer un texto especializado, ni tampoco su nivel de especialidad.

El carácter especializado de un texto no se evidencia tanto por el tema, como por la forma de tratar dicho tema. Un tema se trata como especializado cuando se respeta la conceptualización propia de un ámbito, la cual es estructurada por los especialistas y compartida por una comunidad experta, según sus diferentes grados de especialidad.

3.2 Factores intrínsecos: condiciones lingüísticas y cognitivas

Los factores intrínsecos al texto, conocidos como condiciones textuales se pueden apreciar desde diferentes planos: cognitivo, semiótico y lingüístico. En este artículo se hace énfasis en los aspectos del plano lingüístico y cognitivo, este último materializado mediante las características léxicas: los términos. Desde el punto de vista cognitivo, los textos especializados se reconocen por su contenido y su relación con la realidad. Desde el plano lingüístico, los textos internamente tienen unas características gramaticales y pragmáticas que los diferencian de los no especializados.

La estructura formal o el formato del texto se relaciona con el género textual y con el tipo del texto. El auge de producción de textos de especialidad ha generado diferentes criterios para los formatos de publicación de los diferentes textos de especialidad; en este sentido, consideramos que es responsabilidad de los usuarios identificar la estructura formal del texto y explicitar su funcionalidad en el proceso de enseñanza de los lenguajes de especialidad.

La información lingüística incluye desde la estructura fonológica, ortográfica y morfoléxica, hasta la estructura textual. Teniendo en cuenta que el abordaje del texto también se hace desde el plano lingüístico, las características léxicas se evidencian a partir de la terminología.

La estructura cognitiva atañe al contenido del texto y a su relación con la realidad. En esta perspectiva didáctica haremos énfasis en el plano cognitivo y nos centraremos en la transmisión del conocimiento especializado expresado a través de la terminología de un dominio de especialidad.

4 Análisis

4.1 Factores extrínsecos

Comenzaremos el análisis textual con la identificación de los factores extrínsecos del texto: iniciaremos con la información referente al productor o emisor del T1 y a sus posibles destinatarios.

Textos	Títulos	Autores
T1	Disfunción autonómica en el niño con traumatismo craneoencefálico	N. Rodríguez, A. Febrer, M. Meléndez
T2	Síndrome de Guillain-Barré en unidad de cuidados intensivos	J. F. Fernández-Ortega, J. P. de Rojas-Román, M. J. Núñez-Castaín, E. Miralles-Martín, M. Bravo-Utrera

TABLA I. Emisores de T1 y T2

En el T1 la información proporcionada acerca de la primera autora nos lleva a pensar en su condición de líder, de acuerdo con las normas para escritura de textos científicos, que en caso de varios autores recomiendan listar los nombres de los autores según el orden de importancia de su contribución material y significativa a la investigación (Carpi et al., 2008). Así mismo, en la autoría corporativa, Artiles Visbal (1995) sugiere nombrar el centro coordinador de la investigación y nombrar a pie de página los autores principales. El estilo del T1 en lo concerniente a la autoría coincide con los planteamientos antes descritos. De otro lado, la información sobre los otros autores no se explicita en ningún pie de página ni referencia alguna, hecho que determina su condición de colaboradores o autores secundarios. Además, no se encuentran otras referencias bibliográ-

ficas de los autores secundarios. En cambio, el T2 fue escrito por cinco profesionales cuyas respectivas áreas de actuación están reseñadas en un pie de página, lo cual nos da una idea de su nivel de formación profesional. Sin embargo, según las pautas establecidas para la elaboración de artículos científicos antes mencionadas, la reseña de los autores en pie de página los ubica en un mismo grado de igualdad de aporte y liderazgo para la elaboración del texto, datos que no permiten determinar la jerarquía de los autores.

Los posibles destinatarios de T1 son todos aquellos expertos o aprendices de experto interesados en informarse de la disfunción autonómica en el niño con traumatismo craneoencefálico y su manejo en casos específicos. Según Muñoz Torres (2010, p. 292) el «caso clínico puede dirigirse a un médico general, especialistas, investigador o grupo de investigadores en casos clínicos particulares». Los destinatarios del T1 están en la misma línea de los del T2: expertos o aprendices de experto interesados en informarse sobre las características clínicas y electrofisiológicas de los pacientes con síndrome de Guillain-Barré en unidad de cuidados intensivos (UCI).

Otro aspecto a resaltar en el análisis es el propósito comunicativo, su identificación le permite al lector conocer las funciones textuales predominantes. En el caso del T1 y T2, ambos textos se enmarcan en un tipo de texto expositivo. Dicho tipo de texto informa sobre un tema específico a un público determinado, por lo tanto, su función predominante es referencial; en él se dan explicaciones y se elaboran puntos clave para que los destinatarios entiendan el «por qué» y el «cómo» de ésta. En la introducción se dice lo que se desea lograr:

T1. En este artículo explicaremos nuestra experiencia de dos casos de disfunción autonómica postraumática en niños y la enorme dificultad en su manejo terapéutico

T2. Presentamos nuestra experiencia de los pacientes con criterios diagnósticos de SGB que requirieron ingreso en la Unidad de Cuidados Intensivos (UCI) de nuestro hospital, desde enero de 1996 hasta diciembre de 1999.

En el desarrollo se dan los detalles del tema tratado, se expone con el máximo de detalles posibles para que el destinatario entienda:

T1. Normalmente se ha procedido a la retirada de los fármacos depresores del sistema nervioso central y aparecen significativamente respuestas de elevación de la tensión arterial, la temperatura, la frecuencia cardíaca y la respiratoria en pacientes que posteriormente desarrollarán una disfunción autonómica, pero que en este momento se puede confundir o sumar a un síndrome de abstinencia a opiáceos.

T2. Los estudios de conducción nerviosa se elaboraron según las técnicas estándares; se estudiaron en la mayoría de los pacientes las conducciones motoras en los nervios mediano, cubital, peroneo y tibial posterior y la conducción sensitiva en los nervios mediano y cubital (ortodrómica) y sural (antidrómica), valorándose unilateralmente el lado más afecto.

En la conclusión se da una opinión del tema:

T1. Creemos que la lesión central es la causante del cuadro, y que éste contribuye a la lesión secundaria y, por tanto, al empeoramiento de los resultados funcionales y cognitivos.

T2. Nosotros encontramos una buena correlación entre la intensidad de la afectación del SGB y la presencia de alteraciones neurovegetativas (Tabla IV), hasta el extremo de que los casos más graves, aquellos con estancia más prolongada, con mayor afectación motora y que requirieron VM.

Las marcas textuales predominantes en los textos expositivos objeto de estudio permiten a los destinatarios del mismo comprender la temática de éstos. Otras huellas presentes en los tipos de texto expositivo son la definición (punto de partida de los textos expositivos); la ejemplificación (sirven para apoyar lo que se explica); la descripción (apoyo importante de la exposición, sobre todo en casos en los que se necesita explicar las partes o funciones de un objeto o fenómeno).

Respecto de la identificación del canal o fuente, tanto el T1 como el T2 corresponden a publicaciones de una misma revista, *Revista de Neurología*, cuyo carácter de especialidad se evidencia en la descripción general de la misma, la cual engloba criterios bien definidos, para la selección de los artículos que se publican en ella; es indexada, lo que muestra su carácter especializado y rigor científico; tiene una difusión de talla internacional y un ámbito del conocimiento claramente determinado (la neurociencia); pertenece a una comunidad científica cuyas publicaciones son de carácter oficial y es fuente de citaciones del Journal Citation Reports®.

T1	ISSN: 0210-0010, Vol. 43, Núm. 3, 2006, pags. 143-146 REV NEUROL 2006; 43: 143-146
T2	ISSN: 0210-0010 2001, Vol. 33, Núm. 4 REV NEUROL 2001; 33 (4): 318-324

TABLA 3. Canal o fuente

La revista está indexada en MEDLINE (Index Medicus), SciSearch (Science Citation Index Expanded), EMBASE (Excerpta Medica), Research Alert, IME (Índice Médico Español) e IBECS (Índice Bibliográfico Español en Ciencias de la Salud), y ofrece una versión electrónica on-line con contenidos completos de libre acceso.

Definiciones	T1. La clínica en el síndrome disautonómico se define, principalmente, por hipertermia, hipersudoración, taquipnea, taquicardia, incremento del tono muscular, posturas en extensión, hipertensión arterial, dilatación pupilar, movimientos distónicos, alteraciones electrocardiográficas, alteraciones hepáticas y disminución de la motilidad gastrointestinal. T2. Hoy día, el SGB se conceptúa como una polirradiculoneuropatía inflamatoria, desmielinizante, de carácter potencialmente reversible, de instauración aguda, no secundario a proceso sistémico conocido (alcoholismo, diabetes mellitus, etc.)
Ejemplificaciones	T1. Caso 2. Niña de 12 años que, tras caída accidental (de una atracción de feria), sufrió TCE abierto grave (GCS 3); ingresó en la UCI de nuestro hospital, donde permaneció 31 días hasta su estabilización fisiológica global. T2. A todos los pacientes se les efectuó al ingreso una serie de pruebas complementarias, que incluyeron hemograma, coagulación, bioquímica con determinación de CK, anticuerpos antinucleares, proteinograma, inmunoelectroforesis y hormonas tiroideas, que resultaron normales.
Descripciones	T1. El fenómeno de la disfunción autonómica se debe a la liberación adrenérgica provocada por la ausencia de control del sistema nervioso autónomo a nivel central. Se describe en el contexto de diferentes causas de daño cerebral como tumores, hidrocefalia, accidentes cerebrales vasculares o traumatismo. T2. El cuadro comenzó 24 horas antes de ingresar en UCI, con pérdida de fuerza rápidamente progresiva. En el momento del ingreso presentaba tetraparesia flácida, con abolición de los reflejos osteotendinosos y parestesias en ambas extremidades superiores.

TABLA 2. Características expositivas de T1 y T2

Disfunción autonómica en el niño con traumatismo craneoencefálico

N. Rodríguez, A. Febrer, M. Meléndez

AUTONOMIC DYSFUNCTION IN CHILDREN WITH TRAUMATIC BRAIN INJURY

Summary. Introduction. Autonomic dysfunction syndrome following traumatic brain injury is a situation involving adrenergic hyperactivity produced by the lack of control over the autonomous nervous system at a central level. The difficulties involved in its therapeutic management make it even more important. Case reports. We report the cases of a boy and a girl aged 6 and 12 years, respectively, who had suffered a severe traumatic brain injury with important brain damage that included diencephalic and mesencephalic compromise and areas of diffuse axonal injury. From the acute phase onwards, they presented episodes of hypertension, tachycardia, excessive sweating and spasticity in the form of attacks that initially led to a differential diagnosis between sepsis, opiate and/or benzodiazepine withdrawal syndrome and epilepsy. The length of time spent in coma was very long and the attacks went on throughout the awakening phase almost until the moment they were discharged from hospital, despite trying different treatments. In our cases, orally administered baclofen and midazolam seemed to be the most effective. Conclusions. Autonomic dysfunction is difficult to manage. There are no standardised treatments and speculation continues with regard to its true promoter. We might think that the central injury is the cause of the process and that the autonomic dysfunction increases the secondary lesion and contributes to the functional worsening. If we take into account that the survival rate of the children is high despite the severity of the injuries and although the dysautonomia can be self-limiting with time, we believe that its treatment is essential if the ultimate aim is to minimise the sequelae. [REV NEUROL 2006; 43: 143-6]

Key words. Autonomic dysfunction. Baclofen. Children. Hypertension. Hyperthermia. Midazolam. Severe traumatic brain injury. Spasticity. Tachycardia. Withdrawal syndrome.

FIGURA 1. Estructura formal del T1

Todas estas características evidencian el posicionamiento del canal. Las siguientes citas ilustran la caracterización general de la fuente:

Revista de Neurología es revista fuente de citaciones del JCR, dentro de este círculo selecto donde sólo hay 8 revistas en español (junto a Medicina Clínica, Revista Española de Cardiología, etc.) y ha sido la promotora de la Federación de Revistas Neurológicas en español, que concentra y difunde buena parte de la producción científica iberoamericana en neurología.

Revista de Neurología es actualmente, con una tirada mensual de 12.000 ejemplares, la segunda en difusión en el mundo tras Neurology. Se encuentra abierta en internet (www.revneurologia.com) donde recibe más de tres mil visitas diarias de todo el mundo y es accesible desde Medline. Tomadas de: <http://www.revneurologia.com/sec/info.php>.

La caracterización anterior nos demuestra que los artículos publicados en esta fuente corresponden a temáticas de alto nivel de especialidad, tratados por expertos en el área de la salud y, específicamente, en el área de la neurología.

La indexación de la revista es un indicador del cumplimiento de estándares de calidad de la información

y del grado de impacto del medio, cosa que orienta a los receptores en cuanto a la calidad y seriedad de los artículos publicados. El T1 sigue los estándares de la nota clínica en la parte de indexación (título del trabajo, nombre y apellidos de cada autor, nombre del departamento e institución donde se ha realizado el trabajo, nombre y dirección del autor responsable de la correspondencia, resumen estructurado, palabras clave y palabras de cabecera) y en el cuerpo del artículo estructurado en los apartados de introducción, caso (o casos) clínico y discusión (véase la figura 1).

El T2 está clasificado en la sección de originales cuya estructura coincide con la del T1 en la primera parte; la segunda parte está constituida por introducción, pacientes y métodos, resultados, discusión. En la parte final, ambos artículos incluyen la bibliografía y dos resúmenes más, uno en español y el otro en portugués (véase la figura 2).

4.2 Factores intrínsecos

Un texto es mucho más que un simple conjunto de unidades de información; cada texto contiene en su entramado, una arquitectura que engrana finamente los aspectos cognitivos, gramaticales y sociales (Cabré y Gómez de Enterría, 2006). Dichos aspectos deben

INTRODUCCIÓN

El síndrome de Guillain-Barré (SGB) es un proceso lo bastante frecuente como para tenerse en cuenta con todo enfermo aquejado de debilidad muscular generalizada, hasta el extremo de ser actualmente la primera causa en el mundo occidental de parálisis aguda generalizada, y lo suficientemente raro como para pasar desapercibido, sobre todo en sus fases iniciales, si no se tiene en cuenta su existencia.

Se trata de una entidad inicialmente descrita por los clínicos Guillain y Barré y el fisiólogo Strohl en 1916 [1] y que, desde entonces, ha sufrido algunas modificaciones en cuanto al conocimiento de su patogénesis, manifestaciones clínicas y posibilidades terapéuticas.

Hoy día, el SGB se conceptúa como una polirradiculoneuropatía inflamatoria, desmielinizante, de carácter potencialmente reversible, de instauración aguda, no secundario a proceso sistémico conocido (alcoholismo, diabetes mellitus, etc.) [2]. Si bien desde el principio se conoce el papel desencadenante de múltiples agentes causales, no necesariamente infecciosos [3], se atribuye en los últimos años un papel relevante al *Campylobacter jejuni* [4].

Presentamos nuestra experiencia de los pacientes con criterios diagnósticos de SGB que requirieron ingreso en la Unidad de Cuidados Intensivos (UCI) de nuestro hospital, desde enero de 1996 hasta diciembre de 1999. Se trata de un hospital terciario de 1200 camas, que cubre un área de referencia de aproximadamente 1.400.000 habitantes.

PACIENTES Y MÉTODOS

Hemos atendido, en un plazo de cuatro años, desde enero de 1996 hasta diciembre de 1999, un total de 37 pacientes diagnosticados al ingreso de SGB, de los cuales nueve se admitieron en la UCI por la necesidad o alta probabilidad de necesitar permeabilización de vía aérea y conexión a ventilación mecánica (VM).

Todos los pacientes se evaluaron al ingreso y diariamente respecto a la intensidad de su compromiso neurológico. A todos los pacientes se les realizó al menos un estudio electrofisiológico (EEF) (Tabla I). Los estudios de conducción nerviosa se elaboraron según las técnicas estándares; se estudiaron en la mayoría de los pacientes las conducciones motoras en los nervios mediano, cubital, peroneo y tibial posterior y la conducción sensitiva en los nervios

FIGURA 2. Estructura formal del T2

Oraciones enunciativas (Se caracterizan por ser las que mayor distancia interponen entre el productor del discurso y el contenido de la oración.)	T1. En la revisión bibliográfica realizada hemos podido constatar la escasez de estudios epidemiológicos en niños según la serie de Krach, la incidencia resulta del 14 %. T2. Los pacientes que la necesitaron eran de mayor edad y presentaron mayor rapidez de progresión de los síntomas y un predominio de la afectación axonal.
Uso de la tercera persona del plural	T1. Si tenemos en cuenta que nuestro objetivo final debería ser minimizar las secuelas que se derivan del daño cerebral primario y secundario, lo ideal sería poder prevenir el fenómeno de disfunción autonómica, y para ello necesitaríamos conocer si realmente existe algún signo anticipatorio sobre el que poder actuar, como la espasticidad. T2. Hemos atendido, en un plazo de cuatro años, desde enero de 1996 hasta diciembre de 1999, un total de 37 pacientes diagnosticados al ingreso de SGB, de los cuales nueve se admitieron en la UCI por la necesidad o alta probabilidad de necesitar permeabilización de vía aérea y conexión a ventilación mecánica (VM).
Verbos en modo indicativo (Se emplea en oraciones de hechos reales que han sucedido, están sucediendo o suceden con cierta frecuencia.)	T1. Como lesiones asociadas presentó una fractura bilateral de ramas ilioisquiopubianas. Salió del estado de coma a los 65 días. T2. En el momento de ingresar en UCI presentaba tetraparesia flácida de predominio distal, con abolición generalizada de los reflejos osteotendinosos y sensación de parestesias en manos y pies.
Oraciones impersonales (Se caracteriza por no tener sujeto explícito; es decir, ningún elemento presente en la oración (explícito) desempeña la función de sujeto y tampoco está omitido.)	T1. Se conoce que las alteraciones del mesencéfalo tienen una repercusión directa sobre el sistema nervioso simpático. T2. Se realizó PL el cuarto día de ingreso, mostrando en LCR 48 mg% de proteínas totales y una célula. Se realizaron dos EEF, el 15.º y 72.º

TABLA 4. Estructura lingüística de T1 y T2

hacerse evidentes desde el punto de vista didáctico, ya que son útiles para la comprensión, el análisis y el procesamiento de la información. En este apartado, mostraremos la estructura tanto lingüística como cognitiva presentes en T1 y T2.

La estructura lingüística se refleja en las características morfosintácticas, léxicas, semánticas y prag-

máticas. Los textos objeto de estudio presentan las características desde el punto de vista sintáctico que se observan en la tabla 4.

Desde el punto de vista semántico-pragmático, ambos textos presentan las siguientes características en cuanto al uso de conectores o marcadores discursivos (véase la tabla 5).

Conectores que expresan «seriación» (Presentan componentes organizativos referidos a un determinado orden a gradación.)	T1. La primera corresponde a los días que siguen al TCE. Los pacientes se encuentran bajo el efecto de la sedación y de fármacos estabilizadores hemodinámicos. La segunda etapa tiene lugar entre las semanas segunda y cuarta tras el TCE. T2. Asimismo, se realizó TAC craneal y RM cervicodorsal, que fueron normales. Tras 48 horas del ingreso, una vez completados los estudios previos y estabilizada su situación general, se procedió a despertar, apreciándose tetraplejía flácida con pares craneales conservados.
Conectores que expresan «causalidad» (Exponen las razones o fundamentos por los cuales se produce la sucesión de ideas.)	T1. Creemos que la lesión central es la causante del cuadro, y que éste contribuye a la lesión secundaria y, por tanto, al empeoramiento de los resultados funcionales y cognitivos. T2. No se llevó a cabo a los pacientes biopsia de nervio periférico, por lo cruento de la exploración y porque en la actualidad su elaboración no tiene una clara justificación clínica.
Conectores que expresan «comparación u oposición» (Presentan semejanzas o diferencias entre elementos diversos.)	T1. La mayoría de autores coincide en que el origen del síndrome se encuentra en la propia lesión y en su localización, pero probablemente existen circuitos que retroalimentan y perpetúan todo este proceso. T2. En caso de muerte, se determinó si ésta fue secundaria directamente al SGB o si, por el contrario, se debió a complicaciones intercurrentes en el curso evolutivo del proceso.

TABLA 5. Características semántico-pragmáticas de T1 y T2

Por otro lado, desde el punto de vista léxico, el uso indiscriminado de raíces griegas y latinas en los textos del área de neurología permite a los destinatarios la identificación de sentidos, comprensión de términos, contextualización temática y comprensión general. En otras palabras, el reconocimiento y manejo de los afijos (sufijos, prefijos y raíces) es una herramienta poderosa para trabajar con textos especializados en el aula. Los textos en mención evidencian la riqueza y el empleo de estos recursos; a manera de ejemplo, presentamos las raíces utilizadas en la introducción de ambos textos:

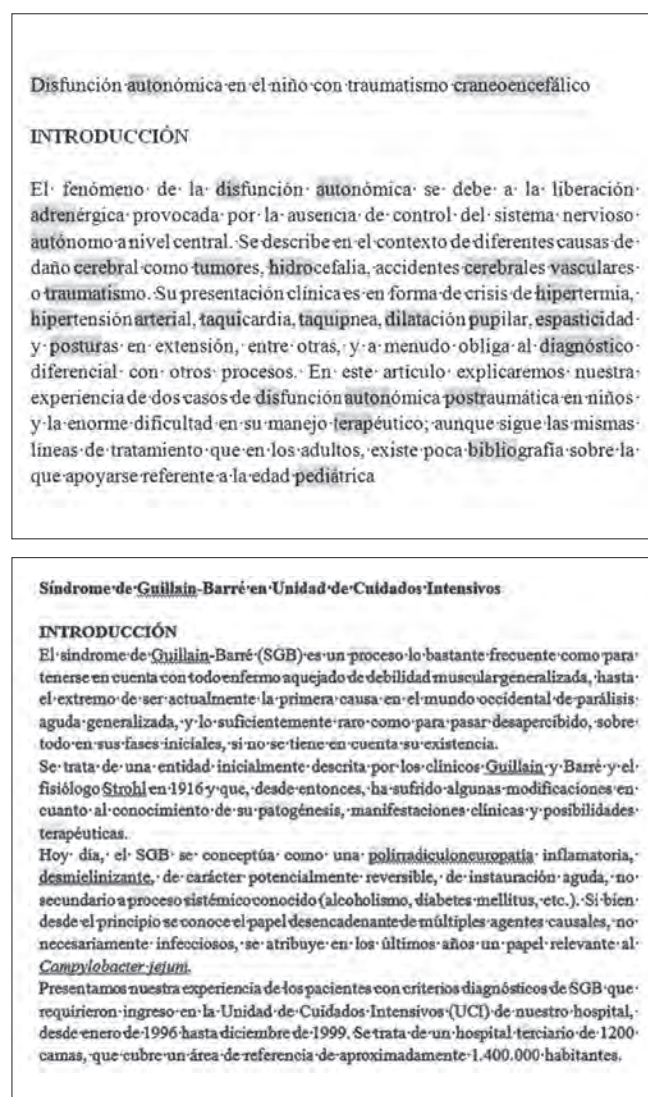

FIGURA 3. Raíces griegas y latinas

Los aspectos cognitivos tienen relación directa con las temáticas tratadas; el entramado cognitivo se puede evidenciar a través de la densidad terminológica, cuyos componentes se materializan en el uso de los términos. El proceso se asocia al plano cognitivo y, en la enseñanza, se evidencia en la interpretación del texto, el cual puede realizarse por medio de ejercicios de inferencia, metacognición, definiciones, construcción de significados, a partir del conocimiento previo,

así como la potencialización de los datos obtenidos para transformar, contrastar o ampliar la información (véase la figura 4 en la página siguiente).

5 Conclusiones

Teniendo en cuenta el objetivo planteado, en este artículo hemos presentado los factores tanto extrínsecos como intrínsecos que enmarcan un texto especializado; dicho de otro modo, las características discursivas y textuales. En primer lugar, logramos evidenciar que entre ambos tipos de factores no pueden establecerse diferencias tangenciales, ya que ambos se complementan. En segundo lugar, hemos podido mostrar la manera como los docentes de lenguajes de especialidad pueden trabajar en sus aulas diferentes tipos de texto, en diferentes lenguas.

Las características, tanto discursivas como textuales, analizadas en los dos textos objeto de estudio dejan entrever los rasgos distintivos de los textos expositivos, cuya función predominante es informar. En el caso de la nota clínica (T1), observamos que se da una jerarquización en la autoría del texto, lo que no sucede en el T2, a pesar de tratarse de un texto categorizado como original. En cuanto a los factores extrínsecos de cada texto, observamos que ambos hacen explícitas las marcas o huellas en cuanto a definiciones, ejemplificaciones y descripciones; igualmente, puede apreciarse en ambos la estructuración de los textos expositivos (introducción, desarrollo y conclusiones); aunque en este aspecto, hemos señalado que el T2 presenta la información de una manera más específica que el T1, esto es, introducción, materiales y métodos, discusión, resultados y conclusiones. En el T1, esta estructuración no se muestra de una manera tan rigurosa.

En cuanto a los factores intrínsecos de los textos, observamos que en la estructuración lingüística prevalecen aspectos que son igualmente propios de los textos expositivos: uso de oraciones enunciativas; uso de verbos impersonales; uso de verbos en tercera persona del plural, que marcan la presencia de los autores; uso de diversos tipos de conectores, etc. Con respecto a la estructuración cognitiva de ambos textos, cabe señalar que existen algunos textos de tipo expositivo que evidencian o hacen explícitas las clasificaciones o categorizaciones (como es el caso del T2), mientras que otros textos, como el T1, requieren de un conocimiento más profundo para lograr establecer el entramado cognitivo o las relaciones conceptuales que se tejen en el interior de un texto.

Por último, consideramos importante anotar que la ilustración realizada a partir de la orientación didáctica presentada a manera de análisis, muestra un camino a seguir para los docentes de lenguajes de especialidad o de lenguas con propósitos específicos, ya que constituye una guía para lograr que, desde el punto de vista del aprendizaje, sus estudiantes comprendan

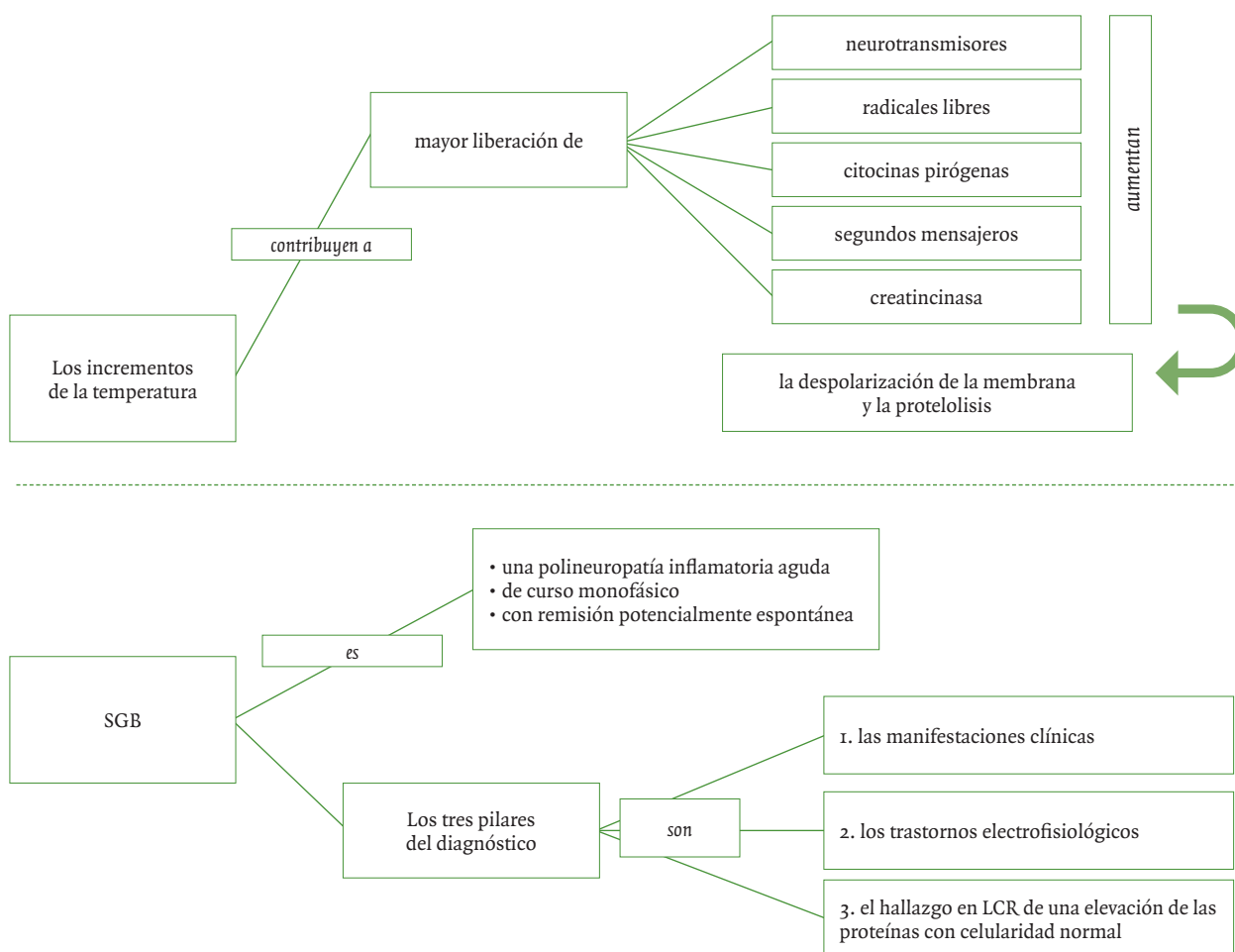

FIGURA 4. Estructuras cognitivas de T1 y T2

los textos de especialidad y, desde el punto de vista de la enseñanza, los docentes adquieran herramientas para el desglose y análisis de los textos que seleccionan para sus clases, así como la elaboración de ejercicios prácticos de comprensión de lectura. Además,

hemos intentado aplicar los elementos que han sido abordados desde la teoría ampliamente, pero que han sido tratados muy someramente desde el punto de vista práctico, por los docentes de lenguas con propósitos específicos. ✱

Bibliografía

- ALCARAZ, Enrique; MARTÍNEZ, José Mateo; YUS, Francisco (eds.) (2007). *Las lenguas profesionales y académicas*. Barcelona: Ariel.
- ALCÓN, Eva; SAFONT, Maria Pilar (eds.) (2007). *Intercultural Language Use and Language Learning*. Dordrecht: Springer.
- ARTILES VISBAL, Leticia (1997). «El artículo científico». *Revista Cubana de Medicina General Integral*, 11 (4) [http://bvs.sld.cu/revistas/mgi/vol11_4_95/mgi15495.htm].
- BEAUGRANDE, Robert A. de; DRESSLER, Wolfgang (1981). *Introducción a la lingüística del texto*. Barcelona: Ariel, 1997.
- BOWKER, Lynne; PEARSON, Jennifer (2002). *Working with Specialized Language*. London: Routledge.
- BUENO LAJUSTICIA, María Rosario (2003). *Lenguas para fines específicos en España a través de sus publicaciones (1985-2002)*. Madrid: Proyectos Córdon.
- CABRÉ, M. Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.

- CABRÉ, M. Teresa; GÓMEZ DE ENTERRÍA, Josefa (2006). *La enseñanza de los lenguajes de especialidad: la simulación global*. Madrid: Gredos.
- CALSAMIGLIA, Helena; TUSÓN, Amparo (1999). *Las cosas del decir*. Barcelona: Gredos.
- CARPI, Anthony; EGGER, Anne E.; KULDELL, Natalie H. (2008). «Comunicación científica: entendiendo revistas y artículos científicos». *Visionlearning*. <http://www.visionlearning.com/library/module_viewer.php?mid=158&l> [Consulta: 10 julio 2010].
- CAZDEN, Courtney B. (1991). *El discurso en el aula: el lenguaje de la enseñanza y del aprendizaje*. Barcelona: Paidós.
- FERNÁNDEZ-ORTEGA, Juan Francisco et al. (2001). «Síndrome de Guillain-Barré en unidad de cuidados intensivos». *Revista de Neurología*, 33 (4), p. 318-324.
- GADAMER, Hans-Georg (1960). *Verdad y método. Fundamentos de una hermenéutica filosófica*. Salamanca: Sígueme, 1977.
- MUÑOZ TORRES, Carlos Arturo (2010). *Análisis contrastivo y traductológico de textos médicos (inglés-español). El género caso clínico*. Bellaterra: Universidad Autónoma de Barcelona [tesis doctoral].
- PÉREZ-LLANTADA, Carmen (2003). «An Overview of Corpus Studies. Implications for Research and Applications for LSP Teaching: An Interview with Gibson Ferguson». *Ibérica*, 6, p. 145-153.
- PÉREZ-LLANTADA, Carmen (2005). «Towards a Social Theory of Language in Disciplinary Discourses». En: BARRUECO, Sebastián; HERNÁNDEZ, Esther; SIERRA, Lina (2005). *Lenguas para fines específicos*. Vol. VIII. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, p. 307-313.
- PÉREZ-LLANTADA, Carmen (2006). «Corpus-based research in LSP: Current trends and future prospects. An Interview with Charles F. Meyer (University of Massachusetts, Boston)». *Ibérica*, 12, p. 145-154.
- PÉREZ-LLANTADA, Carmen; WATSON, Maida (eds.) (2011). *Specialised Languages in the Global Village: A Multi-Perspective Approach*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- RODRÍGUEZ, Natalia et al. (2006). «Disfunción autonómica en el niño con traumatismo craneoencefálico». *Revista de Neurología*, 43 (3), p. 143-146.
- SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, Purificación et al. (eds.) (2008). *Teaching Specialized Languages: New Contexts, New Challenges (Proceedings of the VII Annual Conference of the European Association of Languages for Specific Purposes (La Manga, 18-20 de septiembre de 2008))*. Murcia: Editum-Universidad de Murcia, 2008.
- SANTAMARÍA PÉREZ, Isabel (2010). «Los atenuantes léxicos en el discurso especializado en español y en catalán». En: CIFUENTES, José Luis et al. (eds.) (2010). *Los caminos de la lengua: Estudios en homenaje a Enrique Alcaraz Varó*. San Vicente del Raspeig (Alicante): Publicaciones de la Universidad de Alicante, p. 887-906.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca (2001). «El género y el registro en la traducción del discurso profesional: un enfoque funcional aplicable a cualquier lengua de especialidad». *Culturele*. Barcelona: Universitat de Barcelona. <www.ub.es/filhis/culturele/tinasuau.html>.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca (2005a). «The difficult balance between author's and scientific community's power over research articles in applied linguistics». *LSP & Professional Communication*. Vol. 5, núm. 2, p. 59-72.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca (2005b). «Metadiscourse in Research and Popular Science Articles or how to please the audience: a cross-generic and intra-generic analysis in search of a common metadiscursive core». Ponencia. IPRA 9th International Pragmatics Conference. Riva del Garda (Italia), 10-15 de julio de 2005.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca (2005c). «Matizadores discursivos frente a elementos apelativos y fáticos en artículos científicos». En: GIL SALOM, Luz; AGUADO DE CEA, Guadalupe (2005). *RESLA. Revista Española de Lingüística Aplicada. Estudios sobre las lenguas de especialidad en España. Volumen monográfico*, p. 125-134.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca (2010). «Metadiscursive elements in the translation of scientific texts». En: GEA-VALOR, Maria-Lluïsa; GARCÍA-IZQUIERDO, Isabel; ESTEVE, Maria-José (eds.) (2010). *Linguistic and Translation Studies in Scientific Communication. Studies in Language and Communication*. Vol. 86, p. 243-254. Peter Lang Publishing Group.
- SUAU JIMÉNEZ, Francisca; OLIVARES PARDO, María Amparo (eds.) (2005). «Las lenguas de especialidad: nuevas perspectivas de investigación». *Quaderns de Filologia. Estudis Linguístics* 10. Publicacions de la Universitat de València.
- SUTTON, Clive (1997). «Ideas sobre la ciencia e ideas sobre el lenguaje». *Alambique*, 12, p. 8-32.

TERMINÀLIA parla amb...

Jan Hoel, president de l'Associació Europea de Terminologia i membre del Consell de la Llengua de Noruega

Jan Hoel
(Oslo, 1951)

Treballa actualment com a assessor sènior al Consell de la Llengua de Noruega, on coordina el servei terminològic del Consell. També és membre de ple dret i secretari del Comitè Permanent de Terminologia i Llenguatge d'Especialitat. Actualment és president de l'Associació Europea de Terminologia (AET), i membre de la Junta Executiva d'Infoterm i de la Junta de l'Associació Nòrdica de

Terminologia Nordterm. Acaba de deixar la presidència de l'Associació Nòrdica de Lexicografia, tot i que encara és membre de la Junta. Filòleg especialitzat en Lingüística i Filologia Nòrdica, i amb un mínor d'anglès i castellà. Ha treballat com a professor universitari a la Gran Bretanya i a Suècia, i com a cap de traducció al Ministeri de Relacions Exteriors de Noruega.

Com us vau arribar a interessar per la terminologia? Quins són els temes terminològics del vostre interès?

Crec que la terminologia i la tasca terminològica és una cosa que fins a un cert punt corre per les teves venes. És una activitat per la qual tens propensió. Per tal de ser un bon terminòleg, t'ha d'agradar la lògica, la semàntica, les paraules, els detalls, els sistemes, la feina meticulosa, i treballar moltes hores!

Vaig començar a sentir curiositat per la lògica i la semàntica quan vaig estudiar-les per primera vegada sent estudiant. Més tard, quan era professor principiant a la universitat, em vaig deixar convèncer per traduir una sèrie de textos tècnics, i va ser aleshores quan em vaig adonar de la inestimable importància de tenir accés a una terminologia correcta i fiable. Va ser en aquell moment en què es va despertar el

meu interès per la terminologia i la feina terminològica. Aquest interès va créixer quan, uns anys més tard, vaig aconseguir feina al Ministeri de Relacions Exteriors com a traductor i revisor d'actes de la Unió Europea (UE).

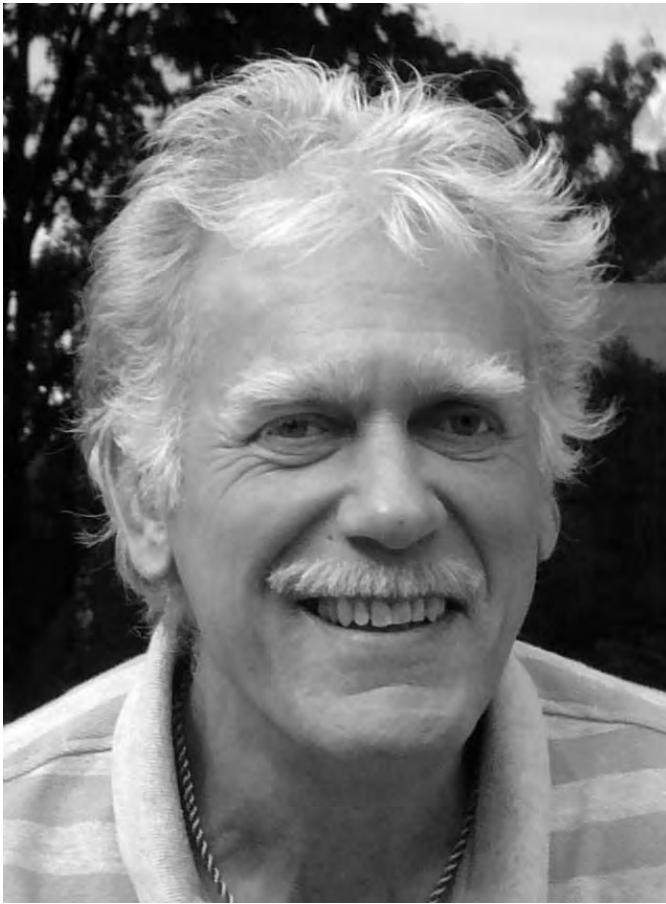
Els camps de la terminologia que més m'interessen són la selecció de termes i la creació de termes en general, però, en particular, en l'àmbit de les noves tecnologies, el jurídic i el de les finances.

Quina és la funció del Consell de la Llengua de Noruega? Té atribucions en matèria de terminologia? Quines són?

El Consell de la Llengua de Noruega és un organisme governamental. És l'organisme consultiu del Govern noruec pel que fa a qüestions de llengua i té com a principal objectiu que les dues variants escrites

de la llengua (el bokmål i el nynorsk) siguin utilitzades, avui en dia i en el futur, en tots els àmbits de la societat. La tasca del Consell comprèn molts sectors importants de l'ús de la llengua en la societat, un dels quals és la terminologia.

El Consell té un Servei de terminologia, que jo coordino. Pretén ser una plataforma nacional dedicada als aspectes terminològics. El Servei consta d'un equip de tres membres. No tenim cap autoritat explícita en qüestions de terminologia. En cap cas, les decisions terminològiques no es poden imposar als àmbits especialitzats o al públic. Perquè tingui èxit, la terminologia ha de sorgir en l'àmbit especialitzat en qüestió i, si és possible, amb la cooperació de terminòlegs i lingüistes. El nostre paper, per tant, és el d'instigar, organitzar i coordinar activitats terminològiques a escala nacional. També intentem crear ali-

ances que facin augmentar l'interès i la responsabilitat per la terminologia i el llenguatge d'especialitat. També col·laborem en l'establiment de projectes terminològics i en el desenvolupament de bases terminològiques en diversos àmbits. A més, oferim ajuda i consells als especialistes, aconsellem el públic en general i responem les seves preguntes.

A Noruega hi ha altres organismes que s'ocupin de la terminologia? Quins? Com es coordinen entre si?

No hi ha cap agència terminològica a Noruega, a diferència de Suècia i Finlàndia. Hi havia una agència d'aquest tipus, però va tancar l'any 2011. Tot i així, nombroses institucions privades i públiques recullen, desenvolupen i registren terminologia, en diferents graus i intensitat, com a part del seu negoci, normalment com a resultat d'activitats traductològiques.

A més, en un parell d'institucions d'educació universitària s'ofereixen

classes de terminologia, es duen a terme activitats de recerca sobre terminologia i es publica sobre aquest àmbit.

En quines llengües se sol treballar normalment per als recursos terminològics a Noruega?

És arriscat afirmar que alguna cosa és normal sense haver examinat prèviament la situació en profunditat. Tot i així, m'arriscaré a dir que l'anglès és la llengua estrangera més freqüent en els recursos terminològics nacionals. A vegades també hi són representats el francès i l'alemany. Sovint, hi són representades les altres llengües escandinaves (el danès i el suec) i, en moltes ocasions, d'altres com ara l'islandès i el finès. En alguns casos, hi són representades les llengües de la població indígena sami. Com a regla, el noruec és representat per una o les dues variants escrites, el bokmål i el nynorsk, sent la primera la més habitual perquè és la més usada de les dues.

Crec que la terminologia i la tasca terminològica és una cosa que fins a un cert punt corre per les teves venes

Hi ha hagut un nou desenvolupament en terminologia, tant a Noruega com en altres països escandinaus i europeus en general: en l'última dècada, les indústries de la tecnologia han estat innovant constantment en terminologia i productes, i molt sovint ho han fet només en anglès. Com reben les respectives llengües nacionals aquesta nova terminologia en anglès?

Una major internacionalització en la indústria i en l'ensenyament superior tenen molts aspectes positius, però també impliquen grans reptes per a les llengües nacionals. Tot i que tant el noruec com l'anglès són llengües germàniques segons la tipologia historicolingüística, actualment són molt diferents pel que fa a l'ortografia i la morfologia gramatical.

Respecte a les dues variants del noruec, s'han aplicat diverses estratègies per contrarestar la influència de l'anglès. Una estratègia ha consistit a intentar crear termes nacionals equivalents tan ràpid com sigui possible. Tot i així, no es pot negar que aquests intents molt sovint arriben massa tard, per la qual cosa els termes anglesos ja han estat assimilats per la llengua. Una altra estratègia és la de «norueguitzar» els préstecs anglesos pel que fa a ortografia i inflexió. Aquest mètode, però, és qüestionat perquè molts usuaris de la llengua són lingüísticament conservadors i s'oposen a la transformació de paraules angleses segons les normes noruegues.

Així que, en resum, la situació avui en dia és que es creen equivalents noruecs per a molts termes anglesos amb molta rapidesa, ja sigui

en els mitjans de comunicació o en les pròpies indústries del sector. Malgrat això, alguns manlleus anglesos nous, en concret els d'Internet, la informàtica i les finances, sobreviuen en el noruec durant un quant temps, fins que són substituïts per nous termes noruecs encunyats per a l'ocasió o per formes norueguitzades.

Perquè tingui èxit, la terminologia ha de sorgir en l'àmbit especialitzat en qüestió i, si és possible, amb la cooperació de terminòlegs i lingüistes

Actualment sou el representant del Consell noruec a la xarxa Nordterm. Quina és la missió de Nordterm? Com s'organitza? Com es treballa en aquesta xarxa?

Nordterm no és una organització en si mateixa, sinó que és una associació d'organitzacions i societats dels països nòrdics que estan involucrades amb la tasca terminològica, la formació i la recerca. La seva missió és ser un fòrum i una xarxa per a terminòlegs i per a la tasca terminològica. Els països nòrdics són bastant similars en molts aspectes, i hi ha una gran tradició de cooperació més enllà de les (quasi inexistent) fronteres. Es pot trobar una cooperació semblant en gairebé tots els àmbits acadèmics i professionals. Els països nòrdics són relativament petits pel que fa al nombre d'habitants, però tots junts estan al nivell de països molt més grans.

No s'està treballant gaire a Nordterm. S'han dut a terme una sèrie de projectes conjunts durant els darrers anys, dels quals el més recent és una versió nòrdica multilingüe de «la terminologia de la terminologia» tal com apareix a la Norma ISO 1087-2:2000.

L'associació té una junta i, actualment, tres grups de treball. La junta es reuneix un cop l'any, coincidint cada dos anys amb el simposi biennal de Nordterm, que enguany va tenir lloc a Estocolm a mitjan juny. La feina dels grups de treball inclou molts aspectes, des de les reunions cada dos anys fins a reunions molt més freqüents per tal de dur a terme un encàrrec en concret. El principal esdeveniment a la vida de Nordterm és el simposi biennal, el qual és una font molt vàlida de contacte i intercanvi de punts de vista i experiències. També és una ocasió per forjar grans amistats.

Nordterm és un exemple de cooperació en terminologia entre països amb llengües diferents. Quina mena de cooperació estableixen en aquesta xarxa? Creieu que el model de Nordterm és exportable a altres zones europees? Com es podria millorar o incrementar la cooperació terminològica a Europa?

La cooperació a Nordterm, com totes les activitats de cooperació als països nòrdics, està basada en la intel·ligibilitat mútua entre les tres llengües escandinaves: el danès, el noruec i el suec. Molts finlandesos i islandesos entenen i dominen l'escandinau. Així que, bàsicament, Nordterm i les altres formes de cooperació als països nòrdics estan basades en gran mesura en la interintel·ligibilitat lingüística i en els punts de vista i valors comuns. Això facilita la comunicació entre els membres de l'associació i la creació de vincles professionals, que seria molt més complicada si s'hagués d'utilitzar una llengua estrangera o llengua franca per comunicar-se.

Em resulta difícil dir si el model de Nordterm podria exportar-se a altres parts del món. Com he dit abans, la cooperació es basa en una visió del món i uns valors semblants, a més de la interintel·ligibilitat lingüística. Suposo que hi ha una proximitat similar entre els països membres de la Unió Llatina i la Xarxa Panllatina de Terminologia

(Realiter), però suposo que tot i així cal una llengua franca en aquests contextos. Per acabar, opino que no té cap sentit intentar emular la forma de cooperació de Nordterm. És probablement única, però altres entorns podrien inspirar-se en el fet que funciona i intenta dur a terme la seva feina de cooperació sobre la base d'una sèrie d'interessos, valors i actituds compartits.

També és prou complicat entrar en un debat sobre com es podria millorar la cooperació terminològica a Europa. Hi ha diverses associacions internacionals i europees treballant precisament en això. I, evidentment, a les institucions europees com la Unió Europea ja s'està duent a terme una cooperació a gran escala en terminologia en diferents organismes i contextos. Hi ha, en la meua opinió, dues condicions bàsiques que s'han de complir per tal d'aconseguir una major cooperació: cal un desig comú i sincer de cooperar i intercanviar sistemes de treball, punts de vista i experiència, i calen diners disponibles per pagar el cost de la cooperació. I, sens dubte, cal eliminar el que més pateixen els treballadors d'avui en dia: la falta de temps!

La missió de Nordterm és ser un fòrum i una xarxa per a terminòlegs i per a la tasca terminològica

Com a president de l'Associació Europea de Terminologia (AET), expliqueu-nos quins objectius us heu proposat en aquest mandat? Què us agradaria aconseguir durant aquest període? Quina és la situació actual de l'AET? Quants socis té? Tots els socis són de la UE o n'hi ha de fora de l'espai comunitari?

No seria sincer afirmar que tinc grans propòsits per al meu mandat com a president de l'AET, el qual

acaba la pròxima tardor. El meu modest objectiu és el de fer-ho el millor possible per a l'associació, per tal de deixar el càrrec sabent que està en bones condicions, tant professionals com econòmiques. A part de l'objectiu esmentat, vull contribuir a fer de l'associació una entitat més activa i promoure la cooperació entre l'associació i altres associacions o institucions. En relació amb el primer punt, puc dir, des de la més sincera modestia, que aquest any he treballat en l'organització de dos esdeveniments que tindran lloc aquesta tardor, un a Croàcia a final de setembre i un a Atenes a principi de novembre. L'únic desig, en concret, que tinc per a l'associació és que la seva declaració a Brussel·les sigui modificada perquè inclogui alguna cosa més sobre la importància del llenguatge amb propòsits específics (LSP) i la terminologia nacional en l'educació superior. L'anglès està guanyant terreny en aquest sector en la major part de països europeus, la qual cosa fa que desapareguin les llengües nacionals. Aquesta evolució és preocupant.

La situació actual de l'AET és d'estabilitat. S'està treballant de manera exemplar a la seva secretaria al TERMCAT de Barcelona, on dues de les tasques més importants són l'actualització del web i la publicació mensual del butlletí informatiu de l'AET. L'associació té actualment uns noranta membres, institucionals o individuals. La xifra podria ser més alta, però si ens fixem en els membres institucionals representats, és evident que molts productors i usuaris importants i influents hi són representats. La majoria de membres es troben geogràficament en una Unió Europea en constant expansió, però també hi ha membres de fora de la Unió, com per exemple la meua institució! I suposo que *europeu* encara vol dir 'que té a veure amb Europa (el continent), o que hi pertany'.

Al voltant de l'any 2000 es va obrir un debat intern a l'AET sobre el model de l'associació europea: si

havia de ser una associació de persones i institucions dels països europeus, o si alternativament havia de ser una associació d'associacions nacionals. És obert encara aquest debat?

He d'admetre que mai no se m'havia informat d'aquest debat. Si hagués de donar la meua opinió, recomanaria que les coses es quedessin com estan, on tant els membres institucionals com individuals són benvinguts.

Com veieu el panorama de les revistes científiques en l'àmbit de la terminologia? Creieu que una revista com TERMINÀLIA, en llengua catalana, però que també inclou articles en anglès, francès i castellà, pot fer-se un lloc en la terminologia europea?

Crec fermament que les revistes científiques sobre terminologia són necessàries i útils tant per informar sobre la tasca i projectes terminològics actuals com per promoure la recerca en terminologia, millorant així l'estatus d'aquesta disciplina entre el públic informat i interessat. Seria contraproductiu publicar una revista de terminologia nacional només en anglès fora del Regne Unit, ja que totes les llengües han de tenir accés a la terminologia actual neces-

sària per tal de donar-la a conèixer i fer-la viable mitjançant l'ús. A més, ja hi ha una revista internacional de terminologia publicada en anglès, *Terminology*. Però crec que oferir una barreja d'articles en llengua vernacle i en una llengua més estesa com l'anglès i el francès està justificat. Jo mateix vaig editar i publicar el primer número de la nostra nova revista *Terminologen* ('El terminòleg') l'any passat, però ens centrarem principalment en la publicació d'articles en noruec o en altres llengües escandinaves, la qual cosa significa que serà útil per als lectors de tots els països nòrdics.

Us agradaria dir-nos alguna cosa que no us hàgim preguntat?

Només voldria donar-vos les gràcies per haver-me donat aquesta oportunitat perquè se m'escolti. És una llàstima que no pugui respondre en català, però la vida d'una persona corrent és massa curta per aprendre i entendre més de tres o quatre llengües estrangeres i, desafortunadament, el català mai no s'ha arribat a convertir en una de les meves.

CONSELL DE REDACCIÓ

Traducció de l'anglès del Servei Lingüístic de la UFEC

La terminologia a Europa, avui

Coordinat per
GLÒRIA FONTOVA, MERCÈ LORENTE,
PILAR SÁNCHEZ-GIJÓN, ELISABET SOLÉ
CONSELL DE REDACCIÓ

Contes, 1986. Joan Brossa

1 Introducció

Amb aquest dossier volem oferir, en forma de reportatge, una breu presentació del panorama institucional de la terminologia a l'Europa actual. Organitzem la presentació panoràmica, que en cap cas pretén ser exhaustiva, tot observant en diversos països quina mena d'organismes són els que s'ocupen regularment de les activitats terminològiques.

Aquest reportatge inclou dades sobre tots els tipus d'organismes institucionals dedicats a la creació de terminologia, la normalització i la difusió. No hi són tots els països, però els casos recollits ens mostren com s'organitza la terminologia per a determinades llengües i en diversos estats que, en certa mesura, representen regions o zones europees amb tradicions diverses (els països nòrdics, el centre d'Europa, els països de l'est, alguns països del sud). Volgudament hem deixat fora l'organització de la terminologia a l'Estat espanyol i per a les diverses llengües que s'hi parlen, tema que recollirem en números propers de la revista.

Només hi incloem els organismes nacionals, els estatals o les associacions o xarxes de regions o zones. La referència a les estructures europees globals, com ara l'Associació Europea de Terminologia, o a les activitats terminològiques de les institucions de la Unió Europea, la trobareu en altres seccions d'aquest mateix número de TERMINÀLIA («Entrevista» i «Espai de trobada»). Possiblement, a causa del caràcter no exhaustiu

d'aquesta mostra, hi pot haver alguna institució rellevant que no s'esmenti. Us en demanem disculpes, i us agraïrem que ens ho feu saber per tenir-ho en compte en reportatges futurs.

L'objectiu del dossier és fer conèixer als lectors realitats terminològiques properes geogràficament, però que se senten llunyanes per manca d'interacció directa o perquè responen a tradicions ben diferents. El coneixement d'organitzacions i de dinàmiques distintes ens ha de permetre reflexionar sobre l'adequació de les pròpies o sobre la necessitat de renovar-les.

2 La institucionalització de la terminologia: els centres oficials

La creació o el reconeixement de centres oficials de terminologia per part dels governs està motivada generalment per la voluntat política d'implicar la gestió pública en la planificació de la llengua en tota la seva extensió, o també de participar activament en l'estandardització industrial internacional.

Alguns centres de terminologia focalitzen les seves accions en el vessant normalitzador de la llengua, com el Deutsches Institut für Terminologie e.V. (DIT) d'Alemanya; la secció de terminologia NedTerm de la Nederlandse Taalunie [Unió de la Llengua Neerlandesa], vinculada als ministeris de cultura holandès i flamenc; el Terminologicentrum (TNC) de Suècia o la Språkrådet terminologitjenesta [Comissió de Terminologia], que depèn del Language Council of Norway.

D'altres combinen la producció de recursos terminològics, la normalització de la llengua i algunes activitats de formació amb la participació activa en les activitats d'estandardització industrial. Són casos com el Finnish Terminology Centre TSK de Finlàndia o la secció de terminologia i terminografia de l'Institute for Bulgarian Language «Prof. Lubomir Andreychin».

Cresta, 1988. Joan Brossa

En canvi, alguns centres de terminologia s'ocupen fonamentalment de les activitats d'estandardització industrial, com el FGUP STANDARTINFORM (Russian Scientific and Technical Center for Information on Standardization, Metrology and Conformity Assessment) de la Federació Russa, el Danish Standards a Dinamarca, o l'Icelandic Standards (IST) d'Islàndia. Són reconeguts com a centres oficials de terminologia, i encara que puguin desenvolupar altres accions en terminologia, la motivació principal de la seva creació és la redacció de normes d'estandardització industrial per a cadascun dels estats i la participació en comitès internacionals.

Amb independència dels estatus jurídics d'aquests organismes, l'existència de centres oficials de terminologia, si exclouem el tercer model identificable amb instituts de normes industrials, és ben reduïda; i, fora del cas del de l'alemany, està plenament relacionada amb la planificació lingüística de llengües minoritzades (l'islandès, el noruec, el finès) o de llengües parlades en diversos països, com en el cas del neerlandès.

3 Altres implicacions governamentals en terminologia

La creació de centres oficials de terminologia no és l'única via per la qual un estat o una organització d'estats o de regions pot involucrar-se activament en el desenvolupament i la gestió de la terminologia d'una llengua o de diverses llengües. Els models són diversos, però reflecteixen en certa mesura la dualitat que acabem de presentar per als centres oficials: organismes que treballen per a l'estandardització industrial i organismes que coordinen la planificació lingüística d'una llengua minoritzada o que gestionen el multilingüisme oficial d'un país.

Els països del centre d'Europa destaquen per dotar-se d'estructures dobles, una institució per a cadascuna de les funcions que acabem d'esmentar. Així, a Alemanya, el Deutsches Institut für Normung e.V. (DIN) s'ocupa de l'estandardització industrial, mentre que el Rat für Deutschsprachige Terminologie (RaDT) [Consell per a la Terminologia en Llengua Alemanya], institució formada per comissions de la UNESCO d'Alemanya, Àustria i Suïssa, desenvolupa accions per a la planificació i la normalització lingüístiques. A Àustria és l'Österreichisches Normungsinstitut (ON) [Institut Austríac de Normalització] l'organisme que elabora les normes industrials i, a banda de la participació en el RaDT, el país acull també l'Internacional Information Centre for Terminology (Infoterm), finançat en l'origen per la UNESCO, i que impulsa internacionalment la terminologia. També en llengua alemanya, Suïssa disposa de la Schweizerische Normen-Vereinigung.

Le Refuge. Poèmes visuels & poèmes objects, 1993. Joan Brossa

gung (SNV) [Associació Suïssa de Normalització], que s'ocupa de l'estandardització industrial, a més de fer assessorament i formació; i del Zentraler Terminologiedienst Staatskanzlei des Kantons Bern [Servei Central de Terminologia de la Cancelleria d'Estat del Cantó de Berna], que coordina la producció de terminologia i atén consultes terminològiques. Hi ha, a més, institucions com el Language Institute de les forces armades austríaques de l'Austrian National Defence Academy a Viena, que també duen a terme regularment projectes de terminologia en l'àmbit de la seva competència.

A la regió del Benelux conviuen, al costat de l'organisme interestatal per a la llengua neerlandesa (Nederlandse Taalunie), organismes per a les normes industrials, com ara el Nederlands Normalisatie-instituut, el Belgisch Elektrotechnisch Comité o el Bureau voor Normalisatie (NBN); al costat d'institucions que tenen com a funció crear recursos terminològics, com ara el Zentrale Dienststelle für Deutsche Übersetzungen (ZDDÜ) [Servei Central de Traducció Alemanya] o l'Ausschuss für deutsche Rechtsterminologie [Comissió per a la Terminologia Jurídica en Alemany] a Bèlgica. Per a la comunitat francòfona de Bèlgica, és el Service de la langue française del Ministeri de Cultura qui coordina la producció terminològica i la difusió de neologismes.

El model de la terminologia francesa és força diferent. La Délégation générale à la langue française et aux langues de France (DGLFLF) és la institució responsable de la política lingüística del francès i de les altres llengües parlades a França. Dins de les seves competències, coordina la Commission générale de terminologie et de néologie (COGETER), que s'ocupa de la difusió de la nova terminologia francesa i lidera una xarxa institucional, formada per divuit comissions ministerials sectorials. Els neologismes es publiquen al *Journal officiel* de la República Francesa.

El cas de Finlàndia també respon a un model fortament governamentalitzat, com el francès. La Valtioneuvoston Kanslia [Oficina del Primer Ministre] inclou una unitat de traducció que assegura la difusió dels documents de l'administració en finès i en suec, dins de la qual trobem el Sanastokeskus TSK ry [Servei Terminològic], que estableix i harmonitza la terminologia oficial.

Tanmateix el model més estès en països nòrdics és el de la institucionalització a través d'un organisme general o consell que s'ocupa de la llengua, i que manté una certa autonomia del poder polític, encara que orgànicament (o financerament) depengui dels respectius ministeris de cultura. És el cas del Language Council of Sweden, que s'integra a l'Institute for Language and Folklore de Suècia; del Language Council of Norway; de l'Institute for the Languages of Finland; de l'Icelandic Language Council; del Faroese Language Committee de les illes Fèroe; o del Greenland Language Committee. Tots aquests consells tenen la tasca d'assessorar les autoritats en matèria de les respectives llengües. Els consells per a les llengües conviuen també amb altres institucions que s'ocupen, a cada país, de l'estandardització industrial, com ara la Norwegian Post and Telecommunications Authority (NPT).

Un model diferent d'implicació de l'administració governamental en la gestió de la terminologia ens l'ofereix l'Árni Magnússon Institute for Icelandic Studies: es tracta d'un institut de recerca universitari que rep l'encàrrec del Ministeri d'Educació islandès per ocupar-se de la planificació lingüística i terminològica, i per actuar com a centre de producció de diccionaris, terminografies i manuals de llengua.

Un cas diferent, de recuperació d'una institució, però en una estructura actualitzada i impulsada pel govern d'un nou estat, és el de l'Institute of Croatian Language and Linguistics, que s'ocupa de la política lingüística, de la planificació lingüística, inclosa la terminològica, i de la promoció de les llengües.

Fins aquí, i malgrat que aquesta mirada no és exhaustiva, s'observa que no hem pogut fer referència als països del sud d'Europa quan parlem de centres oficials o d'estructures vinculades als governs o als parlaments, cosa que mostra la manca d'implicació del poder públic en la política lingüística en aquests països propers, com ara Portugal o Itàlia.

4 Competències terminològiques de les acadèmies

El panorama de les acadèmies tampoc no és homogeni a Europa. Hi predominen dos models: el que segueixen països de l'est amb una acadèmia de ciències, com a màxima autoritat de l'activitat científica del país, inclosa la lingüística; i el de països del sud amb una acadèmia de la llengua.

Les acadèmies de ciències dels països de l'est d'Europa tenen competències en terminologia. Són institucions de recerca bàsica i aplicada que fan tasques de normalització de terminologia científica i d'estandardització industrial, de difusió, de formació i, fins i tot en alguns casos, de desenvolupament de tecnologia. En són exemples la Bulgarian Academy of Sciences (BAS) o la Russian Academy of Sciences (RAS), un organisme extraordinàriament ampli, que inclou 400 instituts de recerca afiliats, entre els quals hi ha el V. V. Vinogradov Russian Language Institute, responsable de la normativització de la llengua russa, i l'All-Russian Institute for Scientific and Technical Information (VINITI), responsable de la gestió i la difusió de la informació científica en llengua russa.

En països de llengües romàniques, com Itàlia o França, coexisteixen diverses institucions acadèmiques autònomes, unes dedicades a promocionar alguns àmbits científics, altres dedicades a la fixació del model de llengua culta. Així, per exemple, l'Institut de France agrupa les cinc grans acadèmies franceses (de llengua, de belles arts, de ciències, d'història, i de ciències morals i polítiques). A Itàlia, l'Accademia della Crusca s'ocupa de la llengua, mentre que hi ha altres institucions acadèmiques que tenen les ciències com a objecte d'atenció, com ara l'Accademia Nazionale dei Lincei o l'Accademia Nazionale delle Scienze detta dei XL. Però, curiosament, en aquest panorama, ni les acadèmies de la llengua ni les acadèmies de ciències no solen incloure la terminologia entre les seves activitats de normativització o de promoció.

5 El paper de les universitats en terminologia

Amb independència de la presència d'organismes governamentals i acadèmies que s'ocupin de la política lingüística i de la normalització terminològica, les universitats i els centres de recerca europeus presenten una creixent implicació en les activitats terminològiques. Al costat de la recerca bàsica i aplicada, i de la formació en terminologia i àmbits afins, diversos centres universitaris de països europeus mantenen projectes i activitats estables en terminologia, com ara la gestió de bancs terminològics nacionals o sectorials, corpus especialitzats, observatoris de neologia, publicacions o desenvolupament de tecnologia associada. Vegeu a la taula 1 una selecció d'aquests centres.

6 Les associacions nacionals de terminologia

Amb la diversitat d'institucions privades i públiques en terminologia, la coexistència d'organismes amb funcions diverses dins de la terminologia, i la participació de professionals o experts de múltiples proce-

País	Centre
Alemanya	Centrum für internationale Terminologie und angewandte Linguistik (CiTaL), Fachhochschule Konstanz Deutsches Informations- und Dokumentationszentrum für Terminologie (DEUTERM), Institut für Informationsmanagement, Fachhochschule Köln
Àustria	Eugen-Wüster-Archiv, Institut für Wissenschaftstheorie und Wissenschaftsforschung, Universität Wien Department of Translation Studies, University of Graz Vienna University of Economics and Business (WU) Instituts für Translationswissenschaft, Universität Innsbruck
Bèlgica	Centre de Terminologie de Bruxelles (CTB), Institut Libre Marie Haps, Haute École Léonard de Vinci TERMISTI, Centre de recherche en linguistique appliquée, Institut supérieur de traducteurs et interprètes, Haute École de Bruxelles
Dinamarca	DANTERMcentret, Terminologicentret ved Copenhagen Business School (CBS)
Finlàndia	Terminology Forum, University of Vaasa
Itàlia	Istituto di Comunicazione Specialistica e Plurilinguismo, Accademia Europea di Bolzano (EURAC) Istituto per il Lessico Intellettuale Europeo e Storia delle Idee (ILIESI), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Roma Istituto de Lingüística Computazionale «Antoni Zampoli» (ILC), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Pisa Istituto Opera del Vocabolario Italiano (OVI), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Firenze Scuola Superiore di Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori (SSLMIT), Università di Bologna Forlì Osservatorio di Terminologie e Politiche Linguistiche (OTPL), Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano Centro di Ricerca in Terminologia Multilingue (CeRTeM), Università di Genova Laboratorio di Documentazione (LABDOC), Università della Calabria
Noruega	Norwegian Term Bank, University of Bergen
Portugal	Grupo de Lexicologia, Lexicografia e Terminologia, Centro de Linguística da Universidade Nova de Lisboa (CLUNL)

TAULA 1. Universitats i centres de recerca dedicats a la terminologia

dències científiques que podem observar en els països europeus, sembla lògic que es consolidin iniciatives d'intercanvi d'informació, com ara associacions d'individus o d'institucions.

Les associacions d'agents (professionals o acadèmics) de la terminologia que les nostres fonts reconeixen com a organismes actius actualment són, entre d'altres:

País	Associació
Àustria	Association for Terminology and Knowledge Transfer
Dinamarca	Gesellschaft für Terminologie und Wissenstransfer (GTW) [Association for Terminology and Knowledge Transfer] Tekom Danmark (associació professional per a la comunicació tècnica)
França	Société française de terminologie (SFT)
Grècia	Hellenic Society for Terminology (ELETO)
Itàlia	Associazione Italiana per la Terminologia (Ass.I.Term)

TAULA 2. Associacions de terminologia

D'altra banda, diverses agències que treballen en la redacció i en la traducció de normes tècniques per a la indústria i el comerç internacional també s'han organitzat dins de cada país en estructures associatives. En són alguns exemples les següents:

País	Associació
Bèlgica	Vereniging voor Nederlandstalige Terminologie (NL-TERM)
Finlàndia	Finish Standards Association (SFS)
Grècia	Hellenic Organization for Standardization (ELOT)
Noruega	Standard Norge (SN) Norges Standardiseringsforbund [Standards Norway (SN) Norwegian Standards Association]

TAULA 3. Associacions d'estandardització

7 Xarxes de cooperació en terminologia

Un grau més alt en la consolidació de l'associacionisme i la cooperació està representat per la creació de xarxes. Algunes romanen només com a organitzadores col·lectives de seminaris i congressos, o de promoció

Alfa, 1986. Joan Brossa

d'una llengua parlada en més d'un estat; d'altres fins i tot coorganitzen activitats formatives; i només algunes arriben a coordinar-se realment i a distribuir-se internament les accions o els projectes en terminologia.

Algunes de les xarxes actives a Europa actualment són:

Xarxes de terminologia
TermNet. International Network for Terminology
RIFAL. Réseau international francophone d'aménagement linguistique
Nordterm. Nordic Forum and Network for Terminology Work

TAULA 4. Xarxes de cooperació en terminologia

Han col·laborat en aquest dossier: Giovanni Adamo, Elisenda Bernal, Maja Bratanić, Paola Cañete, Alba Coll, Rute Costa, Iria da Cunha, Rita Gonçalves, Panagiotis G. Krimpas, Jorge Adrián Lázaro, Elisabet Llopart, Alba Milà, M. Amor Montané, Òscar Pozuelo, Johannes Schnitzer, Kerstin Schwandtner, Maria Spassova, Lieve Vangehuchten i Joanna Wolborska-Lauter.

Procedència dels poemes visuals: Imatges reproduïdes a Joan Brossa o la revolta poètica. Edició a càrrec de Manuel Guerrero. Barcelona: Fundació Joan Brossa: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Fundació Joan Miró, 2001, p. 192, 223, 267 i 165, respectivament.

Difusió i ús dels termes. Espais Terminològics 2012.
Actes de la jornada del 28 de juny de 2012
Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, 2012.
(En Primer Terme; 10. Papers)
ISBN 978-84-9766-461-5; 978-84-393-8958-3

Darrerament ha aparegut una nova publicació a la sèrie «Papers» de la col·lecció «En Primer Terme» del TERMCAT (núm. 10), dedicada en aquesta ocasió a la difusió i l'ús dels termes. És un tema fins ara poc tractat entre nosaltres, però, tal com posen en evidència els treballs que s'apleguen en aquest volum, de gran transcendència no només per a la tasca del TERMCAT, sinó també per a la normalització lingüística, i particularment per a la disciplina terminològica mateixa. Concretament, en aquest treball es tracta de veure quins serien els factors que poden afavorir l'èxit de determinades formes denominatives enfront d'altres (seria el cas, per exemple, de *cash-flow* vers *flux de caixa*) o, fins i tot, de terminologies més esteses (com ara, per exemple, les «terminologies populars» o els «argots professionals», que alguns parlants utilitzarien en determinades situacions, en comptes de les «terminologies normalitzades» o «oficials»). De fet, tal com mostren les contribucions d'aquest monogràfic, estem davant d'un fenomen complex sobre el qual poden incidir un bon nombre de variables. Aquesta publicació s'interessa especialment per la influència de les estratègies de difusió en la implantació terminològica, i més concretament pels factors que caldria tenir en compte en aquestes estratègies. D'acord amb els autors, es tractaria d'una qüestió fonamental per incrementar l'eficàcia i la qualitat de les propostes i els recursos terminològics, i alhora per racionalitzar i optimitzar el treball de gestió i normalització terminològiques. Per aquest motiu, el TERMCAT va dedicar la quarta edició dels Espais Terminològics (celebrada el 28 de juny de 2012 a la Universitat de Barcelona) al tema de la difusió i l'ús dels termes, abordat des de la perspectiva apuntada. De fet, Rosa Colomer (aleshores directora del TERMCAT) va destacar en la presentació de la jornada l'interès de l'organisme que dirigia pel tema a tractar, i en va justificar breument el programa, constituït bàsicament

per una ponència principal sobre la recerca realitzada al Quebec a l'entorn de la qüestió, i per dues taules rodones dedicades a compartir les experiències i els punts de vista de dos col·lectius directament implicats en el tema: els mediadors lingüístics i els experts de les diferents disciplines. En la següent adreça URL podeu consultar la llista de ponents de la jornada: http://www.termcat.cat/docs/PDF/Espais_2012_Triptic.pdf.

Així, doncs, després de la presentació, es va cedir la paraula al professor Jean Quirion, reconegut expert quebequès en terminologia, terminometria i gestió terminològica, que va pronunciar una conferència sobre els estudis duts a terme al Quebec en l'àmbit de la implantació terminològica des d'una perspectiva socioterminològica, i va aportar la seva visió sobre les estratègies que cal considerar per indagar les formes de difusió terminològica més recomanables. A continuació, es van desenvolupar dues taules rodones. La primera va reunir sis mediadors lingüístics (traductors, terminòlegs i assessors lingüístics), que van reflexionar sobre les estratègies de difusió terminològica que s'apliquen en els seus sectors d'intervenció (la localització de productes informàtics, la universitat, els mitjans de comunicació, la recerca terminològica o l'activitat parlamentària i legislativa). En la segona de les taules rodones, d'altra banda, es va poder conèixer el punt de vista d'experts de diversos àmbits (l'esport, la informació geogràfica, la nanotecnologia, les ciències de la salut, les arts escèniques i la navegació tradicional), que van exposar un interessant repertori de propostes per afavorir la difusió, l'ús i la implantació de la terminologia catalana en llurs respectius àmbits disciplinaris. Els vídeos amb les intervencions dels ponents es troben disponibles a http://www.termcat.cat/ca/docs/Espais/Espais2012_Conclusions.html. La publicació en paper recull de manera ampliada i matisada les aportacions realitzades oralment pels participants durant la jornada.

Concretament, en el text de Quirion, a més d'una àmplia panoràmica de les metodologies d'investigació disponibles per avaluar la implantació terminològica, es presenta un resum ben detallat dels principals resultats oferts pels estudis duts a terme al Quebec. En aquesta línia, l'expert desgrana els factors que, a partir de les dades, sembla que poden incidir més en els processos d'implantació i d'ús de la terminologia (l'estatus sociolingüístic de la llengua, les actituds lingüístiques dels parlants, el perfil socio-laboral dels usuaris de la llengua, la situació comunicativa, el nivell i el registre lingüístic, etc.). Entre aquests factors, es refereix també a la possible influència dels modes de difusió i d'innovació terminològica sobre les actituds favorables o de rebuig dels usuaris. En aquest sentit posa l'atenció en l'alta complexitat del fenomen i la necessitat d'abordar-lo des d'una perspectiva interdisciplinària. Per això, suggereix fomentar la col·laboració entre els professionals de la lingüística i els especialistes dels àmbits corresponents, però també la col·laboració d'experts d'altres àrees com són la gestió del canvi, l'estadística, la difusió de la innovació, la psicologia, etc. La necessitat d'una perspectiva interdisciplinària queda confirmada per les aportacions dels ponents de les taules rodones. S'hi pot apreciar la importància que té conèixer de manera precisa quins són els condicionants sociolingüístics, les dinàmiques socials i les necessitats de l'àrea disciplinària corresponent, per poder establir estratègies adequades d'elaboració i difusió terminològica. Així mateix, aquestes aportacions fan palesa la gran diversitat de factors que poden determinar l'èxit o el fracàs d'una determinada proposta terminològica: les actituds lingüístiques dels usuaris; el nivell d'ús i prestigi de la llengua en l'àmbit en qüestió; la disponibilitat de recursos terminològics i les seves condicions d'accés; el grau de reconeixement dels mediadors i de les seves propostes; les característiques lingüístiques de la denominació; el grau de difusió dels termes a Internet; la penetració dels termes en materials divul-

gatiu, textos d'ensenyament i altres mitjans (cinema, literatura, etc.); l'origen del terme (anglès, espanyol, etc.), determinats factors socioculturals, etc.

De tot això, se'n van extreure una sèrie de conclusions, publicades inicialment en el web de la jornada i que tanquen el llibre, en què s'apleguen totes les aportacions i resultats. En aquesta llista trobarem una interessant miscel·lània d'evidències, percepcions i propostes que, des de diferents punts de vista, ofereixen una sèrie de vies d'accés a un tema que es revela complex i difícil d'abordar en la seva integritat, però substancial per a l'activitat terminològica i el desenvolupament de la llengua en àmbits d'especialitat. Entre totes, podria destacar-se la primera de les conclusions; en concret, la que crida l'atenció sobre la necessitat de considerar necessàriament la idiosincràsia particular de cada àmbit disciplinari i d'ús a l'hora de determinar les estratègies per a la creació, la proposta i la difusió de la terminologia. Es tracta d'una conclusió que aparentment pot semblar òbvia, però que amaga importants matisos, que es desgranen en diverses de les aportacions recollides en aquest volum. Així, doncs, sense avançar-ne més detalls, crec convenient recomanar la lectura meditada d'aquest treball tot començant precisament per la suggeridora llista de conclusions, ja que considero que ofereix al lector una talaia excel·lent des d'on accedir als nombrosos matisos que inclouen els interessants treballs que aplega aquest volum. En qualsevol cas, es tracta indubtablement d'un treball molt recomanable per a totes les persones interessades en la terminologia i en la normalització lingüística, avalat per la reconeguda solvència dels autors i de la institució que el publica.

JOSEBA EZEIZA RAMOS

Departament de Llengua Basca i Comunicació
Facultat de Dret
Universitat del País Basc (UPV/EHU)
Traducció de TERMINÀLIA

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2013).

La telefonia al dia

Quadríptic. Barcelona: TERMCAT

També disponible en línia a

<<http://www.termcat.cat/docs/PDF/Telefonia/Telefonia.html>>

La difusió de la terminologia és fonamental i imprescindible per fer conèixer els termes catalans als usuaris potencials, que són al cap i a la fi els responsables últims del seu ús. Cal tenir present que els especialistes de les diverses àrees de coneixement no són els únics que utilitzen terminologia, sinó que qualsevol persona pot fer ús de termes. Aquest fet és especialment notori en l'àmbit de les noves tecnologies: l'explosió d'Internet fa més d'una dècada, la generalització d'ordinadors i telèfons mòbils, i l'eclosió d'Internet en la telefonia mòbil han provocat que la majoria de persones utilitzin diàriament terminologia relacionada amb la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

Tenint en compte aquesta situació, la publicació de *La telefonia al dia* és especialment adient per assolir l'objectiu de fer conèixer la terminologia d'aquesta àrea al gruix de la població. Perquè el producte terminològic que ressenyem no és un glossari tradicional, ni tan sols un diccionari en línia, sinó un quadríptic en paper (també en format electrònic). Aquest format, que s'adapta a la mida i a la forma d'un telèfon intel·ligent, resulta pràctic, fàcil de consultar i atractiu. Pretén cridar l'atenció visualment i motivar que es fullegi, cosa que pot contribuir a una àmplia difusió d'aquesta terminologia.

La publicació d'aquest breu recull es va fer coincidir amb la celebració del Mobile World Congress, que va tenir lloc a Barcelona al febrer d'aquest any 2013. Durant una setmana la telefonia mòbil va ser el centre d'atenció i, per tant, va ser un dels moments més adequats per a la difusió de la terminologia pròpia d'aquest àmbit.

El quadríptic recull poc més d'una vintena de termes catalans, els d'ús més corrent, i incorpora una definició en català, sinònims i les formes equivalents en castellà, francès i anglès. Els termes estan organitzats alfabèticament i un simulador dels diversos escriptoris que pot tenir una tauleta tàctil o un telèfon intel·ligent ens

guien pel recorregut lèxic. Algunes entrades contenen informació complementària útil, que sovint resulta essencial per aclarir el significat dels termes als destinataris principals del quadríptic, és a dir, el públic general. Exemples de programes (com el WhatsApp, en l'entrada de *missatge de text*) o denominacions comercials (com App Store i Google Play com a mostres de botigues d'aplicacions) permeten identificar exactament, amb paraules conegudes pels consumidors, a què fa referència cada terme. Aquesta estratègia és especialment útil i necessària per al reconeixement de termes catalans que s'allunyen formalment de les opcions utilitzades més sovint pels parlants. Malgrat tot, també és cert que hi ha algun cas que pot provocar confusió i no s'explica: per exemple, la polisèmia de *giny*, que pot fer referència a un element de la interfície gràfica (equivalent a *widget*) o a un programa (equivalent a *gadget*).

Finalment, cal dir que, des del punt de vista lingüístic, hi trobaríem a faltar la indicació de la categoria gramatical i, com a usuaris, hauríem agraït la inclusió d'imatges o il·lustracions, que ajudarien a aclarir alguns conceptes i contribuirien a fer l'interior del quadríptic visualment més atractiu.

En definitiva, ens trobem davant d'un producte terminològic formalment original, dissenyat per arribar de manera fàcil als seus destinataris. Respon, per tant, a la necessitat de trobar nous formats de difusió que contribueixin a fer conèixer les propostes terminològiques, tant als especialistes com al públic general, perquè el coneixement de la terminologia catalana és una condició prèvia indispensable perquè se n'estengui l'ús. Ara bé, complementàriament, cal fomentar estratègies de motivació perquè el coneixement de les propostes desemboqui en l'ús efectiu dels termes catalans.

M. AMOR MONTANÉ MARCH

Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

DAIL Software, SL. SimpleExtractor Versió 1.0. Disseny preliminar del Grupo de Investigación en Validación y Aplicaciones Industriales de la Universidad Politécnica de Madrid [recurs en línia].
<http://www.dail-software.com/es/5-extractor-terminol%C3%B3gico-simpleextractor.html>.
 [Consulta: 20 setembre 2013]

Simple Extractor versió 1.0, de Dail Software (<http://www.dail-software.com/es>), es presenta com un extractor terminològic orientat a col·lectius professionals que treballen amb la llengua i amb textos d'especialitat. En concret es presenta com una eina útil particularment per a terminòlegs i bibliotecaris. El programa inclou un fitxer de paraules buides en castellà, i permet crear-ne de nous per a altres llengües, modificar-los i adaptar-los.

La interfície i les opcions de treball resulten molt simples. L'extracció es realitza en tot just tres passos. Primerament, cal seleccionar els arxius que es buidaran. Permet la selecció múltiple d'arxius i també la selecció de directoris. A més, pot buidar arxius en qualsevol format habitual, des de PDF fins a TXT. En cas de buidar arxius HTML pot presentar problemes en discriminar entre algunes etiquetes i les cadenes de caràcters dels candidats a termes. A continuació, un cop fixat el corpus de buidatge, les opcions de buidatge són molt intuïtives. Només cal determinar el rang de freqüència d'aparició mínima i màxima dels termes simples (d'una sola paraula) i dels termes compostos (de més d'una paraula fins a un màxim de divuit). Finalment, s'ha d'indicar l'arxiu de paraules buides a partir del qual realitzarà l'extracció. Es pot utilitzar l'arxiu que el programa inclou per al castellà o bé fer-ne un de nou. El programa inclou un editor per modificar o crear arxius de paraules buides en diferents idiomes. L'arxiu de paraules buides agrupa les paraules segons la seva categoria. L'arxiu que acompanya el programa inclou les categories bàsiques de paraules buides: adverbis, preposicions, conjuncions, determinants, les formes conjugades dels verbs auxiliars o més habituals, i caràcters. A més, permet crear categories noves per incloure altres paraules o cadenes de caràcters que l'usuari vulgui ignorar durant el buidatge.

El resultat és una llista de candidats a termes acompanyats del seu context. Permet visualitzar els candidats a terme segons la freqüència o bé per ordre alfabètic; tots

els termes alhora o bé les seqüències (n-grams) d'una, dues, tres, quatre o cinc paraules. Permet fer cerques de cadenes de caràcters i cerques amb comodins i truncació. L'extracció inclou qualsevol paraula o conjunt de paraules que no siguin a la llista de paraules buides ni comenci per cap d'elles. També permet editar qualsevol de les entrades directament. L'usuari selecciona o marca les opcions que desitgi i, finalment, genera un informe que inclogui la llista de termes amb el seu context.

La llista resultant d'una extracció no és necessàriament una llista de candidats a terme. En realitat, depèn de la naturalesa i el volum del corpus que es buida. Si es tracta d'un volum de text relativament petit i d'un gènere textual relativament poc rígid, les repeticions de paraules o agrupacions de paraules efectivament coincidiran amb els termes o les paraules clau del document. Per contra, si es tracta d'un volum de text relativament gran i d'un gènere textual molt rígid, com ara podria ser un manual d'instruccions, els candidats a terme poden incloure paraules o agrupacions de paraules que res tenen a veure pròpiament amb la terminologia del document.

Resulta, per tant, un programari molt intuïtiu. La precisió dels resultats dependrà de l'objectiu de l'usuari. La simplicitat del seu ús i el seu curt temps de resposta convida a fer-lo servir per obtenir una primera llista d'unitats lèxiques que descriu el contingut d'una quantitat controlada de text, per exemple per descriure'l temàticament o per obtenir una primera visió del seu lèxic característic, especialitzat o no. Tanmateix, perd precisió quan es tracta de grans volums de text d'un gènere textual determinat. A partir de desembre de 2013, amb l'aparició de la versió 1.1, els usuaris podran obtenir una versió d'avaluació a través del web del programa.

PILAR SÁNCHEZ-GIJÓN

Departament de Traducció i Interpretació
 Universitat Autònoma de Barcelona

El món de la terminologia al Parlament Europeu

L'objectiu principal de TermCoord, la Unitat de Coordinació de Terminologia del Parlament Europeu (<http://termcoord.eu>), és gestionar la terminologia en un entorn multilingüe de vint-i-quatre llengües. La unitat ofereix serveis terminològics proactius i també s'encarrega del seguiment de recursos terminològics en els mitjans de comunicació, de la divulgació d'informació a partir d'aquests recursos, de la recollida de glossaris especialitzats i de l'organització de cursos i seminaris de formació específics. A causa de l'existència d'un gran nombre d'institucions europees, hi ha altres aspectes que formen part important de la gestió d'activitats terminològiques, com ara iniciatives interinstitucionals, programes de cooperació en multilingüisme i monolingüisme, consolidació i validació de la terminologia de la Unió Europea (UE), comunicació i seguiment, i administració interinstitucional del portal de terminologia.

La necessitat d'organitzar la terminologia per a les 552 combinacions lingüístiques i els 5.000 traductors de la UE requereix una base de dades terminològica interinstitucional molt complexa i extensa que garanteixi la qualitat i la consistència lingüístiques entre els textos legislatius en totes les llengües. Aquesta base de dades, anomenada IATE (Terminologia Interactiva per a Europa), ajuda els terminòlegs i traductors a coordinar, harmonitzar i emmagatzemar els resultats de les cerques terminològiques en una sola plataforma. Això significa que es necessita una cooperació estreta i constant entre totes les institucions que participen a IATE per mantenir la part interna i interactiva de la base de dades, la qual també és accessible per al públic general en mode de lectura a través d'Internet.

TermCoord ha posat a disposició del públic altres eines útils en el seu web (com ara DocHound i GlossaryLinks), que existeix des de l'abril del 2011 i que ha rebut més de 280.000 visitants en els darrers dos anys. S'ha convertit en una referència important en el món de la terminologia i ofereix recursos específics de la UE i aportacions interessants sobre traducció i terminologia que elabora el nostre equip en cooperació amb becaris especialistes en comunicació. Aquesta presència externa es va ampliar l'any 2012 amb la creació de comptes i pàgines a les xarxes socials professionals més importants. Les pàgines més populars van ser les que contenien el terme IATE de la setmana (relacionat amb un tema d'actualitat destacat i amb un enllaç a un article rellevant), entrevistes amb terminòlegs prominents dutes a terme pels nostres becaris, els recursos terminològics específics de la UE i les diverses oportunitats que ofereix el Parlament Europeu per fer pràctiques i visites d'estudi a la nostra unitat.

El portal interinstitucional EurTerm és administrat per un consell editorial format pels departaments de coordinació terminològica de diverses institucions. Disposa d'accés a la part interna de IATE, d'un blog, d'accés centralitzat a tots els recursos i bases de dades terminològics interinstitucionals i mundials, i d'accés a plataformes de comunicació com ara wikis i fòrums de terminologia. També conté un enllaç a QUEST, l'eina interna de la UE de metacerca de terminologia, alimentada amb la col·laboració de la nostra unitat, que recull les bases terminològiques nacionals més importants, a més de IATE. EurTerm també conté enllaços a la memòria de traducció Euramis, a EurLex, a un calendari d'esdeveniments, a una secció

multimèdia per a seminaris i esdeveniments en línia, així com una eina de cerca d'enllaços a glossaris recollits i actualitzats per totes les institucions.

Gràcies a les connexions amb el món internacional de la terminologia, TermCoord ha desenvolupat una àmplia xarxa de contactes externs, principalment amb altres institucions internacionals i amb el món acadèmic. Cada tres mesos selecciona tres becaris, entre les més de 1.500 sol·licituds de tota la UE, per realitzar pràctiques especialitzades en terminologia. El 2012 TermCoord va dur a terme projectes IATE amb universitats, les quals reben plantilles a partir de les quals poden estructurar els exercicis per fer amb els alumnes.

La Unitat de Coordinació de Terminologia del Parlament Europeu ha adoptat des de la seva creació el 2008 un plantejament original entre els serveis de coordinació de les deu institucions de la UE que participen en la gestió de IATE. L'objectiu és conscienciar les unitats de traducció de la importància que té la terminologia per produir traduccions de la legislació europea de gran qualitat. El fet d'utilitzar un web públic per aconseguir una comunicació més eficaç de forma permanent ha permès a TermCoord de proporcionar serveis terminològics avançats, de fer canvis importants per fomentar la cooperació interinstitucional a la UE i de contribuir a l'actualització de IATE per convertir-la en una base de dades moderna i funcional.

RODOLFO MASLIAS
Unitat de Coordinació
de Terminologia
Parlament Europeu
Traducció de l'anglès
de M. Amor Montané

TermNet: la història d'una associació de terminologia

Foto: TermNet

Escola Internacional d'Estiu de Terminologia 2013

Quan TermNet, la Xarxa Internacional de Terminologia, es va fundar fa vint-i-cinc anys, ningú no podia preveure quin rumb de desenvolupament prendria o si seria capaç de sobreviure. Evidentment, la seva creació no es va produir del no-res. La terminologia a la dècada de 1980 estava estretament relacionada amb la recerca, la normalització i el sector públic. No obstant això, durant alguns anys, el Centre Internacional d'Informació sobre Terminologia (Infoterm) es va involucrar de manera creixent en activitats relacionades amb un «mercado» emergent de productes i serveis de terminologia. S'estava desenvolupant programari de suport als terminòlegs, i la informatització i la globalització, cada vegada més importants, generaven noves demandes de serveis i productes per gestionar la terminologia. Així, doncs, els signes eren clars, però encara escassos. Realment es tractava d'una tendència?

Finalment, el 1988, la demanda i les activitats havien augmentat tant

que resultava impossible, per a una organització científica no comercial com Infoterm, seguir amb les seves activitats comercials. TermNet es va crear amb el suport de l'Institut Austríac de Normalització i de la UNESCO. Havia de ser la branca comercial sense ànim de lucre d'Infoterm, i s'encarregaria del negoci i les activitats orientades al mercat. Durant els anys següents, això va ser exactament el que va fer TermNet.

La xarxa va ser fonamental per al foment, la promoció i el control del mercat emergent de la terminologia, gràcies a la defensa que feia del multilingüisme i la terminologia a la Unió Europea (UE), i a la formació i el suport que oferia, i al fet de compartir els seus coneixements, a escala internacional. Al final, l'èxit no va provenir de la seva valuosa xarxa global d'organitzacions, experts, iniciatives i instituts de formació, que era un llegat d'Infoterm. Va ser la diversitat d'enfocaments, ensenyaments i preocupacions d'aquesta xarxa el que va demostrar ser tot un actiu.

Avui dia és un fet poc conegut que TermNet va estar involucrada en el desenvolupament de la primera versió de MultiTerm, que llavors encara era un projecte de la UE. Ara és propietat de SDL i és un dels èxits empresarials més grans de la indústria del llenguatge. Però, de totes maneres, qui coneix les arrels de Multiterm? Els temps han canviat molt. Tot i això, SDL encara és membre de TermNet.

Actualment no es pot negar que hi ha tot un mercat per als productes i els serveis de terminologia. El gran nombre d'empreses i proveïdors de serveis que venen les seves eines, els seus béns i els seus coneixements n'és una bona prova. I també hi ha els clients d'aquests productes i serveis, les necessitats dels quals depenen de la demanda d'un món globalitzat. El mercat és fort i ha après a parlar per si mateix. Així, doncs, l'anterior missió de TermNet s'ha acomplert. Ja era hora de trobar nous reptes.

A mesura que les eines de terminologia esdevenien encara més sofisticades i el marc de la política

internacional prenia una disposició satisfactòria, TermNet va descobrir que el gran repte següent eren els continguts i la interoperabilitat de sistemes. En tombar el mil·lenni, també era hora de ser totalment independent d'Infoterm. TermNet va esdevenir una organització totalment desenvolupada i amb un lideratge diferenciat.

Avui dia, l'objectiu principal de TermNet es pot descriure com alguna cosa que sovint manca, però que pot decidir l'èxit o el fracàs de molts negocis: la qualitat.

Els requisits previs per a la qualitat són els següents:

- Dedicació i compromís.
- Generació de capacitat per a les persones que treballen amb la terminologia, sense importar-ne el càrrec o la professió.
- Certificació, per ajudar els clients a avaluar en què es gasten els diners i, al mateix temps, enfortir l'argument de venda.
- Cooperació i partenariats que creïn sinergies eficients i que siguin mútuament beneficioses.

Com es tradueixen aquests valors en accions? Què fa exactament TermNet per promoure'ls i fomentar-los?

Primerament, totes les activitats i assoliments són el producte de l'associació i, per tant, de la xarxa de membres. Com a òrgan de govern, l'Assemblea General de Membres decideix el programa de treball i els camps d'acció. A banda, els membres participen directament en les activitats, en funció de les seves capacitats i predisposició.

Una d'aquestes estratègies és el desenvolupament de programes de formació que complementen els programes universitaris o omplen els buits que aquests programes a llarg termini deixen per a les persones que no tenen possibilitat de participar-hi. Actualment els gestors terminològics cobreixen diferents càrrecs, professions i designacions. Són traductors, planificadors lingüístics, desenvolupadors, investigadors, assessors, escriptors tècnics, formadors en organitzacions, experts en documentació i editors, per anomenar-ne alguns.

També poden ser consultors externs que tenen el seu propi negoci, membres d'un departament especialitzat d'una empresa o govern, o simplement persones que gestionen terminologia com a tasca afegida a la seva feina principal. Només una part d'aquestes persones poden gaudir dels avantatges i del luxe d'un curs universitari clàssic sobre metodologia terminològica. La majoria s'aixequen un bon dia i s'adonen que han esdevingut «terminòlegs accidentals». Així, doncs, els cursos breus sobre gestió de terminologia que ofereixen un títol reconegut són una resposta molt esperada a una necessitat real. TermNet va unir forces amb l'Associació Europea de Certificació i Qualificació (ECQA) i el resultat són els certificats ECQA de Gestor Certificat de Terminologia per als nivells Bàsic i Avançat.

La Universitat Pompeu Fabra, membre de la xarxa TermNet, participa directament en aquests projectes com a membre del comitè de professionals que desenvolupa el currículum i com a institució formadora acreditada per a cursos de formació de l'ECQA. Es tracta d'un molt bon exemple de cooperació fructífera entre membres de TermNet.

TermNet, en ser el membre més visible d'aquesta iniciativa, ofereix cursos de formació de l'ECQA en forma de seminaris en línia o de l'Escola Internacional d'Estiu de Terminologia, que es duu a terme cada juliol. Amb això, TermNet ha esdevingut un dels principals proveïdors internacionals de formació i cursos breus sobre gestió terminològica.

No n'hi ha prou que les traduccions, les publicacions, el programari i la tecnologia siguin barats. Els clients cada cop són més conscients de la importància de la qualitat. La certificació de serveis i productes els ha d'ajudar i guiar a prendre les decisions de compra. Al mateix temps, enforteix els arguments de venda de les persones i les empreses que ofereixen serveis de gran qualitat.

En associació amb l'Institut Austríac de Normalització, TermNet va fundar el Sistema de Certificació de la Indústria Lingüística (LICS), que

no només promou aquesta conscienciació, sinó que pren el lideratge en el desenvolupament de programes de certificació a partir d'estàndards. L'inici va tenir lloc el 2006 amb la norma europea EN 15038 «Serveis de traducció – Condicions del servei», un estàndard que actualment és molt conegut i que fixava uns criteris mínims que havia de complir un proveïdor de serveis de traducció respecte del client i de la feina encarregada. El 2013, centenars d'empreses han rebut la certificació LICS a tot el món gràcies a les organitzacions associades. Alguns actors clau del sector públic europeu han convertit aquesta certificació en un requisit per a tots els contractistes externs.

L'objectiu està fixat i els progressos són prometedors, però encara resten molts objectius per assolir. La crisi econòmica global dels darrers anys ha afectat el govern i el finançament de TermNet. Esdevenir totalment independents i autosuficients ha estat un dels objectius principals durant la darrera dècada. No sempre és una tasca fàcil, però és necessària per a la resiliència i la supervivència d'una organització. Amb el pas dels anys, TermNet ha vist caure massa organitzacions i iniciatives pel tall de la línia de finançament. El 2012 es va crear TermNet Business Ltd. per gestionar formalment les activitats comercials orientades a obtenir beneficis. També es va crear TermNet Americas Ltd. per expandir les activitats en aquest continent enorme.

TermNet seguirà reinventant-se per fer front a un context econòmic i social en canvi constant. No obstant això, amb la flexibilitat i la dedicació de la gent que hi ha al darrere de l'organització —membres, associats i personal—, ens espera un futur emocionant i pròsper.

ANJA DRAME

Àrea de Comunicació i Relacions amb els Membres

TermNet

Traducció de l'anglès del Servei

Lingüístic de la UFEC

Eugen Wüster

(1898-1977)

Breu retrat d'Eugen Wüster

Eugen Bernhard Casper Wüster, conegut com el pare de la terminologia moderna, va néixer a Wieselburg (Àustria) el 10 d'octubre de 1898. Es va formar en enginyeria elèctrica a la Universitat Tècnica de Berlín-Charlottenburg, i professionalment va fer-se càrrec de l'empresa familiar Wüster & Co. de fabricació i exportació de serres mecàniques, que va fundar el seu pare.

Des de ben jove es va interessar per l'esperanto, com a llengua de comunicació internacional. Va publicar traduccions, monografies i articles sobre l'esperanto, i l'any 1920 va compilar l'*Enciklopedio Vortaro Esperanta-Germana*.

Aquest interès per la comunicació internacional, sobretot entre especialistes, i els seus treballs lexicogràfics per l'esperanto sembla que van condicionar la seva visió de la terminologia, que va començar a fixar amb la presentació de la seva tesi doctoral *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* [La normalització internacional de la terminologia tècnica, particularment en electrotècnica], defensada a la Universitat Tècnica de Stuttgart i publicada a Berlín l'any 1931.

L'any 1936, la seva intervenció va ser fonamental per a l'establiment del Comitè Tècnic 37 (ISO/TC 37) —Terminologia: principis i coordinació—, dins de l'Organització Internacional d'Estandardització (ISO). De 1952 fins a 1971 va encarregar-se del Secretariat del TC 37, en representació de l'Institut Austríac de Normalització. Des d'aleshores, el TC 37 s'ocupa de normalitzar la terminologia de la terminologia i els seus mètodes de treball, activitat no exempta de crítica atesa la visió més oberta i flexible que es té actualment de les activitats terminològiques.

En el marc d'aquests organismes internacionals d'estandardització, l'any 1938 va publicar a Londres la primera edició de l'*International Electrotechnical Vocabulary*; i es va mantenir sempre vinculat a altres iniciatives de normalització de caràcter internacional, com ara el sistema de classificació bibliogràfica CDU (Clas-

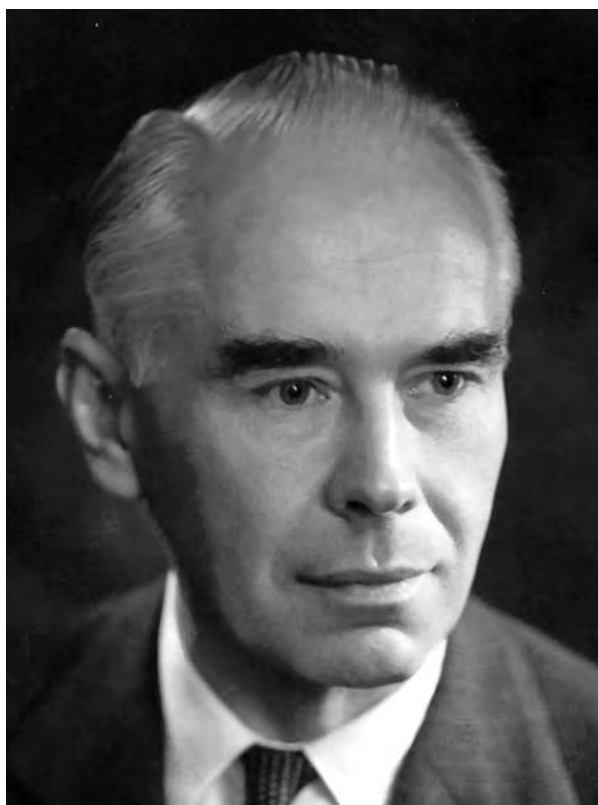

Foto: Arxiu Eugen Wüster de la Universitat de Viena

sificació Decimal Universal). La seva idea del diccionari model o estàndard es va fer realitat amb la publicació de *The Machine Tool*, l'any 1968 a Londres.

L'any 1971 va fundar Infoterm, el Centre Internacional d'Informació sobre Terminologia, a Viena, amb el suport de l'Institut Austríac de Normalització i de la UNESCO.

A partir de l'any 1972 Wüster va estar vinculat amb un encàrrec docent a l'Institut de Lingüística de la Universitat de Viena, on impartia el seminari Lexicologia i Lexicografia, orientat òbviament al treball terminològic. Anteriorment, de 1955 a 1974, va exercir la docència també a la Hochschule für Bodenkultur [Escola Superior Agrícola i Forestal] de Viena.

Va morir el 29 de març de 1977, als 79 anys, a Viena. Els seus col·laboradors, liderats per Helmut Felber, van publicar pòstumament l'any 1979 els seus apunts de classe, amb el títol *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie* [Introducció a la teoria general de la terminologia i a la lexicografia terminològica].

El seu llegat persisteix en l'anomenada Escola de Viena de Terminologia, que difon la teoria general de la terminologia a través de les activitats d'Infoterm i dels cursos d'estiu celebrats a Viena i a Colònia.

Potser avui el qualificatiu de «pare de la terminologia moderna» és poc ajustat per massa simplista. El coneixement que tenim avui de la història de la terminologia ens obliga a ubicar la figura de Wüster en el lloc que li correspon, com a impulsor infatigable de la terminologia per a l'estandardització industrial de caràcter internacional. Les seves idees sobre la terminologia, conegudes com a teoria general de la terminologia, responen a aquesta ubicació, i és en aquest sentit que les noves aproximacions de la terminologia s'han anat imposant amb veus crítiques, però alhora amb el respecte que l'obra normalitzadora de Wüster mereix.

CONSELL DE REDACCIÓ

Bibliografia seleccionada d'Eugen Wüster*

WÜSTER, Eugen (1931 [1970]). *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* [La normalització internacional de la terminologia tècnica, particularment en electrotècnica]. 3a edició reelaborada. Bonn: Bouvier & Co., 1970. [Tesi doctoral defensada a la Universitat Tècnica de Stuttgart (1931)]

WÜSTER, Eugen (1959-1960). «Das Wort der Welt, schaubildlich und terminologisch dargestellt» [La denominació del món representada gràficament i terminològicament]. *Sprachforum*, vol. 3, núm. 3-4, p. 183-204.

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 33-67.

WÜSTER, Eugen (1968). *The Machine Tool: an interlingual dictionary of basic concepts* [Les màquines-eina: Diccionari internacional de conceptes bàsics]. 2 vol. London: The Technical Press.

WÜSTER, Eugen (1969). «Die vier Dimensionen der Terminologearbeit» [Les quatre dimensions del treball terminològic]. *Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer*, 15/2. 1-6; 5. 1-5.

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 69-106.

WÜSTER, Eugen (1969). «Die Internationale terminologische Grundsatzarbeit» [El treball internacional

sobre principis terminològics]. Article introductori per al grup de treball 2. Principis en el «Col·loqui sobre Qüestions Terminològiques Obertes» (Germersheim, 21-24 d'octubre de 1969).

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 107-112.

WÜSTER, Eugen (1970). «Die internationale Terminologie im Dienste der Informatik» [La terminologia internacional al servei de la informàtica]. *La Monda Lingvo-Problemo*, vol. 2, p. 138-144.

WÜSTER, Eugen (1971). «Begriffs- und Themaklassifikationen: Unterschiede in ihrem Wesen und in ihrer Anwendung» [Classificacions de conceptes i temes: Diferències en la seva essència i en la seva aplicació]. *Nachrichten für Dokumentation*, vol. 22, núm. 3, p. 98-104; núm. 4, p. 143-150.

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 113-151.

WÜSTER, Eugen (1973). «Was ist angewandte Sprachwissenschaft? Ein Wegweiser durch das Dickicht der Terminologien wird immer notwendiger» [Què és la lingüística aplicada? Una guia a través de l'espessor de la terminologia és sempre necessari]. *Wiener Zeitung*, 148.

WÜSTER, Eugen (1974). «Die allgemeine Terminologielehre ein Grenzgebiet zwischen Sprachwiss-

enschaft, Logik, Ontologie, Informatik und den Sachwissenschaften» [La teoria general de la terminologia: Una zona fronterera entre la lingüística, la lògica, l'ontologia, la informàtica i les ciències especialitzades]. *Linguistics*, núm. 119, p. 61-106. Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 153-204.

WÜSTER, Eugen (1974). «Die Umkehrung einer Begriffsbeziehung und ihre Kennzeichnung und Wörterbüchern» [La inversió d'una relació conceptual i la seva representació en els diccionaris]. *Nachrichten für Dokumentation*, vol. 25, núm. 6, p. 256-263.

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 205-223.

WÜSTER, Eugen (1974). «The road to Infoterm. Two reports prepared on behalf of Unesco: Inventory of sources of scientific and technical terminology. A plan for establishing an International information centre (Clearinghouse) for terminology». Pullach (München): Verlag Dokumentation Saur KG. (Infoterm Series; 1).

WÜSTER, Eugen (1975). «Die Ausbildung in Terminologie und terminologischer Lexikographie» [La formació en terminologia i lexicografia terminològica]. *Lebende Sprachen*, núm. 2, p. 33-38.

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 225-246.

WÜSTER, Eugen (1975). «Die internationale Terminologiarbeit: 75 Jahre Forschung – Grundlage und Herausforderung für den Rest des Jahrhunderts / International Activity in Terminology: 75 years of research – foundations and challenge for the rest of the century» [L'activitat internacional en terminologia: 75 anys de recerca. Fonaments i repte per a la fi de segle]. Conferència d'obertura de l'Internationalen Terminologie Symposium (Viena, 9 d'abril de 1975).

Traducció catalana a: CABRÉ, M. Teresa (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, p. 247-252.

WÜSTER, Eugen (1979). *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie* [Introducció a la teoria general de la terminologia i a la lexicografia terminològica]. Conferències publicades pòstumament per H. Felber. 2 vol. Viena – Nova York: Springer.

Traducció castellana a: WÜSTER, Eugen (1998). *Introducción a la teoría general de la terminología y a la lexicografía terminológica*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Monografies; 1).

* Les fonts d'aquesta selecció són les edicions de textos d'Eugen Wüster editats a Barcelona: M. Teresa CABRÉ (dir.) (1996). *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana; Eugen WÜSTER (1998). *Introducción a la teoría general de la terminología y a la lexicografía terminológica*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Monografies; 1).

Premi Eugen Wüster

Creat per Infoterm l'any 1997, aquest premi rep el nom en honor d'Eugen Wüster (1898-1977), conegut popularment com el «pare de la terminologia». Es concedeix cada tres anys a personalitats que han destacat per les seves aportacions en la recerca i dinamització internacional de la terminologia i camps relacionats.

El Premi està organitzat per Infoterm, el Centre d'Estudis de Traducció de la Universitat de Viena [Zentrum für Translationswissenschaft], el Departament de Llengües Planificades i Museu de l'Esperanto [Department of Planned Languages and Esperanto Museum] de la Biblioteca Nacional austríaca. En són copatrocinadors l'Ajuntament de Wieselburg, ciutat natal de Wüster, i l'Institut Internacional per a la

Recerca en Terminologia [International Institute for Terminology Research]. Fins ara les persones guardonades han estat:

- 2010: Sue Ellen Wright (Estats Units) i Klaus-Dirk Schmitz (Alemanya)
- 2007: Alan K. Melby (Estats Units) i Maria Teresa Cabré (Catalunya)
- 2004: Robert Dubuc (Canadà) i Amelia de Irazábal Nerpell (Espanya)
- 2001: Juan C. Sager (Regne Unit)
- 1998: Christer Laurén (Finlàndia)
- 1997: Heribert Picht (Dinamarca)

Font: Infoterm (http://www.infoterm.info/activities/eugen_wuester_prize.php).

La recepció de Wüster a Catalunya

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ

Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

TERMINÀLIA 8 (2013): 56-57 · DOI: 10.2436/20.2503.01.59
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

La primera vegada que el nom d'Eugen Wüster circula a Catalunya associat a l'elaboració de terminologia és arran de la creació del TERM-CAT, Centre de Terminologia Catalana. Va ser l'any 1985 quan la terminologia catalana es va posar en marxa institucionalment. Fins aleshores la responsabilitat absoluta de la creació de termes en català havia estat a les mans dels especialistes dels diversos àmbits de la ciència i de la tècnica. La principal preocupació de l'activitat terminològica catalana se centrava en el fet de trobar una denominació, genuïna a ser possible, per als nous conceptes que apareixien constantment en els àmbits científicotècnics, sense deixar de contemplar, però, la decisió que per a cada terme havien pres altres llengües del nostre entorn, fonamentalment les llengües romàniques. No era doncs fortuït que els especialistes, la gairebé totalitat dels quals eren membres de les diverses seccions de l'Institut d'Estudis Catalans, busquessin el consell dels «filòlegs» de la Secció Filològica.

Mantenir la llengua catalana com a vehicle d'expressió de les àrees científiques i tècniques requeria disposar de terminologia consensuada, però també adequada, per a tots els conceptes especialitzats. La finalitat d'aquesta preocupació per part dels especialistes era doble: d'una banda, poder expressar en català els continguts especialitzats en totes les matèries; d'altra banda, preservar la llengua catalana de la interferència del castellà que en aquell moment hi havia en la ciència i la tècnica per tal com, en bona mesura,

Foto: Thiele Wüster - Wikimedia Commons

La recepció de Wüster a Catalunya

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ

els coneixements especialitzats arribaven en aquells temps a través de publicacions en castellà.

Amb l'oficialització del treball terminològic a través del TERMCAT, l'activitat de producció de reculls terminològics canvia de mans i passa de les dels especialistes a les dels «filòlegs» o, com es denominarien a partir d'aleshores, dels «terminòlegs». Els especialistes passaven a ser peces indispensables per arribar a establitzar per consens les formes denominatives en català, però deixaven de ser, en bona mesura, els promotors de les obres terminològiques sistemàtiques. És evident que hi ha hagut excepcions molt remarcables en aquest panorama i bona mostra d'aquestes excepcions són les obres terminològiques aplegades avui en el Portal de Ciència i Tecnologia (CIT) de l'Institut d'Estudis Catalans (<http://cit.iec.cat>).

En els inicis del treball del TERMCAT, i d'això en parlo amb seguretat perquè vaig formar part de la primera generació de «terminòlegs» i vaig ser qui va introduir l'obra de Wüster en la terminologia catalana, els fonaments wüsterians van constituir les bases teòriques de l'activitat terminològica catalana: partíem de la base que «fer terminologia» no era el mateix que «fer reculls de lèxic no especialitzat», que un terme no era pròpiament una unitat del lèxic d'una llengua natural, que calia buscar sempre la uniformització conceptual i denominativa i que, per a cada concepte, només havia d'haver-hi una denominació. Eren els principis sobre els quals Wüster havia basat la seva proposta terminològica. Eren també principis que d'entrada convenien als especialistes catalans, per als quals la funció representativa dels termes havia de ser en la mesura que fos possible extremadament precisa i evitar la variació denominativa per assegurar la univocitat de la comunicació científicotècnica. Els especialistes podien arribar fàcilment a posar-se d'acord en aquestes situacions.

No hem de perdre de vista, però, que l'activitat de Wüster havia sorgit amb uns objectius molt precisos i en un context molt ben delimitat: assegurar la comunicació professional sobre temes fonamentalment tècnics en situacions d'intercanvi internacional, i doncs interlingüístic. És la situació que en algunes publicacions he denominat «escenari de normalització internacional». Vegeu M. Teresa CABRÉ (2012). «Disciplinarisation de la terminologie: contribution de la linguistique». *Les dossiers de HEL: La disciplinarisation des savoirs linguistiques. Histoire et Épistémologie*, 5, p. 5-7. http://htl.linguist.univ-paris-diderot.fr/num5/articles/Cabr%C3%Ag_2012.pdf. [Suplement electrònic de la revista *Histoire et Épistémologie Langage*.]

Ara bé, l'activitat terminològica catalana es duia a terme en un context i amb uns objectius prioritaris molt diferents dels que havien inspirat la proposta de Wüster. A partir de la recuperació de les institucions polítiques, era primordial que la llengua catalana servís per a totes les situacions de comunicació i disposés

Universitat de Viena

de vocabulari propi de cada àmbit del saber suficientment establitzat i molt actualitzat. La terminologia, a més de servir als especialistes d'eina d'expressió (funció representativa) dels conceptes propis de les diverses disciplines, era també una eina de promoció social —en aquest cas socioprofessional i sociocientífica— de la llengua catalana que havia esdevingut la llengua pròpia de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat valenciana. Ens trobàvem doncs en un nou escenari en el qual les idees de partida de Wüster podien no ser les més adequades. En primer lloc, els camps especialitzats sobre els quals s'havia de treballar no es limitaven als científicotècnics. En segon lloc, calia partir de la realitat discursiva per arribar a una proposta terminològica que, a més de precisa i ben formada, fos implantable en l'ús social. I en tercer lloc, la biunivocitat havia de donar pas al reconeixement de la variació, per tal com la comunicació sobre temes especialitzats ultrapassava les fronteres estrictes de la comunicació entre especialistes. Heus doncs que en aquest nou escenari els principis de Wüster, absolutament necessaris i coherents en circumstàncies de comunicació internacional entre experts i sobre temes exclusivament experts, havia de donar lloc a l'entrada de noves propostes obertes a la comunicació real en registres funcionals diferents. L'ús social dels termes havia d'acompanyar la cerca de formes de referència estandarditzades. ✿

Publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

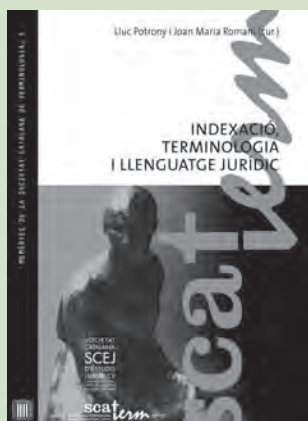
- * Revista TERMINÀLIA. Té periodicitat semestral i constitueix l'instrument de divulgació científica de la SCATERM.
- * Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia. És una publicació bimestral en línia que s'edita regularment des del mes de març de l'any 2007. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- * La col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia». Aplega treballs derivats de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades i els seminaris anuals:

MARTÍ, Jaume; SALSE, Marina (coord.) (2010). *La terminologia i la documentació: relacions i sinèrgies*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Barcelona. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 1)

COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)

POTRONY, Lluç; ROMANÍ, Joan Maria (cur.) (2011). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Societat Catalana d'Estudis Jurídics. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 3)

SANCHEZ FERRIZ, Miquel-Àngel (cur.) (2013). *La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 4) [Apareix com a publicació electrònica, i, per encàrrec, també en paper.]

Podeu consultar el web de la SCATERM per concretar i actualitzar dates i informacions. Pel que fa a l'adquisició de les nostres publicacions podeu consultar el portal de Publicacions de l'IEC.

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en un format de qualsevol processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, cinc paraules per llengua). Si la proposta és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original.

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots o les 12 pàgines a un espai i mig.

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text, es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents:

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». Títol de la Revista, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, any.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [en línia]. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [recurs electrònic]. Lloc d'edició: Editorial. 1 disc òptic (CD-ROM).

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació i una fotografia de mida carnet en suport digital.

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 10 (desembre 2014)

Tramesa d'articles: fins al 31 de març de 2014

Resultats de la selecció: fins al 30 d'abril

Versió final: fins al 31 de maig

Publicació de la revista: desembre del 2014

Per al número 11 (juny 2015)

Tramesa d'articles: fins al 30 de setembre de 2014

Resultats de la selecció: fins al 31 d'octubre

Versió final: fins al 30 de novembre

Publicació de la revista: juny del 2015

Per al número 12 (desembre 2015)

Tramesa d'articles: fins al 31 de març de 2015

Resultats de la selecció: fins al 30 d'abril

Versió final: fins al 31 de maig

Publicació de la revista: desembre del 2015